

GMINA OLESNO

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY OLESNO**

UWARUNKOWANIA ROZWOJU

Załącznik Nr 1
do UCHWAŁY Nr VII/71/2003
Rady Gminy w Oleśnie
z dnia 10 lipca 2003 r.

PRACOWNIA URBANISTYCZNO-ARCHITEKTONICZNA
MGR INŻ. ARCH. ZDZISŁAWA DZIURZYŃSKA-KACZOR
33-100 TARNÓW, UL. PRZYBYŁKIEWICZA 44

Zespół autorski:

Główny projektant studium:

mgr inż. arch. Zdzisława
Dziurzyńska-Kaczor
uprawnienia do projektowania
w planowaniu przestrzennym
Nr 861/89 z dnia 1989.03.16

Projektanci:

mgr inż. arch. Agata Chmielewska
mgr inż. arch. Anna Gajda
inż. Małgorzata Argasińska
Tomasz Mierzwa, MBA

Opracowanie graficzne i komputerowe: Krzysztof Szwed

Spis treści:

Strona:

I. ZEWNĘTRZNE POWIĄZANIA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNE GMINY OLESNO

1. Gmina Olesno na tle powiatu dąbrowskiego i województwa małopolskiego	6
2. Zewnętrzne powiązania funkcjonalno-przestrzenne gminy Olesno	8
2.1. Powiązania wynikające ze środowiska naturalnego	8
2.2. Powiązania komunikacyjne	9
2.3. Powiązania infrastrukturalne	9
2.4. Powiązania z ośrodkami o określonych ponadlokalnych funkcjach.	10
2.5. Obszary i obiekty gm. Olesno o znaczeniu ponadlokalnym.	11

II. ZASOBY, DIAGNOZA STANU I UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY OLESNO

A. Środowisko naturalne

1. Zasoby środowiska naturalnego	13
1.1. Rzeźba terenu, budowa geologiczna, surowce mineralne .	13
1.1.1. Rzeźba terenu	13
1.1.2. Geologia	14
1.1.3. Surowce mineralne	15
1.2. Warunki hydrograficzne	15
1.3. Zasoby glebowe	19
1.4. Klimat lokalny	20
1.5. Środowisko przyrodnicze i jego zasoby	21
2. Zagrożenia środowiskowe	24
2.1. Zagrożenia naturalne	24
2.2. Zagrożenia antropogeniczne	25
2.2.1. Zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych	25
2.2.2. Zagrożenie gleb	27
3. Uwarunkowania wynikające ze stanu środowiska naturalnego	31
4. Obszary i obiekty środowiska naturalnego prawnie chronione	35

B. Środowisko antropogeniczne

1. Środowisko kulturowe	38
1.1. Zasoby dziedzictwa kulturowego	38
1.2. Diagnoza stanu i uwarunkowania środowiska kulturowego w zagospodarowaniu przestrzennym gminy	53
2. Osadnictwo	57
2.1. Rys historyczny rozwoju osadnictwa	57
2.2. Sieć osadnicza	60
2.3. Diagnoza i uwarunkowania rozwoju osadnictwa	62
3. Wyposażenie inżynieryjne	64
3.1. Infrastruktura techniczna – stan istniejący	64
3.1.1. Zaopatrzenie w wodę	64
3.1.2. Gospodarka ściekowa	65
3.1.3. Energetyka	66
3.1.4. Gazownictwo	66
3.1.5. Telekomunikacja	67
3.1.6. Gospodarka odpadami	67
3.1.7. Cementarnictwo	68
3.1.8. Komunikacja	68
3.2. Diagnoza wyposażenia w infrastrukturę techniczną i uwarunkowania	71
4. Warunki życia mieszkańców	75
4.1. Zasoby mieszkaniowe	75
4.2. Diagnoza i uwarunkowania rozwoju mieszkalnictwa	76
4.3. Infrastruktura społeczna	78
4.3.1. Oświata i opieka przedszkolna	78
4.3.2. Opieka zdrowotna	80
4.3.3. Kultura i sport	80
4.3.4. Rekreacja i turystyka	81
4.3.5. Placówki publiczne i komercyjne gm. Olesno	81
4.4. Poziom zaspokojenia potrzeb w zakresie usług publicznych i komercyjnych	83
5. Demografia i rynek pracy	85
5.1. Potencjał ludnościowy i jego zmiany	85
5.2. Sytuacja na rynku pracy	89
5.3. Diagnoza i uwarunkowania wynikające z sytuacji demograficznej i na rynku pracy	92

6. Przedsiębiorczość i działalność gospodarcza	95
6.1. Działalność gospodarcza i uwarunkowania jej rozwoju ...	95
6.2. Rolnictwo	98
6.2.1. Warunki przyrodnicze	98
6.2.2. Użytkowanie gruntów i produkcja rolna	101
6.2.3. Struktura agrarna i zatrudnienie w rolnictwie	107
6.3. Diagnoza i uwarunkowania rozwoju rolnictwa	108
6.4. Leśnictwo	110
6.5. Diagnoza i uwarunkowania rozwoju leśnictwa	112
6.6. Finanse gminy	113
6.7. Realizacja budżetu w aspekcie możliwości jej rozwoju ...	116
7. Zasoby gruntów	117
III. BIBLIOGRAFIA	120

**I. ZEWNĘTRZNE POWIĄZANIA
FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNE
GMINY OLESNO**

1. Gmina Olesno na tle powiatu dąbrowskiego i województwa małopolskiego.

Gmina Olesno położona jest na północno-wschodnim krańcu województwa małopolskiego. Administracyjnie przynależy do powiatu dąbrowskiego. Graniczy od:

- północy – z gm. Mędrzechów i Bolesław,
- północnego zachodu – z gm. Gręboszów,
- zachodu i południa – z gm. Żabno,
- wschodu – z m. i gm. Dąbrowa Tarnowska.

Granica z gm. Żabno stanowi równocześnie granicę pomiędzy powiatem dąbrowskim i tarnowskim.

Gmina Olesno na tle powiatu i województwa
(podstawowe dane 31.XII.2001 r.)

Wyszczególnienie	Gmina Olesno	Powiat dąbrowski	Województwo małopolskie
Powierzchnia (km ²)	77,8	527	15.144
Liczba ludności (w tys.)	7,9	58,9	3.240,9
Gęstość zaludnienia (M/km ²)	101	112	214
Ludność wieku nieprodukcyjnego na 100 wieku produkcyjnego	73	72	65
Liczba mieszkań na 1000 M.	229	248	284
Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców	36,0	49,1	83,5
Wskaźnik bezrobocia* w %	16,0	16,8	10,8

* liczba bezrobotnych do osób wieku produkcyjnego

- Pod względem powierzchni gmina zalicza się do średnich jednostek województwa, a wśród gmin wiejskich powiatu dąbrowskiego zajmuje 3 miejsce.
- Ludność w ilości 7.879 osób stanowi 13,4 % ludności powiatu dąbrowskiego i 0,25% województwa małopolskiego. Przyrost naturalny w 2001 r. wyniósł 0,9 ‰ wobec 0,7 ‰ dla powiatu.
- Ludność wieku produkcyjnego stanowi 57,8 % ogółu (analogiczne wielkości dla powiatu dąbrowskiego 58,2 %, województwa 60,2 %). Wskaźnik

obciążenia ludności wieku produkcyjnego ludnością nieprodukcyjną wynosi 73 wobec 72 dla powiatu i 74 dla terenów wiejskich województwa małopolskiego.

- Udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni gm. Olesno kształtuje się na poziomie 81,4 %, co świadczy o jej rolniczym charakterze. Średnia wielkość indywidualnego gospodarstwa wynosi ~4,7 ha UR.
- Północno-zachodnią część gminy obejmuje korytarz ekologiczny Doliny Wisły – Dunajca o międzynarodowym znaczeniu.

2. Zewnętrzne powiązania funkcjonalno-przestrzenne gminy Olesno.

2.1. Powiązania wynikające ze środowiska naturalnego.

Północno-zachodnia część gminy Olesno znajduje się w obszarze korytarza ekologicznego Doliny Wisły i Dunajca o znaczeniu międzynarodowym – określonego w Krajowej Sieci Ekologicznej „Ekonet Polska” będącej integralną częścią Europejskiej Sieci Ekologicznej. Korytarz wyznacza strukturę przestrzenną, umożliwiającą rozprzestrzenianie się gatunków pomiędzy obszarami węzłowymi oraz terenami przyległymi do nich.

Korytarz ekologiczny Doliny Wisły i Dunajca utrwala przyrodnicze powiązania gm. Olesno z sąsiednimi gminami, poprzez uwzględnienie funkcji jaką pełni ta struktura przy formułowaniu swej polityki przestrzennej.

Powiązania środowiskowe z przyległymi i dalszymi obszarami oprócz przyrody dotyczą również zasobów wodnych i ich jakości;

- rzeki Brnia i Żabnicy,
 - Lokalnego Zbiornika Wód Podziemnych Dunajec – Wisła – Breń – Żabnica.
- Istotny wpływ na zasoby i stan czystości rzek wywiera działalność gospodarcza prowadzona w obszarach leżących w ich dorzeczach, wobec tego zachodzi konieczność współpracy gmin dorzecza rz. Brnia i Żabnicy, w zakresie ochrony ich wód przed zanieczyszczeniami.

Usytuowanie części gminy Olesno w obszarze LZWP DWBŻ wymaga współpracy gmin leżących w obszarze tego zbiornika, dla ochrony jego zasobów przed zubożeniem i degradacją. Na zasobach wodnych zbiornika bazują ujęcie wody w Konarach k. Żabna i Gorzycach, z których dostarczana jest woda między innymi mieszkańcom gminy Olesno.

Konieczność ochrony przed powodzią również integruje gminy leżące w zasięgu wody Q₁ Wisły i Dunajca w działaniach na rzecz utrzymania dobrego stanu technicznego wałów i związanych z nimi urządzeniami.

2.2. Powiązania komunikacyjne.

Zasięg powiązań funkcjonalno-przestrzennych uzależniony jest również od ilości i jakości powiązań komunikacyjnych. Wschodnią granicą gm. Olesno biegnie droga krajowa nr 73 Tarnów – Warszawa z którą układ drogowy gminy łączy się poprzez drogę powiatową nr 328.

Czytelne i dogodne są natomiast połączenia z sąsiednimi gminami poprzez sieć dróg powiatowych. Łączność tą zapewniają:

- droga nr 303 – z m. Dąbrowa Tarnowska, gm. Gręboszów. Droga ta stanowi łącznik od wschodu z drogą nr 73 w obszarze m. Dąbrowa Tarnowska, a od zachodu z drogą wojewódzką nr 973 w m. Żelichów,
- droga nr 333 – z gm. Żabno,
- droga nr 331 – z gm. Żabno i Dąbrowa Tarnowska,
- droga nr 321, 324, 322 – z gm. Bolesław,
- droga nr 304 – z gm. Mędrzechów.

Ważnym łącznikiem komunikacyjnym gminy jest linia kolejowa Tarnów – Szczucin ze stacją kolejową w Oleśnie i przystankiem w Dąbrówkach Breńskich. Aktualnie wstrzymano eksploatację linii. Rozważana jest możliwość ponownego uruchomienia na niej przewozów w formie tramwaju szynowego.

2.3. Powiązania infrastrukturalne.

Powiązania techniczne wiążą się z korzystaniem ze źródeł zaopatrzenia w wodę, położonych poza terenem gminy oraz przebiegiem magistralnych sieci.

W obszar gminy woda dostarczana jest poprzez system wodociągów z:

- ujęcia w Gorzycach – do wsi: Oleśnica, Wielopole, Pilcza Żelichowska, Dąbrówki Gorzyckie, Niwki i Zalipie,
- ujęcia w Konarach k. Żabna – do wsi: Ćwików, Adamierz, Podborze, Dąbrówki Breńskie, Swarzów i Olesno.

Przez gminę przebiegają gazociągi przesyłowe wysokiego ciśnienia relacji;

- DN 300 Łukanowice – Swarzów,

- DN 300 Swarzędów – Zborów,
- DN 300 Pogórska Wola – Swarzędów,
- DN 250 Tarnów Mościce – Swarzędów,
- DN 150 odgałęzienie od DN 250 do stacji redukcyjno-pomiarowej I^o w Dąbrowie Tarnowskiej,
- DN 125 odgałęzienie od DN 300 do stacji redukcyjno-pomiarowej I^o w m. Radwan gm. Szczucin,

oraz

- dwutorowa linia energetyczna wysokiego napięcia 220 i 110 kV relacji Połaniec – Tarnów Klikowa.

Urządzenia te włączają gminę w układ energetyczny i gazowy kraju.

2.4. Powiązania z ośrodkami o określonych ponadlokalnych funkcjach.

Gmina Olesno z racji administracyjnej przynależności do powiatu dąbrowskiego, jak również historycznie wykształconych powiązań ma ścisły związek z miastem Dąbrowa Tarnowska w zakresie obsługi administracji samorządowej szczebla powiatowego, ponadlokalnych usług publicznych jak ponadgimnazjalne szkolnictwo, lecznictwo zamknięte oraz usług komercyjnych.

Powiązania z Tarnowem – subregionalnym ośrodkiem mają miejsce w obszarze obsługi ludności gminy w zakresie administracji rządowej i samorządowej (delegatury Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego i Urzędu Marszałkowskiego), usług publicznych wyższego rzędu m.in. ponadgimnazjalnego i wyższego szkolnictwa, kultury, lecznictwa oraz wyspecjalizowanych usług komercyjnych.

Z ośrodkiem wojewódzkim Krakowem powiązania są znikome, głównie w zakresie wysokospecjalistycznych usług (kliniki, wyższe uczelnie i kultura) oraz incydentalnie w zakresie administracji samorządowej i rządowej.

2.5. Obszary i obiekty gm. Olesno o znaczeniu ponadlokalnym.

Gmina Olesno posiada obszary i obiekty o znaczeniu ponadlokalnym, a to;

- Podziemny Zbiornik Gazu Ziarnego „Swarzów”,
- Zespół Szkół Zawodowych w Brniu – Podborzu,
- zabytkowe obiekty etnograficzno-kulturowe;
 - wieś Zalipie z muzeum im. F. Curyłowej,
 - fortyfikacja ziemna „wały szwedzkie”,
 - zespoły dworsko-parkowe – Breń, Owczarnia, Niwki.

A. ŚRODOWISKO NATURALNE

1. Zasoby środowiska naturalnego.

1.1. Rzeźba terenu, budowa geologiczna, surowce mineralne.

1.1.1. Rzeźba terenu.

Gmina Olesno leży w kotlinie Sandomierskiej na pograniczu dwóch Mezuregionów tj. Równiny Nadwiślańskiej i Płaskowyżu Tarnowskiego.

Równina Nadwiślańska obejmuje obszar gminy za wyjątkiem jej południowych obrzeży zaliczonych do Płaskowyżu Tarnowskiego (regionu Wysoczyzny Tarnowskiej).

Morfologia gminy jest mało zróżnicowana. Wysokości npm wynoszą od 170-180 m na całym obszarze, jedynie na jej południowych obrzeżach w obrębie Płaskowyżu Tarnowskiego teren wznosi się gwałtownie do ~210 m, tworząc miejscami pasma wzgórz.

W obszarze Równiny Nadwiślańskiej wyróżniono dwa systemy terasowe, a to:

- holoceniską terasę nadzalewową i zalewową – zajmującą północną część obszaru o wysokościach od 170 – 180 m npm. Terasa wypełnia szerokie, płaskie obniżenie pradoliny Wisły, która po ustąpieniu lodowca przesunęła swoje koryto na północ. Obniżenie to w holocenie zostało zakumulowane przez Breń, Olesieńkę i Żabnicę, tworząc holoceniskie terasy. Brak jest wyraźnej granicy pomiędzy terasą zalewową i nadzalewową. Stąd za terasę zalewową uznano rozległe łąki u ujścia Żabnicy do Brnia, z którymi korespondują wyraźne systemy starorzeczy tych rzek,
- średnią terasę - z okresu zlodowacenia bałtyckiego, pokrywającą południową część terenu o wysokości około 185 m npm opadającą łagodnie ku północy. Charakteryzuje się ona płaską powierzchnią, pociętą licznymi nieckowatymi i płaskodennymi dolinkami spływających ku północy cieków.

Płaskowyż Tarnowski – usytuowany na południowym skraju gminy stanowi terasa z okresu zlodowacenia środkowopolskiego. Powierzchnia jego łagodnie nachylona ku północy, pokryta wydmami o wysokości do około

210 m npm. Zagłębienia deflacyjne między wydiami wykorzystały ciekły spływające na północ, dzięki czemu mają tu kręty przebieg.

1.1.2. Geologia.

Obszar gminy Olesno leży w centralnej części Zapadliska Przedkarpackiego, utworzonego na przedpolu Karpat w miocenie (trzeciorzędzie) w wyniku ruchów górotwórczych orogenezy alpejskiej. Zapadlisko ma charakter niecki na południu zapadającej pod fałdy karpackie, a na północy obciętej uskoki.

Na dnie niecki wypełnionej iltami zaznaczają się wypiętrzenia będące odbiciem struktury podłoża stanowiącego paleozoiczną platformę, która została silnie przebudowana w alpejskiej orogenezie. Podłoże paleozoicznej platformy budują piętra:

- młodoprekambryjskie – silnie sfałdowane i zdyslokowane,
- kaledońskie (staropaleozoiczne) - słabo zaburzone.

Ruchy orogenezy kaledońskiej zaznaczyły się nierównomiernym podnoszeniem obszaru. W orogenezie waryjskiej nastąpiło blokowe przemodelowanie obszaru – powstają zręby, rowy o kierunku północny zachód - południowy wschód. Alpejskie fazy tektoniczne, staro i młodokimeryjska powodują wyniesienie obszaru. Zasadnicza przebudowa zapadliska rozpoczyna się po górnej kredzie.

W obszarze gminy obecne są osady reprezentujące praktycznie wszystkie okresy stratygraficzne od prekambriu do czwartorzędu z wyjątkiem kambriu i permu występującego miejscami w postaci płatów piasków i iltowców. Skały prekambriu wykształcone są w postaci łupków fyllitowych z wkładkami piaskowców oraz łupków ilastych. Ordowik i sylur w postaci nieciągłych płatów leży niezgodnie na sfałdowanych i zeorodowanych skałach prekambriu. Ordowik tworzą piaskowce wapienne i wapienie piaszczyste, podścielone miejscami zlepieńcem. Sylur wykształcony jest jako iltowce, łupki ilaste z wkładkami piaskowców. Dewon - mułowce, piaskowce, iltowce - leży na zerodowanej powierzchni skał staropaleozoicznych lub prekambryjskich i przechodzi w wapienie przewarstwione iltowcami oraz piaskowcami karbonu. Ciągłą pokrywę budują skały triasu w postaci piaskowców, mułowców i zle-

pieńców oraz wapieni, dolomitu, margli. Miąższość triasu wynosi około 200m. Na nim niezgodnie leży jura w postaci wapieni o miąższości około 1000 m. Kreda na skutek wypiętrzenia obszaru w fazie młodokimeryjskiej, zaznacza się cienkim kilkucentymetrowym pakietem piaskowców, przechodząc w grubo (kilkuset metrowy) kompleks margli. Osady miocenu w postaci iłów krakowieckich tworzących dwie warstwy jarosławskie (przeworską i tarnobrzeską) reprezentujące podpiętro wołyńskie, osiągają miąższość około 1000 m.

Osady czwartorzędowe zalegają na nierównej, zerodowanej powierzchni miocenu. Osady starsze plejstoceńskie związane ze zlodowaczeniem południowopolskim stanowią gliny zwałowe, piaski, piaski zaglinione, żwiry miejscami z głazami polodowcowymi pochodzenia fluwioglacjalnego. Do utworów, które tworzyły się w ostatnim glacjale (bałtyckim) należą piaski wydmowe, pochodzenia eolicznego. Miejscami spod utworów morenowych ukazują się na powierzchni utwory trzeciorzędowe w postaci płatów iłów. Najmłodszy czwartorzęd - holocen reprezentują osady rzeczne w dolinach rzek. Terasa rędzina (nadzalewowa) występuje wzdłuż dolin rzecznych, jest prawie płaska, urozmaicona jedynie starorzeczami. Terasę tą budują piaski i piaski ze żwirem przykryte warstwą gleb o grubości od 1-3 m. Rynny występujące w podłożu tej terasy wypełniają osady plejstoceńskie żwiry oraz piaski fluwialne lub fluwioglacjalne. Miąższość utworów czwartorzędowych jest bardzo zmienna.

Terasę zalewową stanowią wąskie listwy wzdłuż koryt rzek oraz rozległe łąki u ujścia Żabnicy do Brnia.

1.1.3. Surowce mineralne.

Występujące na terenie gminy Olesno surowce mineralne – kruszywa naturalne związane są z utworami czwartorzędowymi. Udokumentowane zasoby kruszyw dotyczą dwóch złóż. Poza tym w ramach prac nad „Inwentaryzacją złóż kopalin stałych do produkcji lokalnej materiałów budowlanych byłego województwa tarnowskiego” Przedsiębiorstwo Geologiczne w Krakowie, wskazało dwa obszary perspektywiczne kruszywa naturalnego na terenie gm. Olesno. Obszary te wytypowano w oparciu o wizje terenowe, analizy

archiwalne próbek profili otworów, badania geologiczno-zwiadowcze za kruszywem. Obszary perspektywiczne stwarzają nadzieję na udokumentowanie złóż o znaczeniu przemysłowym.

Gmina Olesno za wyjątkiem południowych terenów wsi Wielopole – Oleśnicy i północnych terenów wsi Dąbrówki Breńskie, Ćwików, Zalipie wchodzi w obszar koncesji „Szczurowa – Nieczajna” Polskiego Górnictwa Naftowego Gazu S.A. – na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego. Prace prowadzone w obszarze koncesji mają na celu rozpoznanie budowy geologicznej i poszukiwanie złóż gazu ziemnego w profilu osadów miocenu oraz utworach mezozoiku i paleozoiku.

I. Złóża udokumentowane.

1. Złoże „Podborze” – kruszywo naturalne.

Dokumentacja geologiczna złoża opracowana w 1970 r., a zatwierdzone decyzją Prezesa CUG z dnia 25 września 1971 r. znak: KZK/012/M/2430/71. Złoże o powierzchni 45 ha położone na północ od zabudowy wsi Podborze, po wschodniej stronie drogi Dąbrowa Tarnowska – Mędrzechów. Złoże budują piaski pochodzenia fluwiogłocjalnego, drobnoziarniste o barwie jasnożółtej, ku spągowi warstwa piasku stopniowo przechodzi w kolejną wyraźnie oddzielającą się warstwą piaszczysto-żwirową. Miąższość serii piaszczystej od 8,2-11,5 m, średnio 10,4 m, a serii piaszczysto-żwirowej 1,2 – 4,6 średnio 3,4 m. Nadkład o grubości 1,4 m budują gliny. Złoże zawodnione, zwierciadło wody występuje na głębokości 1-2 m. Złoże z uwagi na prostą budowę zaliczono do I grupy. Piasek ze złoża charakteryzuje się korzystnymi parametrami, może być zastosowany w budownictwie do zapraw murarskich, wypraw tynkarskich oraz betonów zwykłych, a seria piaszczysto-żwirowa nadaje się do produkcji betonów zwykłych. Złoże zalega pod glebami kl. III i IV.

Udokumentowane zasoby w kat. C₂ wynoszą ogółem 6212 tys. m³/11182 tys. ton z tego: piasek 4573 tys. m³/8231 tys. ton, żwir z piaskiem 1639 tys. m³/ 2951 tys. ton. Złoże nieeksploatowane. Właścicielem dokumentacji jest Skarb Państwa.

2. Złoże „Wielopole Moszczyńskie” – piasek.

Dokumentacja geologiczna opracowana w 1999 r., a zatwierdzona decyzją Wojewody Małopolskiego z dnia 16 listopada 1999 r. znak: OŚ.IV.3. 7512/DG/9/99. Złoże o powierzchni 2,7 ha usytuowane jest po wschodniej stronie asfaltowej drogi Wielopole – Odporyszów, w południowej części wsi Wielopole (przysiółek Borek). Stanowi ono fragment wzniesienia wydmowego o kształcie półksiężyca. Powierzchnię pokrywają grunty leśne oraz w niewielkim fragmencie grunty rolne niskich klas bonitacyjnych – V. Złoże budują utwory pochodzenia eolicznego – piaski wydmowe, występujące pod cienką warstwą gleby bądź bezpośrednio na powierzchni. Miąższość złoża jest zróżnicowana i wynosi 0,5 – 10,1 m średnio 5,3 m. Największą miąższość piasków stwierdzono w środkowej części złoża tj kulminacyjnych punktach wydmy. Podane wartości dotyczą serii złożowej zalegającej do ustalonego poziomu eksploatacji, który określa rzędna 193,5 m npm. Serię złożową budują holocenijskie piaski drobnoziarniste, w skład których wchodzi głównie ziarna kwarcu ~ 80 % oraz ziarna skał osadowych. Złoże zalega pod cienką warstwą nadkładu o grubości 0,1 m do 0,3 m bądź bezpośrednio na powierzchni. Charakteryzuje je prosta budowa geologiczna, wobec czego zaliczone zostało do I grupy złóż. Kopalina ze złoża przydatna jest do nawierzchni drogowych i mieszanek mineralno-bitumicznych oraz do zapraw budowlanych.

Udokumentowane zasoby geologiczne złoża wg stanu na 31 grudnia 1998 r. - kat. C₁ ogółem – 103.368 m³/166733 ton w tym: bilansowe 87450 m³/ 141057 ton, pozabilansowe 15918 m³/25675 ton.

Wydobycie kopaliny ze złoża „Wielopole Moszczyńskie” spowoduje zmianę morfologii terenu, poprzez likwidację części rozległej wydmy. Eksploatacja odbywać się będzie poniżej występującego na całym obszarze poziomu wód gruntowych. W wyniku poboru piasku, w wyrobiskach poeksploatacyjnych utworzy się płytki zbiornik, który zrehabilitowany i zagospodarowany zostanie w kierunku wodno-rekreacyjnym. Złoże eksploatowane. Koncesję na eksploatację otrzymało Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe FER Jacek Fałkowski Nowy Sącz.

3. Obszar górniczy „Swarzów 1” – gaz ziemny.

Obszar utworzony decyzją Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 27 sierpnia 1994 r. na eksploatację Podziemnego Magazynu Gazu – Swarzów.

Granica obszaru górniczego „Swarzów – 1” o powierzchni 21.190.000 m², pokrywa się z granicą terenu górniczego. Koncesją Nr 190/94 na bezzbiornikowe magazynowanie we wnętrzu ziemi gazu ziemnego w złożu „Swarzów” posiada Sanocki Zakład Górnictwa Nafty i Gazu w Sanoku.

II. Obszary perspektywiczne.

1. „Bucze” – piasek.

Obszar o powierzchni około 22 ha usytuowany w południowej części gminy przysiółku Bucze stanowi wydmy. Znaczną część obszaru pokrywa las. Szacunkowe zasoby surowca wynoszą 2.000 ty. m³. Piaski stanowiące surowiec złoża są drobno i średnioziarniste o barwie żółtej, zalegają pod cienkim nadkładem gleby do głębokości około 2 m. Przydatne dla celów budownictwa.

2. „Pilcza Żelichowska” – piasek.

Obszar w południowej części wsi Pilcza Żelichowska, o powierzchni około 17 ha zalega pod gruntami ornymi. Piaski pochodzenia wodnolodowcowego o szacunkowych zasobach 2.000 tys. m³, przydatne są dla potrzeb budownictwa.

1.2. Warunki hydrograficzne.

Przez centralną część gminy na kierunku południowy zachód – północny wschód płynie rz. Żabnica, stanowiąca lewobrzeżny dopływ Brnia. Wschodnim skrajem gminy na odcinku ~ 9,6 km płynie rz. Breń. Obszar gminy przecina siatka małych cieków wodnych stanowiących głównie dopływy rzeki Żabnica. Z ważnych jej dopływów to Żymanka, Olesieńka, Wielopolka.

Wody stojące to małe akweny wodne o różnym charakterze jak: oczka śródpolne, stawy przyzagrodowe, zbiornik po eksploatacji piasku rozsiane są po całym obszarze.

Zasadniczy poziom użytkowy wód podziemnych tworzą warstwy wodonośne czwartorzędowe. W północnej i północno zachodniej części gminy głównie w obrębie terasy rędzinnej wody podziemne występują w postaci ciągłego zwierciadła wody, pod niewielkim napięciem. Stabilizują się na głębokości 1-2,5 m ppt. Ta część gminy znajduje się w obrębie Lokalnego Zbiornika Wód Podziemnych Dunajec - Wisła – Breń – Żabnica określonego przez były Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego w Tarnowie. Wskaźnik zasobów regionalnych eksploatacyjnych tego zbiornika określono na 50-200 m³/d/km², co umożliwi lokalizację średnich ujęć o wydajności do 10 tys. m³/d. Brak izolującej pokrywy w stropie warstw wodonośnych zbiornika, stwarza zagrożenie skażenia jego wód.

Poziom wodonośny południowej części gminy jest mało zasobny. Wody o zwierciadle swobodnym występują tu w piaskach stropowych, na głębokości około 0,5 m ppt. Wody te często zanikają, występują w postaci sączeń. Ujęcia indywidualne czerpią wodę ze zbiorników wód śródglinowych, wykształconych w postaci poziomów zawieszonych na różnych głębokościach (1,5 – 4,0 m ppt).

Północno-zachodnia część gminy pozostaje w zasięgu wody Q₁ Wisły i Dunajca.

1.3. Zasoby glebowe.

Pokrywą glebową charakteryzuje różnorodność pod względem jakości i przydatności rolniczej gleb. Najlepsze gleby – mady, pokrywają północno-zachodnią część obszaru gminy. Tworzą również zwarty kompleks na pograniczu wsi Podborze, Swarzów i Olesno. Pod względem przydatności rolniczej zakwalifikowano je do kompleksów rolnych: 2 pszennego bardzo dobrego, 5 żytniego dobrego i 8 zbożowo-pastewnego mocnego.

W centralnej części gminy zalegają gleby pseudobielicowe i piaskowe, a na południu dominują gleby brunatne wyługowane i kwaśne. Na gle-

bach tych występuje mozaika kompleksów rolnych od 5-9 tj. żytanego dobrego, słabego, bardzo słabego do zbożowo-pastewnego mocnego i słabego.

Według klasyfikacji gleboznawczej w gm. Olesno na użytkach rolnych występuje przewaga gleb kl. IV, stanowiąc 55 % ogólnego areалу. Znaczny jest udział gleb słabych kl. V i VI – 25 %, natomiast gleb dobrych III kl. tylko 20 %.

1.4. Klimat lokalny.

Klimat gm. Olesno zaliczony jest według Romera do klimatu „podgórskich nizin i kotlin”. Średnia temperatura roku kształtuje się na poziomie 8 – 8,5°C, a suma opadów 650-700 mm. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec ze średnią temperaturą powyżej 18°C, a najzimniejszy styczeń ze średnią temperaturą –2,5°C.

Pokrywa śnieżna zalega przez 70 dni, a okres ze średnią temperaturą <0° trwa 75-80 dni. Liczba dni pogodnych wynosi 35-40, okres wegetacji ze średnią temperaturą >5°C – 220 dni, a okres intensywnego rozwoju roślin ze średnią temperaturą >10°C- 165 dni.

Ważnym czynnikiem dla czystości powietrza jest jego naturalna wentylacja. Dominują wiatry z kierunków zachodnich i północno-zachodnich.

Korzystnie przedstawia się układ stosunków wilgotnościowych. Rozkład opadów atmosferycznych (na podstawie pluwiometrycznego wskaźnika Schmucka) ukazujący stosunek opadów okresu wegetacyjnego do opadów zimy – zalicza teren gminy do regionu opadowego umiarkowanie wilgotnego. W oparciu o ustalenia „Mapy klimatyczno-bonitacyjnej byłego województwa tarnowskiego” opracowanej przez Komisję Nauk Geograficznych PAN w Krakowie w składzie M. Hess, T. Niedźwiedź i B. Starkel – wyróżniono w obszarze gm. Olesno.

- **tereny korzystne** – mezoklimat wyższych teras rzecznych o dłuższym o około 20 dni okresie bezprzymrozkowym i wyższych o około 1°C średnich rocznych temperaturach minimalnych niż w dnach dolinnych, wentylacja naturalna umiarkowana, warunki areosanitarne dobre,

- **tereny niekorzystne** – mezoklimat den dolinnych, o krótkim okresie bezprzymrozkowym, o dużych wahaniami temperatury i wilgotności powietrza w czasie doby (w dzień silnie przegrzewanych i wysuszanych, w nocy bardzo wilgotnych i silnie wychładzanych), położonych w zasięgu inwersji temperatury i wilgotności powietrza, stanowiących poważne zastoisko chłodnego powietrza ze względu na słabą wentylację: warunki areosanitarne bardzo niekorzystne.

W obszarze gminy tereny niekorzystne to mikroklimat den dolin Brnia i Żabnicy, natomiast tereny korzystne to pozostały obszar gminy.

1.5. Środowisko przyrodnicze i jego zasoby.

Obszar gminy Olesno ma charakter rolniczy. Dominują tu nieleśne zbiorowiska roślinne upraw rolnych, którym towarzyszy roślinność synantropijna – segetalna wysiewana wraz z roślinami uprawnymi (chwasty). Wśród osiedli i wzdłuż linii komunikacyjnych rozwija się samorzutnie bez ingerencji człowieka roślinność synantropijna – ruderalna.

Roślinność synantropijna obfituje w gatunki łatwo rozprzestrzeniające się i ulegające innym w walce o miejsce. W znacznej części są to gatunki obce naszej florze. Wiele z nich odznacza się obfitą produkcją nasion, dużą łatwością obsiewu i bardzo szybkim rozwojem, wskutek czego mogą w krótkim czasie opanować znaczne przestrzenie. Z drugiej strony rośliny te, mniej odporne w naszych warunkach klimatycznych, bardzo łatwo ustępują trwałszym gatunkom rodzimym. Dlatego zbiorowiska synantropijne utrzymują się dłużej tylko przy nieprzerwanej ingerencji człowieka. Powierzchnia zajmowana przez tego typu zbiorowiska stale wzrasta kosztem rodzimej, niegdyś rozpowszechnionej roślinności wiejskich przychaci i przydroży. Zmiany te widać na polach uprawnych, gdzie zanikają stare chwasty segetalne jak mak polny, kąkol polny, chaber bławatek. Ich miejsce zajmują ekspansywne chwasty, głównie jednoliścienne jak miotła zbożowa. W efekcie zamiast wielobarwnych łąnów zbóż, upstrzonych kwiatami maków, kākoli i bławatków, niepodzielnie panuje jednostajna zieleń. Na polach gdzie uprawia się rośliny okopowe i pospolite warzywa jak: ziemniaki, buraki, cebulę, marchew i inne, występują

prawie zawsze: komosa biała, rdest plamisty, rdest kolankowy, gorczyca polna, perz właściwy. W zbożach dość często spotyka się rumian polny, jasnotę różową, niezapominajkę polną, powój polny. Rośliny synantropijne mają znaczenie biocenotyczne, stanowią bazę pokarmową dla zimującego ptactwa.

Cennym składnikiem szaty roślinnej są półnaturalne ekosystemy łąkowe. Zbiorowiska łąk rozmieszczone są punktowo po całym terenie z dużym kompleksem w widłach Żabnicy - Brnia. Łąki wymagają odpowiedniej wilgotności toteż towarzyszą licznym starorzeczom i dolinom rz. Brnia i Żabnicy. Tworzą one w okresie kwitnienia piękny kolorystycznie element krajobrazu.

W obszarze gminy zachowały się izolowane kompleksy leśne o łącznej powierzchni 656 ha co stanowi 8,5 % ogólnej jej powierzchni. Największy kompleks leśny usytuowany jest we wsi Podborze. W Podborzu i Oleśnicy rozciąga się bór sosnowy świeży, którego drzewostan buduje sosna zwyczajna. W skromnym poszyciu rośnie jałowiec pospolity, jarzębina. W runie dominują borówki, często wrzos i mchy. Wzdłuż małych rzek drzewostan tworzy przede wszystkim olcha szara, a towarzyszy jej często jesion, wierzba biała i krucha. Pośród krzewów występują: kruszyna pospolita, jarzab pospolity, czeremcha zwyczajna, bez czarny. Runo jest ubogie. Dominuje w nim pokrzywa zwyczajna – dorastająca do znacznych wysokości. Z pnączy często można spotkać chmiel zwyczajny. W obrębie wsi Wielopole występuje las mieszany dębowo-sosnowy. Spotyka się też brzozę brodawkowatą, topolę i osikę. W poszyciu występuje: jarzębina i leszczyna. Runo tworzą: borówka, konwalijka dwulistna, zawilec gajowy, paprotka zwyczajna. W wielu miejscach dominuje jeżyna guzełkowata.

Oprócz enklaw leśnych i zadrzewień w krajobraz gminy wpisane są trzy parki podworskie w Niwkach, Brniu i Oleśnie wraz z aleją łączącą te ostatnie.

Park w Podborzu - posiada głównie stary drzewostan liściasty. Zasadniczą kompozycję tworzą aleje, szpalery, boskiety. Dominują gatunki: lipa drobnolistna, kasztanowiec biały, grab pospolity, jesion wyniosły, dąb szypułkowy, robinia akacjowa i klon zwyczajny. Z rzadziej spotykanych gatunków drzew występują: jesiony, świerki odmiana kolumnowa, miłorząb. Najstarsze

2. Zagrożenia środowiskowe.

2.1. Zagrożenia naturalne.

Zagrożenia naturalne powstają w wyniku współczesnych procesów geomorfologicznych i klęsk żywiołowych.

Obszar gm. Olesno zagrożony jest możliwością wystąpienia powodzi. Północno-zachodnia część gminy leży w zasięgu wody stuletniej Q_1 Wisły i Q_1 Dunajca (według prawa wodnego jako obowiązujący zasięg terenów zagrożonych przyjmuje się obszar zalewu o prawdopodobieństwie pojawienia się 1 % wody). Rzeki Wisła jak i Dunajec posiadają wały p.powodziowe. Obwałowania nie stanowią jednak pełnego zabezpieczenia przyległych terenów przed powodzią. W przypadku ich przerwania szerokie dna dolin tych rzek nadal narażone są na zalanie. Sytuacja taka miała miejsce w 1934 r., kiedy to wały na Wiśle we wsi Odmęt zostały przerwane, a zasięg zalewu osiągnął maksimum. W zasięgu katastrofalnych powodzi rzek Wisły i Dunajca pozostaje około 60 % powierzchni gminy (w całości wsie: Dąbrówki Breńskie, Zalipie, Niwki, Pilcza Żelichowska, Dąbrówka Gorzycka, Adamierz oraz część wsi Podborze, Ćwików, Olesno, Wielopole).

Również w przypadku przerwania wałów p.powodziowych rz. Żabnicy i Brnia bądź przelania się wód przez koronę wałów – tereny przyległe pozostają zagrożone zalaniem. Dla wymienionych rzek nie określono zasięgu zalewu powodziowego.

Do obszarów zagrożenia powodziowego zalicza się również tereny narażone na podtopienia. W obszarze gminy podtopienia występują przy utrzymującym się dłużej wysokim poziomie wód gruntowych oraz wysokich stanach wód powierzchniowych. Zasięg podtopień tj. terenów wymagających regulacji stosunków wodnych pokazano na planszy „Uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy”.

Niekorzystnym zjawiskiem związanym z występowaniem lekkich gleb (piaszczystych) w południowej części gminy – jest zagrożenie erozją

eoliczną. Erozja ta powoduje wywieranie i unoszenie cząstek gleby na znaczne odległości, a tym samym jej degradację.

2.2. Zagrożenia antropogeniczne.

2.1.1. Zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych.

Zagrożenie dla czystości wód powierzchniowych na terenie gm. Olesno stanowią:

- ścieki socjalno-bytowe indywidualnych gospodarstw,
- ścieki funkcjonujących podmiotów gospodarczych,
- zanieczyszczenia pochodzące ze spływów obszarowych,
- import zanieczyszczeń prowadzonych z sąsiednich terenów.

Wody rzek Żabnicy i Brnia płynących przez gminę objęte są badaniami i stałą obserwacją zachodzących w nich zmian. Stan wód wymienionych rzek obrazują pomiary monitoringu regionalnego prowadzonego w punktach pomiarowo-kontrolnych,

Rzeka	Punkt pomiarowo-kontrolny	Km biegu	Substancje organiczne	Zasolenie	Substancje biogenne	Substancje specyficzne	Oce- na wg kryte- rium fiz- che- micz.	Stan sani- tarny	Wska- żnik hydro- biolo- gicz- ny	Oce- na ogól- na
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Breń	Podbo- rze	31,5	II	I	non	I	non	III	II	non
	Zabrze	18,5	I	I	non	I	non	III	II	non
Żabni- ca	Łęg Tar- nowski	24,2								
	Grądy	4,6	I	I	non	I	non	III	II	non

Dane: za 1999 r. - WIOŚ

Źródła całkowitej degradacji wód rz. Żabnicy i Brnia mają miejsce już poza obszarem gminy. Jest to efekt między innymi zrzutu niedostatecznie oczyszczonych ścieków komunalnych i przemysłowych z m. Żabna do rz. Żabnicy a z Dąbrowy Tarnowskiej do Brnia oraz nieuporządkowanej gospodarki ściekowej terenów wiejskich leżących w zlewniach tych rzek, w tym gm. Olesno. Grupą wskaźników decydującą o jakości wód są biogeny. Związ-

ki biogenne to związki głównie azotu i fosforu, które dostają się do wód powierzchniowych wraz ze ściekami komunalnymi i przemysłowymi, a także spływami powierzchniowymi. Są one jednym z głównych czynników degradujących rzeki. Plagą są również dzikie wysypiska śmieci między innymi na brzegach rz. Breń w rejonie zabudowy wsi Swarzów i Podborze. Odcinki rzek zaliczonych do pozaklasowych w około 50 % zakwalifikowane zostały ze względu na wysokie stężenie azotu amonowego i fosforu ogólnego.

Wysokie zwodociągowanie gminy Olesno przy niewielkim skanalizowaniu, wpływa niekorzystnie i degradująco na wody pozostałych cieków i potoków szczególnie płynących w rejonach zabudowy wiejskiej.

Na stan wód powierzchniowych wpływają również zanieczyszczenia obszarowe, spłukiwane z wodami deszczowymi (nawozy mineralne, środki ochrony roślin). Niekorzystny wpływ zanieczyszczeń obszarowych pogłębia się wskutek przebiegu przez tereny użytkowane rolniczo – cieków pozbawionych otuliny tj. filtrów ochrony biologicznej. Oprócz degradacji wód cieków, niszczone są również ich ekosystemy.

Silna antropizacja degradująca rzeki i cieki powoduje, że stają się one niepełnowartościowymi zasobami dyspozycyjnymi wody. Zanieczyszczenia wód powierzchniowych często przenikają do wód podziemnych, z którymi pozostają w hydraulicznym kontakcie. Szczególnie narażone na zanieczyszczenia są płytkie wody podziemne wykorzystywane na terenach osadniczych za pomocą studni kopanych.

Wody podziemne gminy, nie posiadają izolacyjnej pokrywy w stropie warstw wodonośnych, chroniącej je w sposób naturalny przed przenikaniem zanieczyszczeń z powierzchni. Z uwagi na powyższe, zostały one zakwalifikowane do grupy AB określającej wody zagrożone o czasie migracji zanieczyszczeń z powierzchni ziemi do wód wynoszącym 25 lat.

Największe niebezpieczeństwo dla wód podziemnych stanowią tzw. ogniska zanieczyszczeń:

- wieloprzestrzenne; zabiegi chemizacji rolnictwa i leśnictwa, emisja gazów i pyłów,
- małopowierzchniowe i punktowe; nieszczelne szamba, osadniki, gnojowniki, dzikie wysypiska odpadów, punkty dystrybucji paliw,

- liniowe – zanieczyszczone rzeki i cieki powierzchniowe, drogi o nasilonym ruchu samochodowym.

Ogniska te rozmieszczone na całym obszarze stanowią istotne zagrożenie dla jakości wód podziemnych zwłaszcza Lokalnego Zbiornika Wód Podziemnych Wisła – Dunajec – Breń – Żabnica zalegającego w północno-zachodniej części gminy.

Powszechnie spotykane w terenach wiejskich są nieszczelne szamba i osadniki, z których ścieki infiltrują bezpośrednio do warstwy wodonośnej, powodując zanieczyszczenie wód związkami azotu i bakterii typu kałowego. Dodatkowo bardzo często praktykowanym sposobem usuwania ścieków i gnojownicy z gospodarstw jest ich wylanie na pola uprawne. W wyniku tego na użytki rolne dostarczany jest nadmiar substancji biogenych oraz zanieczyszczenia bakteriologiczne, które wraz z wodami opadowymi przenikają do wód gruntowych.

Chemizm wód poziomu czwartorzędowego wykazuje związek z litologią osadów wodonośnych i przykrywających je gleb, czego efektem jest zwiększone stężenie manganu i żelaza.

Związki manganu i żelaza przedostają się do wód wskutek wymywania na drodze zmian kwasowości oraz potencjału oksydacyjno-redukcyjnego w środowisku hydrochemicznym. Powodują one obniżenie wartości wód.

Niekorzystne oddziaływanie na wody podziemne niesie eksploatacja złóż surowców mineralnych. W obszarze gminy podjęto eksploatację złóż piasków „Wielopole Moszczyńskie”, w wyniku której powstanie płytki zbiornik wodny, wpływający pośrednio na poziom wód gruntowych w terenach przylegających do niego.

2.2.2. Zagrożenie gleb.

Degradacja gleb spowodowana czynnikami naturalnymi pogłębianą jest przez nieprawidłową działalność człowieka. Największe przekształcenia terenu, wywołuje eksploatacja surowców mineralnych – kruszyw naturalnych, piasku. Wprowadza ona nowe formy w postaci wyrobisk poeksploatacyjnych, zrównań (w przypadku likwidacji wzniesień wydmowych) oraz szkodliwych

ran w krajobrazie, wskutek eksploatacji surowców mineralnych „na dziko” przez miejscową ludność (głównie piasku).

Wśród czynników antropogenicznych zanieczyszczających gleby wymienić należy: płyty i gazy powstające przy spalaniu paliw stałych i napływowe z przemysłowych źródeł, zanieczyszczenia komunikacyjne, składowanie odpadów - często w formie „dzikich wysypisk”, wywóz na pola obornika i gnojowicy, niewłaściwe użytkowanie gruntów (chemizacja rolnictwa) oraz kwaśne deszcze. Prowadzą one do zanieczyszczenia gleb i ich chemicznej degradacji. Chemiczna degradacja gleb stanowi coraz poważniejszy problem współczesnego rolnictwa. Jednym z elementów chemicznej degradacji gleb są zanieczyszczenia siarką i metalami ciężkimi.

Stan zanieczyszczenia gleb gm. Olesno siarką i metalami ciężkimi określono na podstawie badań przeprowadzonych przez Okręgową Stację Chemiczno-Rolniczą w Krakowie w latach 1993-1998.

Zanieczyszczenie gleb siarką

Stopnie zawartości siarki	% udział gleb		
	gmina Olesno	województwo małopolskie	Polska
I	75,0	66,48	58,07
II	16,67	15,90	25,10
III	8,33	7,12	13,15
IV	-	10,5	3,68

Niska, średnia i wysoka zawartość siarki w glebie (stopnie I, II, III) uznawane są według wytycznych IUNG za zawartość naturalną, natomiast stopień IV oznacza zawartość podwyższoną w wyniku antropopresji.

Gmina nie posiada gleb skażonych o zawartości siarki i siarczanów IV stopnia.

Zawartość metali ciężkich w przypowierzchniowej warstwie gleby (0-20 cm) odpowiadająca różnym stopniom jej zanieczyszczenia to: 0 – zawartość naturalna, I – zawartość podwyższona, II – słabe, III – średnie, IV – silne, V – bardzo silne zanieczyszczenie.

Zawartość metali ciężkich w glebach gm. Olesno
(% pow.)

Stopień zanieczyszczenia	Kadm	Miedź	Nikiel	Ołów	Cynk
0	83,33	91,67	83,33	100,0	75,0
I	16,67	8,33	16,67	-	25,0

Badania wykazały, że 100 % przebadanych gleb gminy posiada naturalną i podwyższoną (nie stanowiącą zanieczyszczeń) zawartość metali ciężkich, co pozwala zakwalifikować je do gleb o dużej wartości rolniczej.

Gleby gminy wykazują wysokie zakwaszenie – 65 % to gleby o odczynie bardzo kwaśnym i kwaśnym, a 25 % gleby lekko kwaśne. Odczyn kwaśny gleb oprócz szkodliwego oddziaływania na rośliny uprawne wymagające zwykle gleb o pH 6-7 hamuje pobieranie przyswajalnych składników gleby, zwiększając dostępność metali ciężkich. Zakwaszenie gleb wynika z kilku przyczyn:

- wymywania z gleby przez wody opadowe związków zasadowych, związane z istniejącą w naszym klimacie przewagą wody opadowej nad parowaniem,
- ubywania związków zasadowych z gleb poprzez ich zabieranie z plonami,
- nadmiernej zawartości w glebach pierwiastków anionowych (siarka, azot),
- zakwaszającego działania niektórych nawozów mineralnych np. siarczanu amonu, superfosfatu,
- „kwaśnych deszczy” – opadów zawierających zanieczyszczenia o charakterze kwaśnym zwłaszcza SO₂ (dwutlenku siarki).

Zakwaszenie gleb stanowi niekorzystne zjawisko, bowiem odczyn kwaśny hamuje pobieranie przyswajalnych składników gleby, a równocześnie zwiększa dostępność metali ciężkich i pierwiastków śladowych, ograniczając produktywność gleb. Sytuacja ta powoduje, iż 53 % gleb gminy wymaga wapniowania dla zapewnienia bezpieczeństwa agrochemicznego gleb i płodów rolnych.

Odczyn pH gleby

(% pow.)

Odczyn pH	gm. Olesno	województwo małopolskie
I	35	36
II	30	28
III	25	23
IV	9	12
V	1	1

I I - b. kwaśny, II - kwaśny, III - lekko kwaśny, IV - obojętny, V - zasadowy

Potrzeby wapnowania

(% pow.)

Przedziały	gm. Olesno	województwo małopolskie
I	38	53
II	15	13
III	13	12
IV	12	10
V	22	12

I - konieczne, II - potrzebne, III - wskazane, IV - ograniczone, V - zbędne

3. Uwarunkowania wynikające ze stanu środowiska naturalnego.

- Zróżnicowanie pod względem fizjograficznym obszaru gminy, wynikające z ukształtowania terenu, budowy geologicznej, warunków wodnych i klimatycznych – znajduje odzwierciedlenie w zróżnicowanych warunkach przydatności terenu do zagospodarowania.

Generalnie południowa część gminy – tereny terasy środkowopolskiej i bałtyckiej przydatne są do posadowienia budynków, natomiast występują trudności w zaopatrzeniu w wodę. Północne rejony w obrębie terasy holocenińskiej nadzalewowej posiadają dogodne warunki zaopatrzenia w wodę, natomiast istnieje możliwość posadowienia obiektów na zmiennych, w tym na słabonośnych gruntach organicznych.

Wyłączone spod zabudowy winny być:

tereny niekorzystne fizjograficznie:

- dna dolin rzek, potoków i cieków o niekorzystnych warunkach klimatyczno-wodnych,
- tereny zagrożone podtopieniami, które kwalifikowane są jako obszary utrudnień w zagospodarowaniu przestrzennym,
- tereny podmokłe (m.in. kompleks łąk w obrębie terasy zalewowej u ujścia Żabnicy do Brnia).

tereny podlegające ochronie przed zainwestowaniem:

- obszary zmeliorowane,
- tereny przylegające bezpośrednio do stopy wałów przeciwpowodziowych – pas o szerokości 50 m,
- pasy ochronne wzdłuż cieków o szerokości min. 15 m,
- udokumentowane złoża surowców mineralnych,
- obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

- Północno-zachodnie tereny gminy pozostają w zasięgu katastrofalnych powodzi Q₁ Wisły i Q₁ Dunajca. Tereny te leżą na skraju zasięgu wody stuletniej, niemniej istotnym elementem warunkującym bezpieczeństwo

tych terenów i ich rozwój jest szeroka współpraca z gminami leżącymi w zasięgu wód powodziowych tych rzek, w działaniach na rzecz utrzymania dobrego stanu technicznego wałów i związanych z nimi urządzeń.

- Uwarunkowaniem poprawy jakości wód rzek i cieków jest uporządkowanie zabudowy mieszkalno-gospodarczej w ich strefie przybrzeżnej, gospodarki ściekowej i odpadami, budowa filtrów biologicznych wzdłuż cieków chroniących je przed wpływem zanieczyszczeń zwłaszcza obszarowych, a także współpraca na tych odcinkach z gminami położonymi w dorzeczach szczególnie Brnia i Żabnicy.

- Niepokojącym w kontekście ochrony jakości wód zarówno podziemnych jak i powierzchniowych, jest sytuacja jaka powstała wskutek zwoleń gminy, przy niskim jej skanalizowaniu. Powoduje to iż cały strumień ścieków trafia do rzek, potoków, ziemi, a w konsekwencji do wód podziemnych. Uporządkowanie gospodarki ściekowej poprzez budowę sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków - to podstawowy warunek dalszego rozwoju gospodarczego gminy, poprawy jej stanu sanitarnego i środowiska naturalnego (zwłaszcza wód).

- W świetle ustawy o ochronie gruntów rolnych, uwarunkowania glebowe nabierają istotnego znaczenia jako element ograniczający rozwój osadnictwa. Korzystne warunki glebowe szczególnie w północno-zachodniej części gminy, zachowane otwarte kompleksy rolne wśród których dominują grunty orne – to ważny atut dla rozwoju rolnictwa. Ochronie przed wprowadzaniem zabudowy winny podlegać grunty o wysokiej przydatności rolniczej, a także otwarte kompleksy przestrzeni rolniczej.

- Uwarunkowaniem ochrony gruntów ornych przed degradacją zwłaszcza erozją eoliczną (głównie południowej części gminy o lekkich glebach) jest stosowanie prawidłowej agrotechniki oraz realizacji zadrzewień wzdłuż dróg o przebiegu prostopadłym do panujących wiatrów – jako pasów wiatrochronnych.

- Udokumentowane złoża surowców mineralnych w myśl przepisów szczególnych (prawa geologicznego i górniczego) stanowią przedmiot ochrony przed zainwestowaniem, jednocześnie stwarzają potencjalne szanse

dla uruchomienia ich eksploatacji i produkcji przetwórczej, rozwoju na bazie zbiorników poeksploatacyjnych rekreacji i wypoczynku.

W obszarze gminy udokumentowane złoża „Podborze” podlega ochronie przed zainwestowaniem natomiast tereny wokół aktualnie eksploatowanego złoża piasku „Wielopole Moszczyńskie”, winny być uwzględnione pod rozwój rekreacji i wypoczynku na bazie zbiorników utworzonych po wyeksploatowaniu surowca.

- Funkcjonujący obszar górniczy „Swarzów 1” określający terenowo zasięg koncesji Nr 190/94 z dnia 27 sierpnia 1994 r. na eksploatację Podziemnego Magazynu Gazu Swarzów – wymaga opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a w przypadku regulacji inwestycji decyzjami o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu w granicach w/w obszaru – uzgodnienia ich z państwowym nadzorem górniczym - Okręgowym Urzędem Górniczym w Krakowie.

- Istniejące w obszarze gm. Olesno otwory gazowe wymagają zachowania stref ochronnych tzw. odległości bezpiecznych. Dla otworów pozytywnych odległość ta wynosi $R - 50$ m, a dla zlikwidowanych $R_{min} - 5$ m.

- Decydującym w zagospodarowaniu przestrzennym uwarunkowaniem środowiskowym są tereny leśne, które podlegają ochronie. Część z nich objęto szczególną ochroną poprzez uznanie ich przez Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa za ochronne.

Kategorią ochronności lasów gminy jest wodochronność. Powierzchnia lasów wodochronnych to ~22 % powierzchni leśnej gminy. Usytuowane one są w obrębie Dąbrowa Tarnowska oddziałach 69, 70, 71, 72, 73, 81, 82.

- Pełne i bezpieczne (bez szkód dla całego „ekosystemu leśnego”) wykorzystanie funkcji pozaprodukcyjnych lasów – to jedna z możliwości uatrakcyjnienia gminy. Funkcje pozaprodukcyjne lasów w tym turystyczno-rekreacyjne stały się w ostatnim czasie pierwszoplanowymi.

Dokonana w „Fizjografii” bonitacja lasów gminy, ze względu na dostępność turystyczną zaliczyła jako nieatrakcyjne i mało dostępne lasy pełniące funkcje wodochronne. Pozostałe tereny leśne zbonitowano jako atrakcyjne i dostępne dla penetracji. Jako najładniejszy i najatrakcyjniejszy wskazano kompleks leśny w Oleśnicy.

- Niski stopień zalesienia wymaga podjęcia działań mających na celu zwiększenie lesistości obszaru dla podniesienia retencji, ochrony gleb przed erozją, poprawy warunków bioklimatycznych. Znaczny udział gleb niskich klas V i VI (25 % pow. UR) stwarza dogodne warunki dla zwiększenia powierzchni leśnej. Kształtowanie dolesień winno uwzględniać tworzenie ciągów ekologicznych poprzez łączenie izolowanych enklaw terenów leśnych i zadrzewionych, kompleksów terenów łąk oraz den dolin rzek i potoków, które służą jako trasy migracji gatunków.

- Około 50 % powierzchni gm. Olesno obejmuje określony w sieci EKONET POLSKA korytarz ekologiczny rzek Wisły i Dunajca o międzynarodowym znaczeniu. Tego typu korytarze łączą obszary węzłowe o znaczeniu europejskim oraz stanowią trasy migracji różnych organizmów. Korytarze tej rangi charakteryzuje bogactwo siedlisk i nisz ekologicznych. Istotą ich jest przebieg i kierunek strumienia panmiksji genów w przestrzeni. Istotną cechą korytarzy, jest ich szerokość, która dla rangi europejskiej powinna wynosić kilka kilometrów.

Objęcie wymienionym korytarzem obszaru gminy, wymaga uwzględnienia funkcji jaką pełnią te struktury, przy formułowaniu polityki przestrzennej. Włączenie gminy w system ekologiczny kraju, kierunkuje jej rozwój na zachowanie, ochronę i wzbogacenie w krajobrazie elementów tworzących naturalne ciągi ekologiczne (migracji gatunków) jakimi są: lasy, zakrzewienia, starorzecza wykorzystywane jako zbiorniki wodne i użytki zielone, zadrzewienia wzdłuż cieków i dróg.

4. Obszary i obiekty środowiska naturalnego prawnie chronione.

W gminie Olesno prawnej ochronie podlegają:

1. Pomniki przyrody ożywionej

- **aleja lipowo-dębowa** (drzewa wymagają leczenia), drzewa rosną w alei dojazdowej do parku podworskiego w Brniu – Podborzu, stanowią własność Skarbu Państwa i pozostają pod zarządkiem Ośrodka Postępu Rolniczego w Zgłobicach (nr ewidencyjny 129/125) – zarządzenie Nr 2/87 Wojewody Tarnowskiego z dnia 26 lutego 1987 r. w sprawie uznania tworów przyrody za pomniki przyrody (Dziennik Urzędowy Województwa Tarnowskiego Nr 3, poz. 30),
- **dąb szypułkowy** o obw. 350 cm i wys. 26 m (nr ew. 344),
dąb szypułkowy o obw. 372 cm i wys. 24 m (nr ew. 345),
jesion wyniosły o obw. 320 cm i wys. 31 m (nr ew. 346),
dąb szypułkowy o obw. 360 cm i wys. 22 m (nr ew. 347),
dąb szypułkowy o obw. 360 cm i wys. 24 m (nr ew. 348),
dąb szypułkowy o obw. 316 cm i wys. 18 m (nr ew. 349),
rosnące w parku podworskim w miejscowości Niwka, stanowiącego własność Pana Jarosława Lesińskiego – rozporządzenie Nr 62/97 Wojewody Tarnowskiego z dnia 7 października 1997 r. w sprawie uznania tworów przyrody za pomniki przyrody (Dziennik Urzędowy Województwa Tarnowskiego Nr 13, poz. 119),

2. Lasy ochronne - w obrębie leśnym Dąbrowa Tarnowska w gm. Olesno

- Zarządzenie nr 234 Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 29 listopada 1996 r. w sprawie uznania za ochronne lasów stanowiących własność Skarbu Państwa, będących w Zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe Nadleśnictwo Dąbrowa Tarnowska.

Ponadto w myśl przepisów szczegółowych a to:

- ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. prawo geologiczne i górnictwo (Dz.U. Nr 27, poz. 94) – udokumentowane złoża kopalin i wód podziemnych podlegają ochronie.

W gminie Olesno są to:

- **udokumentowane złoża:** kruszywa naturalnego – Podborze,
piasku – Wielopole Moszczyńskie,
- **Obszar Górniczy Swarzów 1** – utworzony decyzją Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 27 sierpnia 1994r. na eksploatację Podziemnego Magazynu Gazu – Swarzów,
- ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. Nr 16, poz. 178) tereny rolne i leśne podlegają ochronie. Ustawa reguluje zasady ochrony gruntów rolnych i leśnych między innymi poprzez konieczność uzyskania zgody:
 - Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi dla przeznaczenia na cele nierolnicze i nieleśne
 - gruntów rolnych stanowiących użytki rolne klas I-III jeśli ich zwarty obszar projektowany do takiego przeznaczenia przekracza 0,5 ha,
 - gruntów leśnych stanowiących własność Skarbu Państwa
 - Wojewody na przeznaczenie na cele nierolnicze i nieleśne:
 - gruntów rolnych stanowiących użytki rolne kl. IV, jeśli ich zwarty obszar projektowany do takiego przeznaczenia przekracza 1 ha,
 - gruntów rolnych stanowiących użytki rolne kl. V i VI, wytworzonych z gleb pochodzenia organicznego oraz torfowisk i oczek wodnych, jeśli mają być przeznaczone na cele budowy zbiorników wodnych, eksploatacji złóż kopalin, budowy dróg publicznych lub linii kolejowych,
 - pozostałych gruntów leśnych.

B. ŚRODOWISKO ANTROPOGENICZNE

1. Środowisko kulturowe.

1.1. Zasoby dziedzictwa kulturowego.

W gminie Olesno obiektami stanowiącymi wartość kultury narodowej i podlegającymi ochronie względnie ujętymi w ewidencji zabytków są:

I. Obiekty objęte ochroną prawną – wpisane do rejestru zabytków.

1. Dwór – zespół pałacowo-parkowy w Brniu.

Rejestr zabytku: Nr A – 125 z dnia 15 czerwca 1977 r.

Zespół pałacowo-parkowy w Brniu Podborze wchodzi w skład większego założenia krajobrazowego ukształtowanego w drugiej połowie XVIII wieku w majątku ziemskim należącym do Czartoryskich, a od początku XIX wieku do rodziny Konopków. Zespół rozciąga się na obszarze około 9 km² pomiędzy okolicznymi wsiami; Olesnem, Swarzewem, Brniem - Podborzem i Dąbrówkami Breńskimi - wchodzącymi w przeszłości w skład tzw. klucza breńskiego. Elementami tego założenia są parki podworskie w Brniu, Oleśnie, aleje dębowo-lipowe, zespół stawów, dwie kolonie domów oraz pozostałości dawnych fortyfikacji tzw. „wały szwedzkie”.

Zespół pałacowo-parkowy w Brniu składa się ze starszego założenia parkowego z XVIII wieku oraz nowszego z dworem i zabudową gospodarczą. Dwór z XVIII/XIX w., przebudowany około 1960 r. Pozbawiony cech stylowych, z eklektycznym wystrojem kilku wnętrz. Murowany, parterowy o rozczłonkowanym planie z obszerną salą w części północnej, nakrytą stropem kasetonowym.

Park założony w stylu francuskim (barokowy), o charakterze ogrodu pałacowego z drugiej połowy XVIII wieku. Powstał z inicjatywy księcia Józefa Czartoryskiego, stolnika litewskiego, w którego posiadaniu dobra pozostały w latach 1750-1787. Projekt ogrodu przypisywany jest ogrodnikowi Pfaffinerowi.

Park składa się z trzech części, z których dwie parter z boskietem i lasek tworzą trzon założenia, trzecia część ma charakter labiryntu, a otoczona jest kanałem – stawem.

Dzisiejszy park jest już tylko zaniedbaną pozostałością po pięknym ogrodzie, w którym zieleń uformowana była w sposób geometryczny. Strzyżono drzewa w rozmaite kształty, tworzono ściany z niszami, w których stały mitologiczne rzeźby. W całość wkomponowana była sadzawka w kształcie podkowy, z romantycznym mostkiem łączącym park z dworkiem. Na terenie parku występuje głównie stary drzewostan liściasty. Zasadniczą kompozycję tworzą aleje, szpalery, boskiety. Dominują gatunki: lipa drobnolistna, kasztanowiec biały, grab pospolity, jesion wyniosły, dąb szypułkowy, robinia akacjowa i klon zwyczajny. Stanowią one 90 % ogółu zadrzewienia. Z rzadziej spotykanych gatunków drzew występują: jesiony, świerki odmiana kolumnowa, miłorząb. Najstarsze drzewa liczą około 200 lat, przeważają drzewa w wieku 50-70 lat. Krzewy liściaste to: perukowiec podolski, berberys, bez czarny, czeremcha pospolita, krzewy iglaste, jałowiec chiński, sabiński. Od parku w Brniu do parku w Oleśnie prowadzi aleja lipowa, zwana Aleją Sobieskiego.

2. Wały szwedzkie w Brniu.

Rejestr zabytku: Nr A - 286 z dnia 31 marca 1949 r.

Założenie ziemne z XVII wieku, w formie pięcioboku z pięciokątnymi bastionami na narożnikach. Wały z zewnątrz podmurowane kamieniami, otoczone fosą. Część założenia w obrębie wałów zajmuje łąka. Nasypy wałów ziemnych posiadają zachowaną wysokość do 2 m i szerokość u podstawy około 7 m. Ziemne bastiony wysunięte są poza linię wałów. Kazamata w bastionie północno-zachodnim zbudowana jest z cegły i ciosów wapiennych, składa się z 4-ch pomieszczeń oraz korytarza wejściowego. Pomieszczenia kazamaty wzniesiono na planie krzyża.

Rozplanowanie i wymiary obiektu wskazują, iż przy wznoszeniu posłużyć się miarą pręta reńskiego. Pozwala to przyjąć, że budowniczymi obiektu byli Szwedzi w czasach „potopu”. Fortyfikacja polowa stanowi interesujący przykład założenia obronnego o charakterze bastionowym, w stylu nowoholenderskim.

3. Kościół parafialny p.w. Św. Katarzyny w Oleśnie.

Rejestr zabytku: Nr A – 381 z dnia 12 czerwca 1972 r.

Kościół wzniesiono w 1765 r., wykorzystując część murów poprzedniej budowli z początku XVII w. oraz zachowując istniejącą kaplicę. Świątynię konsekrował w 1824 roku bp tarnowski Grzegorz I. Ziegler. Gruntowna przebudowa kościoła nastąpiła w 1909 r. i wiązała się z jego przeorientowaniem i powiększeniem. Budowla otrzymała trzynawowy, bazylikowy korpus. Konsekrowany ponownie 15 sierpnia 1910 roku przez bp. Leona Wałęgę. Obiekt odnowiony w latach 1959-60 i początkach 1980.

Kościół barokowy, przebudowany w stylu neobarokowym w początku XX w. Wykonany z cegły z użyciem kamienia, otynkowany, dach pokryty blachą miedzianą.

Trzynawowy, bazylikowy z prostokątnym prezbiterium przy którym znajduje się od północy kaplica, od południa przedsionek, od zachodu zakrystia nakryta kopułą na pendentywach. W korpusie nawowym sklepienie kolebkowe z lunetami na gurtach, w nawie głównej i przedsionkach sklepienie żaglaste. Prezbiterium i kaplica na zewnątrz o podziałach pilastrowych, w korpusie naw bogaty detal architektoniczny neobarokowy. Dachy siodłowe, nad nawami bocznymi pulpity, ponad kaplicą kopuła z latarnią. Polichromia wewnątrz ornamentalna i figuralna wykonana w latach 1959-60 przez Stanisława Westwalewicza i Jakuba Beresia.

Wyposażenie kościoła rokokowe i neobarokowe. Ołtarz główny – zakupiony w 1801 r. z kościoła św. Szczepana w Krakowie - z rzeźbami Św. Św. Piotra i Pawła, a w polu głównym krucyfiks barokowy z XVIII w. Ołtarze boczne (przy tęczy) neobarokowe, z rzeźbą Św. Józefa z Dzieciątkiem i obrazem Chrystusa Zbawiciela. Ołtarze w nawach bocznych – rokokowe. W lewej nawie z rzeźbami świętych, a w polu głównym z posągami Serca Pana Jezusa, natomiast w prawej nawie z obrazem Adoracji Matki Boskiej. W kaplicy ołtarz późnobarokowy z 2 połowy XVIII w. z przedstawieniem Trójcy Świętej i świętych trynitarskich. Ambona późnobarokowa z 2 połowy XVIII w., chrzcielnica późnorenansowa z XVII w., konfesjonały rokokowe, krucyfiks barokowy i relikwiarz z XVIII w.

W obrębie ogrodzenia znajduje się murowana dzwonnica z początku XX w. w formie potrójnej arkady. Kościół otacza owal starodrzewu liściastego.

4. Dwór – zespół dworsko-parkowy w Oleśnie.

Rejestr zabytku: Nr A – 400 z dnia 22 czerwca 1949 r.

Zespół dworsko-parkowy w Oleśnie zajmuje obszar ~3 ha. W centrum założenia usytuowany jest dwór – eklektyczny, o cechach klasycyzujących. Murowany z cegły, tynkowany. Dwór zwany „Owczarnią” wzniesiony w trzeciej dekadzie XIX wieku powstał zapewne na miejscu starszego. Brak dokładnej daty budowy, nie znany jest także projektant budowli. Według sugestii ostatniego z mieszkających właścicieli majątku Konopki zbudowany on miał być według planów jednego z zaprzyjaźnionych architektów J. Odrzywolskiego lub T. Stryjeńskiego.

Dwór w Oleśnie był pierwotnie skromną budowlą na planie prostokąta, dwutraktową, jednokondygnacyjną z dwiema przybudówkami. Plany tej budowli znane są ze szkiców z 1918 roku. Przebudowy dworu dokonali Konopkowie w latach 1918-1920, powierzając plany architektoniczne krakowskiemu architektowi Konradowi Kuhlowi. Przekształcona budowla otrzymała masywny portyk na kolumnach i filarach od frontu, nadbudowane piętro oraz zadaszoną galerię łączącą od północy z budynkiem oficyny dworskiej. Przebudowane zostały także wnętrza dworu. W latach międzywojennych dwór należący do Jana Marii Konopki ur. 1889 r., nie uległ większym zmianom. Przejęty dekretem o reformie rolnej z 1944 roku, przeszedł pod zarządek Państwowego Funduszu Ziemskiego. Rozparcelowany majątek z dworem administrowany był przez Rolniczą Spółdzielnię Produkcyjną. W dworze mieściły się biura administracji, mieszkania a także przejściowo internat Szkoły Rolniczej z Brnia. Obecnie stanowi własność prywatną.

Park krajobrazowy, obecnie o częściowo zatartej kompozycji przestrzennej, zaprojektowany został w oparciu o wytyczenie głównej osi widokowej wschód-zachód. Oś ta rozpoczyna się położoną po drugiej stronie drogi aleją lipowo-dębową z Brnia, następnie przez oś bramy, gazon biegnie przez park w kierunku zachodnim. Kompozycja dopełniona jest wytyczonymi w parku alejkami o przebiegu równoległym do tej osi oraz w zamknięciu (od

zachodu) aleją poprzeczną. Drzewostan parku dość urozmaicony wiekowo odpowiada budowie dworu. Składa się on w zasadzie z gatunków rodzimych, przeważają drzewa liściaste. Najliczniej reprezentowany jest dąb szypułkowy i grab pospolity. Drzewa te występują w alejach, jak również w grupach krajobrazowych. Jesion wyniosły, lipa drobnolistna, klon zwyczajny, brzoza brodawkowata – to grupa drzew licznie reprezentowana. Podrost tworzą głównie: robinia, klon, grab, lipa, dąb. Na polanie parkowej dla podkreślenia osi symetrii użyto: wierzby zwisające, lipy drobnolistne, dęby czerwone, sosny wejmutki. Charakterystyczną cechą tego parku jest liczne występowanie sosny wejmutki. Większość drzew pochodzi z okresu założenia parku, jest jednak dużo drzew dosadzanych później, jak również pochodzących z samosiewu. Wśród drzew wyróżniają się rozmiarem sosny wejmutki, rosnące w najbliższym otoczeniu dworu. Park posiada murowane, ceglane ogrodzenie.

Po stronie północnej założenia dworsko-parkowego znajduje się zespół folwarczny (pozostał jedynie budynek dawnej stodoły i obory dworskiej).

5. Park podworski (krajobrazowy) w Niwkach (Pilcza Żelichowska).

Rejestr zabytku: Nr A – 288 z 1986 roku.

Pierwotna kompozycja parku z XIX w. związana ze starym spalonym dworem w 1914 r. Zmiany kompozycji związane z nowym dworem, zbudowanym w 1918 r., obecnie wyburzonym. Powierzchnia parku z terenem sadu wynosi 2,77 ha. Park w Niwkach stanowi ważny element krajobrazu na terenie gm. Olesno. Położony wśród pól uprawnych, tworzy zwarty masyw zieleni wysokiej, widoczny z daleka.

Najstarsze drzewa w parku to dęby rosnące wzdłuż byłego ogrodzenia przy szosie. W późniejszym okresie dosadzone zostały przy nich inne gatunki, jak: graby, jesiony, lipy, kasztanowce. Powstała w ten sposób alejka równoległa do szosy. Obecnie najliczniejsza wśród drzew jest robinia akacja w większości pochodząca z samosiewu. Następnym gatunkiem pod względem ilości jest jesion wyniosły i grab pospolity, kasztanowiec biały, klon pospolity. Na uwagę zasługuje duża grupa ładnych jesionów przy polanie parkowej oraz pojedyncze egzemplarze dębu kaukaskiego i orzecha czarnego, również na obrzeżu parku, przy tej samej polanie. Z drzew o dużych

wartościach zdobniczych, wymienić należy: buk pospolity, sosnę wejmutkę. Pozostałości regularnego obsadzenia ze starych kasztanowców znajdują się w południowej części założenia, na granicy między parkiem a terenem dawnego sadu. W parku występują krzewy o charakterze leśnym jak: trzmielina, leszczyna, tarnina, bez czarny, głóg, wierzba oraz zdziczałe ozdobne, jak lilak.

6. Zagroda (Muzeum – Dom F. Curyłowej) w Zalipiu.

Rejestr zabytku: Nr A – 124 z dnia 17 czerwca 1977 r.

Zagroda po zmarłej w 1974 r. malarce ludowej Felicji Curyłowej, obecnie filia Muzeum Okręgowego w Tarnowie. Budynki zagrody wzniesione zostały na początku lat 1930. Zbudowała je wspólnie z mężem Ludwikiem Curyło, przy udziale miejscowych majstrów ciesielskich. Zabudowania składają się z trzech budynków: chałupy mieszkalnej, obory i stodoły. Budynki posiadają cechy regionalne, charakterystyczne dla budownictwa ludowego Powiśla z pierwszych dziesięcioleci XX wieku. Wyróżniają się sposobem zdobnictwa elewacji i wnętrza, tradycyjnym dla tej części regionu i kultywowanym przez miejscowych twórców od ponad stu lat. Zdobnictwo to jest jednym z ciekawszych zjawisk w polskiej sztuce ludowej.

Siedlisko zagrody Felicji Curyłowej posiada wyodrębnione granice, ogrodzone płotem sztachetowym, z metalową dwuskrzydłową bramą. Zabudowania skupione są przy dziedzińcu gospodarczym.

Dom (chałupa) – drewniany, konstrukcji zrębowej, szalowany deskami. Ściany wzniesione z płazów drewna iglastego, wiązane w węglach na rybi ogon, z ostatekami przyciętymi równo z licem ścian. Elewacje (z wyjątkiem zachodniej) oszalowane deskami, a szalunki pokryte farbą olejną. Wewnątrz pomieszczenia polepione gliną i białkowane. Okna podwójne, mocowane w futrynach skrzynkowych. Drzwi posiadają klepkową dekorację ze sfalowanych listewek, przybijanych w układach rombów. Dach chałupy dwuspadowy, o więźbie krokwiowo-płatwiowej, pokrytej dachówką ceramiczną.

Polichromia wewnątrz chałupy ornamentalna o motywach roślinnych wykonanych w formie fryzów, girland i rozet kwiatowych, rozmieszczonych rytmicznie na ścianach i powalach izby, kuchni i sieni. Wystroju dopełnia wy-

posażenie meblarskie, oleodruki i obrazy świętych. Wnętrza z typową aranżacją charakterystyczną dla domów wiejskich Powiśla.

Obora – dwuwnętrzna, wzniesiona w konstrukcji zrębowej z belek drewna iglastego. Elewacje pokryte gliną na zamszeniach i białkowane. Polichromia o motywach ornamentalnych, roślinnych. Dach dwuspadowy, konstrukcji krokwiowo-płatwiowej, pokryty dachówką.

Stodoła - jednoklepkowa, dwuszęskowa z dwoma aneksami przy elewacji frontowej. Wzniesiona w konstrukcji szkieletowo-słupowej, z częścią ściany zachodniej wykonaną z plecionki wikliną. Podwalina, słupy ścian i belki oczepu wykonane z drewna iglastego. Ściany oszalowane deskami przybijanymi w układzie pionowym na styk. Wrota główne dwuskrzydłowe. Dach dwuspadowy.

II. Obiekty ujęte w ewidencji zabytków Państwowej Służby Ochrony Zabytków – Delegatura w Tarnowie.

Jednostka osadnicza	Obiekt	Materiał - konstrukcja	Czas powstania	Uwagi
1.	2.	3.	4.	5.
Adamierz	chałupa nr 15	drewniana	1926	W. Panek
	chałupa nr 18	drewniano-zrębowa	2 poł. XIX	opuszczona
	chałupa nr 36	drewniano-zrębowa	koniec XIX w.	Sygędzina
	chałupa nr 38	drewniano-zrębowa	XX w.	Zeszuto
	chałupa nr 9	drewniano-zrębowa	lata 20-te XX w.	Z. Kiwior
Podborze	młyn gospodarczy nr 94	drewniano-zrębowa	1900	wyburzony
	chałupa nr 81 (Kancelaria Młyńska)	drewniano-zrębowa	1900	
	chałupa nr 121	drewniano-zrębowa	2 poł. XIX w.	M. Golema
	chałupa nr 35	drewniano-zrębowa	1860	M. Drobnik
	chałupa nr 112	drewniano-zrębowa	kon. XIX w.	St. Biedak
	kaplica nr 76 (była ochronka)	drewniana	1914	

1.	2.	3.	4.	5.
Ćwików	obelisk bohaterów I wojny przy drodze do Olesna	kamień	1922	
	chałupa nr 71	drewniana	1860	M. Węgiel
	chałupa nr 93	drewniano-zrębowa	1914	opuszczona
	chałupa nr 127	drewniano-zrębowa	1890	wł. J. Zechowicz
	chałupa nr 135	drewniana	1880-1925	J. Góral
	chałupa nr 138	drewniano-zrębowa	pocz. XX	
Dąbrowki Breńskie	kapliczka przy posesji nr 12a	murowana	pocz. XX w.	
	zagroda nr 8 chałupa, obora, stodoła	drewniana	1865-1929	Z. Tabor (obecnie opuszczona)
	chałupa nr 13	drewniano-zrębowa	1871	K. Surowiec
	chałupa nr 17	drewniano-zrębowa	koniec XIX w.	C. Jakus
	chałupa nr 21	drewniano-zrębowa	1919	T. Smoła
	dom mieszkalny nr 30	murowany	1905	A. Wojtyło
	kuźnia	murowana	1905	A. Wojtyło
	stodoła nr 35	drewniana	koniec XIX w.	Z. Rachmaciej
Olesno	chałupa nr 152, stajnia, obora	drewniano-zrębowa	1870	N. Ryczek
	Dawna szkoła nr 131	murowana	1909	własność Urząd Gminy
	kapliczka	murowana	XIX w.	
	kaplica cmentarna	drewniano-zrębowa	pocz. XX	właściciel parafia Olesno
	stacja PKP	murowana	około 1909 r.	wł. PKP
	Obelisk z piersiem Władysława Jagiełły	kamień	1910	
	chałupa nr 2	drewniano-zrębowa	lata 20-te XX w.	T. Dubnik
	chałupa nr 8	drewniano-zrębowa	2 poł. XIX w.	W. Węgiel
	chałupa nr 19	drewniano-zrębowa	około 1930 r.	A. Morawiec
	chałupa nr 58	drewniano-zrębowa	2 poł. XIX w.	opuszczona
chałupa nr 60	drewniano-zrębowa	2 poł. XIX w.	W. Kilian	
chałupa nr 62	drewniano-zrębowa	koniec XIX w.	H. Uklesa	

1.	2.	3.	4.	5.
	chałupa nr 68	drewniano-zrębowa	pocz. XX w.	
	chałupa nr 69	drewniano-zrębowa	2 poł. XIX w.	St. Kwapień
	chałupa nr 70	drewniano-zrębowa	2 poł. XIX w.	St. Pieczarka
	chałupa nr 80	drewniano-zrębowa	2 poł. XIX w.	opuszczona
	chałupa nr 83	drewniano-zrębowa	2 poł. XIX w.	opuszczona
	chałupa nr 113	drewniano-zrębowa	połowa XIX w.	Z. Bodak
	chałupa nr 119	drewniano-zrębowa	koniec XIX w.	Płata
	dom nr 123	drewniany	1 poł. XIX w.	B. Grudnicka
	chałupa nr 127	drewniano-zrębowa	około 1920 r.	T. Kucharski
	chałupa nr 129	drewniana	lata 20 XX w.	A. Filipiak
	chałupa nr 135	drewniano-zrębowa	około 1910 r.	M. Koryta
	dom nr 147	drewniana	1895	Z. Rzeźnik
	dom nr 150 cz. d. dworu	murowany	pocz. XIX w. 1952 r.	T. Gunia
	chałupa nr 151	drewniana	1923	B. Marguszewicz
	dom nr 162	murowany	1909	T. Kilian
Niwki	dawna obora na wysokim cokole murowanym	drewniana	lata 20 XX w.	
	część ściany ze spalonego w 1914 r. murowanego dworu			mur w parku Niwki
	chałupa nr 4	drewniana	1900	K. Sierak
	chałupa nr 5	drewniana	1900	K. Łata
Zalipie	chałupa nr 62 stodoła	drewniane	1913 koniec XIX w.	St. Łączyńska
	dom nr 76 stodoła	drewniane	poł. XIX w.	M. Muszyńska
	chałupa nr 93	drewniana	1905	W. Kaczówka
	chałupa nr 96 stodoła 96	drewniane	XIX/XX w. XIX/XX w. przebudowana 30 lat temu	W. Łoś
	chałupa nr 102 stodoła	drewniane	pocz. XX w.	N. Mastalerz
	dom nr 80	drewniany	XIX/XXw.	F. Koszniak

Substancja zabytkowa gminy to obiekty dworsko-parkowe, regionalnego budownictwa mieszkaniowego, sakralne i cmentarze.

Z zabytków przeszłości są na terenie gminy Olesno dwa szczególne zjawiska historyczne, kulturowe i krajobrazowe. Jednym z nich jest rozległe obejmujące ponad dziesięć kilometrów kwadratowych późnobarokowe założenie krajobrazowe (enklawa krajobrazu komponowanego). Powstało ono w latach 1760-1770 na gruntach wsi Olesno i Breń – Podborze za sprawą Stanisława Lubomirskiego. Składa się zaś z urządzonego w stylu francuskim parku breńskiego, folwarku zwanego „Owczarnią” i tzw. okopów szwedzkich. Wszystko to łączy z sobą wytyczona w prostych liniach obsadzona dębami, lipami i ksztanowcami aleja. Innym zjawiskiem jest wieś Zalipie, w której od ponad stu kilkudziesięciu już lat domy mieszkalne wraz z ich wnętrzami i sprzętami, obiekty gospodarcze i studnie miejscowe kobiety ozdabiają wielobarwnymi bukietami malowanych kwiatów.

Tradycyjne budownictwo mieszkaniowe stanowią obiekty architektury drewnianej (chałupy) pochodzące z XIX i początków XX w. Stan ich zachowania jest co najwyżej średni. Chałupy są konstrukcji zrębowej, o czterospadowych dachach i ścianach bielonych. Niektóre z nich pokryte strzechą. Najliczniej tego typu zabudowa występuje we wsiach Olesno i Zalipie.

Pejzaż gminy nasycony jest licznymi kapliczkami i krzyżami przydrożnymi. Są one świadectwem kultu i elementem decydującym o tożsamości kulturowej krajobrazu.

III. Cmentarze ujęte w ewidencji Państwowej Służby Ochrony Zabytków – Delegatura w Tarnowie.

Obiekt	Wieś	Czas powstania	Uwagi
1.	2.	3.	4.
Cmentarz Parafialny (katolicki)	Olesno	1850 r.	Powierzchnia – 2,0 ha, położony około 250 m na północ od kościoła. Bryła cmentarza widoczna w panoramie wsi. Założony na planie kwadratu o ściętym narożniku. Od bramy biegnie główna aleja. Pośrodku cmentarza wygradzona kwatera grobowa rodziny Konopków. Mogiły na osi wschód – zachód, przy drogach wieńcowo. Groby o znaczeniu historycznym:

1.	2.	3.	4.
			<ul style="list-style-type: none"> • kwatera grobów rodziny Konopków, • grób Szczepana Żołędzia zm. 1892 r. pośła na Sejm Krajowy, • mogiła poległych w latach 1939-1945. <p>Najstarsze istniejące nagrobki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • cenotaf Prospera Napoleona hr Konopki zamordowanego w 1846 r. w Gruszowie, • Katarzyny Janigowej zm. 1866r. • Nagrobki stare rozproszone na całym terenie cmentarza – mocno zniszczone.
Cmentarz przykościelny (miejsce pocmentarne)	Olesno	XV w. (obecnie zlikwidowany)	Cmentarz o pow. 0,35 ha przekształcony i powiększony w 1903r., obecnie zlikwidowany. Usytuowany w obrębie ogrodzenia przy kościele od strony północnej.
Cmentarz Parafialny (katolicki)	Zalipie – Nowiny	przed 1930 r.	<p>Powierzchnia – 0,6 ha, położony około 100 m od kościoła parafialnego otoczony polami.</p> <p>Groby o znaczeniu historycznym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • F. Curyłowa 1903-74 malarka. <p>Najstarszy nagrobek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Katarzyna Kędzielowa zm. 1931 r. <p>Nagrobki stare sporadycznie zachowane.</p>

Cmentarze stanowią miejsca pamięci narodowej, pomniki naszej kultury. W gminie zewidencjonowano 2 cmentarze parafialne w Oleśnie i Zalipiu oraz plac pocmentarny w Oleśnie. Są to obiekty ze starymi grobami, o znaczeniu historycznym.

W ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski przeprowadzono badania powierzchniowe na:

- obszarach 98-65, 99-65, 100-65 obejmujących zachodnią część gminy,
- obszarach 99-66, 100-66 obejmujących jej tereny wschodnie.

IV. Indeks stanowisk archeologicznych w obszarze gm. Olesno.

Lp.	Miejscowość numer stanowiska	Numer na obszarze	Funkcja	Chronologia
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Zalipie stan. 2	AZP 98-65 32	śląd osadnictwa	prahistoria
2.	Zalipie stan. 1	AZP 99-65 1	śląd osadnictwa	neolit, KPL
3.	Pilcza Żelichowska stan. 1	49	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	neolit, prahistoria
4.	Pilcza Żelichowska stan. 2	50	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia średniowiecze
5.	Pilcza Żelichowska stan. 3	51	osada	średniowiecze
6.	Pilcza Żelichowska stan. 4	52	śląd osadnictwa	prahistoria
7.	Adamierz stan. 2	53	śląd osadnictwa	epoka kamienia
8.	Ćwików stan. 2	54	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia średniowiecze
9.	Wielopole stan. 1	AZP 100-65 19	śląd osadnicza	neolit
10.	Wielopole stan. 2	20	śląd osadnictwa osada śląd osadnictwa	epoka kamienia wczesny okres żelaza okres rzymski
11.	Wielopole stan. 6	21	śląd osadnictwa osada	epoka kamienia prahistoria
12.	Wielopole stan. 7	22	śląd osadnictwa osada	prahistoria epoka brązu
13.	Wielopole stan. 8	70	śląd osadnictwa	prahistoria
14.	Wielopole stan. 9	71	śląd osadnictwa osada śląd osadnictwa	prahistoria wczesny okres żelaza średniowiecze
15.	Wielopole stan. 10	74	śląd osadnictwa	epoka kamienia
16.	Adamierz stan. 1	75	śląd osadnictwa	epoka kamienia
17.	Wielopole stan. 11	76	śląd osadnictwa	epoka kamienia
18.	Wielopole stan. 12	77	śląd osadnictwa	epoka kamienia
19.	Wielopole stan. 13	78	osada	nowożytna
20.	Ćwików stan. 1	AZP 99-66 1	fortalicjum	nowożytny

1.	2.	3.	4.	5.
21.	Ćwików stan. 3	2	śląd osadnictwa	epoka kamienia – brązu
22.	Ćwików stan. 4	3	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
23.	Ćwików stan. 5	4	śląd osadnictwa	epoka brązu
24.	Ćwików stan. 6	5	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
25.	Dąbrówki Breńskie stan. 1	53	śląd osadnictwa	epoka kamienia - brązu
26.	Olesno stan. 3	6	śląd osadnictwa	epoka kamienia
27.	Olesno stan. 4	7	śląd osadnictwa	epoka brązu
28.	Olesno stan. 5	8	śląd osadnictwa	epoka kamienia – brązu
29.	Olesno stan. 6	9	śląd osadnictwa	epoka brązu
30.	Olesno stan. 7	10	śląd osadnictwa	okres nowożytny
31.	Olesno stan. 8	11	śląd osadnictwa	okres nowożytny
32.	Olesno stan. 9	12	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa osada osada osada	epoka kamienia schyłkowy paleolit lub mezolit epoka kamienia – brązu epoka brązu prahistoria późne średniowiecze
33.	Podborze stan. 1	15	osada osada osada	okres rzymski prahistoria wczesne średniowiecze
34.	Podborze stan. 2	16	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
35.	Podborze stan. 3	17	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia późne średniowiecze
36.	Podborze stan. 4	18	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	późne średniowiecze okres nowożytny
37.	Podborze stan. 5	19	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia późne średniowiecze
38.	Podborze stan. 6	20	śląd osadnictwa	okres rzymski
39.	Podborze stan. 7	21	śląd osadnictwa	epoka brązu
40.	Podborze stan. 8	22	osada	epoka brązu
41.	Podborze stan. 9	23	śląd osadnictwa	prahistoria
42.	Podborze stan. 10	24	śląd osadnictwa	epoka kamienia – brązu

1.	2.	3.	4.	5.
43.	Podborze stan. 11	25	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
44.	Podborze stan. 12	26	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
45.	Podborze stan. 13	27	śląd osadnictwa	epoka kamienia
46.	Podborze stan. 14	28	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia – brązu epoka brązu
47.	Podborze stan. 15	29	śląd osadnictwa	okres nowożytny
48.	Swarzów stan. 6	13	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka brązu prahistoria
49.	Swarzów stan. 7	14	śląd osadnictwa osada osada osada	epoka kamienia – brązu okres rzymski prahistoria wczesne średniowiecze
50.	Swarzów stan. 8	30	śląd osadnictwa	epoka brązu
51.	Swarzów stan. 9	31	śląd osadnictwa	epoka brązu
52.	Swarzów stan. 10	32	śląd osadnictwa	prahistoria
53.	Swarzów stan. 11	33	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia schyłkowy paleolit lub mezolit
54.	Oleśnica stan. 1	AZP 100-66 5	obozowisko	epoka kamienia, neolit
55.	Swarzów stan. 2	36	osada? osada	wczesne średniowiecze nowożytna
56.	Swarzów stan. 3	37	osad? obozowisko? śląd osadniczy śląd osadniczy osada	prahistoria epoka kamienia wczesne średniowiecze średniowiecze nowożytna
57.	Swarzów stan. 4	38	śląd osadniczy śląd osadniczy	epoka kamienia nowożytna
58.	Swarzów stan. 5	39	śląd osadniczy	neolit
59.	Olesno stan. 1	40	śląd osadniczy	epoka kamienia
60.	Olesno stan. 2	41	śląd osadniczy	epoka kamienia
61.	Oleśnica stan. 2	42	śląd osadniczy	epoka kamienia
62.	Oleśnica stan. 3	43	śląd osadniczy śląd osadniczy osada	epoka br. halszt. wczesne średniowiecze nowożytna
63.	Oleśnica stan. 4	44	osada? osada	średniowiecze nowożytna
64.	Oleśnica stan. 5	45	osada	nowożytna

1.	2.	3.	4.	5.
65.	Oleśnica stan. 6	46	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy osada	epoka kamienia neolit prahistoria nowożytna
66.	Oleśnica stan. 7	47	śląd osadniczy osada śląd osadniczy	epoka kamienia średniowiecze nowożytny
67.	Oleśnica stan. 8	48	śląd osadniczy śląd osadniczy	epoka kamienia nowożytny
68.	Oleśnica stan. 9	49	śląd osadniczy śląd osadniczy osada	ep. br. halszt. średniowiecze nowożytna
69.	Wielopole Bobrek stan. 3	50	śląd osadniczy osada	średniowiecze nowożytna
70.	Wielopole Bucze stan 4	51	osada	nowożytna
71.	Wielopole Bucze stan 5	52	śląd osadniczy śląd osadniczy osada	prahistoria średniowiecze nowożytna
72.	Swarzów stan. 1	35	osada	wczesne średniowiecze

Warunki środowiskowe – teren nizinny w większości o słabych glebach piaszczystych i podmokłościach w północno-wschodniej części, nie sprzyjały rozwojowi osadnictwa. Odkryte stanowiska archeologiczne położone są głównie na niewielkich piaszczystych wyniosłościach terenowych, w pobliżu cieków wodnych.

Łącznie z obszaru gm. Olesno pochodzi 72 stanowisk archeologicznych z tego we wsi: Zalipie – 2, Pilcza Żelichowska – 4, Ćwików – 6, Dąbrówki Breńskie – 1, Wielopole – 13, Adamierz – 2, Olesno – 9, Podborze – 15, Swarzów – 11, Oleśnica – 9. W wyniku analizy chronologiczno-kulturowej i funkcjonalnej wyróżniono 117 punktów osadniczych. Pod względem funkcji są to; fortalicjum – 1, osady – 31, punkty osadnicze – 83, obozowiska – 2.

Podział chronologiczny punktów osadniczych:

- menolit – 2
- neolit – 6
- epoka kamienia – 23
- epoka kamienia – brązu – 7
- epoka brązu – 13
- okres żelaza – 2
- okres rzymski – 4
- prahistoria – 16
- średniowiecze – 25
- czasy nowożytne – 19

1.2. Diagnoza stanu i uwarunkowania środowiska kulturowego w zagospodarowaniu przestrzennym.

- Zabytki kultury materialnej, stanowią dziedzictwo kulturowe, decydujące o tożsamości kulturowej gminy. Najważniejsze obiekty kultury w jakie wyposażony jest obszar to:

- zespoły dworsko-parkowe w Brniu i Oleśnie, park podworski (krajobrazowy) w Niwkach, wały szwedzkie w Brniu, kościół parafialny p.w. św. Katarzyny w Oleśnie oraz zagroda „muzeum – dom F. Curyłowej” w Zalipiu – wpisane do rejestru zabytków, podlegają prawnej ochronie konserwatorskiej. Oznacza to że wszelka działalność z nimi związana lub przeprowadzana w ich bezpośrednim otoczeniu wymaga uzgodnienia ze służbami konserwatorskimi,
- regionalne budownictwo mieszkaniowe – głównie obiekty architektury drewnianej (chałupy), w większości skupione we wsi Olesno i Zalipie. Budownictwo to ulega zanikowi poprzez wyburzanie starych obiektów w ramach wymiany substancji mieszkaniowej, bądź zatracą swój charakter wskutek dokonywanych remontów i modernizacji,
- cmentarze parafialne z 1850 r. w Oleśnie, sprzed 1930 r. w Podlipiu, oraz przykościelny (miejsce pocmentarne) w Oleśnie.

- Stan zachowania materii zabytkowej i ochrony krajobrazu kulturowego jest zróżnicowany. Spośród obiektów wpisanych do rejestru w stopniu zadawalającym utrzymane są obiekty dworskie w Brniu i Oleśnie, park w Niwkach, kościół w Oleśnie, oraz chałupa „muzeum” w Podlipiu.

Zaniedbane pozostają parki podworskie w Brniu i Oleśnie, gdzie stan zdrowotny drzew jest nie najlepszy, a wiele z nich zasycha.

W zespole dworsko-parkowym w Brniu przepływający kanał wodny pomiędzy zabudową dworską a parkiem został zniszczony. Likwidacja śluz na Brniu, wyłączyła przepływ wody i funkcjonowanie kanału, a zanieczyszczenie koryta i brzegów spowodowały całkowitą jego dewastację. Ponadto teren parku breńskiego szczególnie od strony bramy wjazdowej i usytuowanych tam obiektów mieszkalnych jest mocno zaśmiecony. Stawy rybne – nieczynne, zarośnięte, groble zniszczone.

Bardzo zaniedbanym obiektem są „wały szwedzkie”. Wały i fosę porasta przypadkowy nieuporządkowany drzewostan, stopniowo zagęszczający się (liczne samosieje, gęste krzewy) uniemożliwiające dostęp do nasypów wałów. Zagrożeniem dla obiektu obok dzikiej roślinności jest wykorzystanie fosy jako naturalnego śmietnika, szczególnie od strony południowej. Katastrofalny jest stan kazamaty zlokalizowanej w północno-wschodniej części bastionu – zniszczone mury, zawilgocone i murszejące części przy wejściu uszkodzone, sklepienie spękane, a pomieszczenia zaśmiecone.

- Cały obszar gminy został przebadany archeologicznie. Koncentracja stanowisk archeologicznych ma miejsce w południowo-wschodniej części obszaru. Stanowiska archeologiczne grupują zazwyczaj pozostałości licznych powstających i zamierających kolejno osad. Stanowią one podstawowe, a często wręcz jedyne źródło wiedzy o najdawniejszej przeszłości naszych ziem. Nawet dla późniejszych czasów, poczynając od średniowiecza wyniki badań archeologicznych stanowią cenne uzupełnienie przekazów pisanych.

Spośród odkrytych w gm. Olesno stanowisk – 6 wskazano jako cenne:

- **stanowisko nr 2 Wielopole** – pozostałości osadnictwa z obiektami kultury łużyckiej i przeworskiej,
- **stanowisko nr 1 Ćwików** – fortalicjum polowe, wymagające pilnych prac konserwatorskich,
- **stanowisko nr 9 Olesno** – wielokulturowa osada z materiałami kultury mierzanowickiej,
- **stanowisko nr 7 Swarzów** – osada kultury przeworskiej, prahistoryczna i z okresu średniowiecza (niszczona orką),
- **stanowisko nr 1 Podborze** – osada kultury przeworskiej, prahistoryczna, ślady z wczesnego średniowiecza,
- **stanowisko nr 1 Swarzów** – pozostałości wczesnośredniowiecznej osady, położonej na krawędzi prawej terasy Brnia. Wymaga szczegółowej inwentaryzacji.

Stanowiska te wymagają ochrony konserwatorskiej oraz pilnych prac dla ich zachowania i utrzymania.

- Waloryzacja krajobrazu kulturowego dokonana według metody JARK-WARK J. Bogdanowskiego wyróżniła VI wartości potencjalnych: I-III zabytkowe, IV współczesne, V-VI mieszane. Krajobrazowe zasoby i walory wszystkich wsi gm. Olesno za wyjątkiem Podborza zakwalifikowano do V wartości potencjalnej mieszanej. Obejmuje ona zespoły o dominującym wyrazie współczesnym, stosunkowo harmonizującym z dawnym, o czytelnym wyrazie na tle układu historycznego, dobrze lub dość dobrze zachowanej formie. Wieś Podborze zakwalifikowano do I wartości potencjalnej zabytkowej, obejmującej obiekty lub zespoły historyczne jednorodne lub nawarstwione, o czytelnej formie i dobrym lub dość dobrym stanie zachowania. Ponadto zakwalifikowano wsie:

- Olesno i Zalipie – do II wartości potencjalnej zabytkowej. Obejmuje ona obiekty lub zespoły historyczne jednorodne lub nawarstwione, o czytelnej formie i różnym stanie zachowania,
- Ćwików, Dąbrówki Breńskie, Niwkę, Zalipie – do III wartości potencjalnej zabytkowej. Obejmuje ona obiekty lub zespoły historyczne nawarstwione, o czytelnej formie i zaniedbanym lub zdegradowanym stanie zachowania.

Według kategorii określonych na bazie waloryzacji Podborze to miejscowość z zachowanym krajobrazem kulturowym zabytkowym, Olesno i Zalipie – miejscowości z krajobrazem kulturowym o cechach zabytkowych, natomiast krajobraz pozostałych wsi określono jako kulturowy tradycyjny.

- Zachowanie, ubogacenie zasobów i walorów środowiska kulturowego wymaga:
 - objęcie ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru zabytków cmentarzy katolickich w Oleśnie i Zalipiu,
 - konserwacji obiektów prawnie chronionych wraz z odpowiednim zagospodarowaniem terenów otaczających je,
 - wyznaczenia pasa ochrony ekologicznej wokół parków podworskich w Brniu, Oleśnie i Niwkach dla ochrony cennego drzewostanu wewnątrz parków oraz wzdłuż zabytkowej alei z bardzo starymi drzewami łączącej „Owczarnię” z zespołem dworsko-parkowym w Brniu, (zasięg ochrony eko-

logicznej dla w/w obiektów według propozycji służb konserwatorskich uwzględniono na planszy „Studium”),

- podjęcia działań na obiekcie „fortyfikacji – wały szwedzkie” zmierzających do likwidacji dokonanych zniszczeń i wydobycia walorów tego obiektu jak również doprowadzenie do pierwotnego stanu „kanału wodnego” w parku breńskim,
- zagospodarowania i wykorzystania „wałów szwedzkich” dla celów turystyczno-rekreacyjnych (budowa wewnątrz małego hotelu, w sąsiedztwie kortów tenisowych, innych urządzeń niekubaturowych),
- wykonania zabiegów pielęgnacyjnych i konserwacyjnych drzew w parkach podworskich oraz umiejętności trzebieży, na podstawie uprzednio sporządzonej dokumentacji,
- kultywowania tradycji ludowego malarstwa „Zalipianek”,
- zachowania układów ruralistycznych wsi jako cennych struktur przestrzennych oraz porządkowania ich i modernizacji technicznej w celu podniesienia estetyki,
- modernizacji istniejącej zabudowy oraz budowy nowej z uwzględnieniem zasadniczych cech architektury tradycyjnego budownictwa nadwiślańskiego (jak w poniżej załączonych zdjęciach),
- zachowania i ochrony krajobrazu otwartego z charakterystycznymi ciągami drzew wzdłuż miedz, cieków, dróg,
- zapobieganiu dewastacji krajobrazu elementami nowoprojektowanymi infrastruktury technicznej, poprzez odpowiednie ich wkomponowanie w pejzaż bądź maskowanie zielenią.

- Specyfika krajobrazu kulturowego gminy oraz materia zabytkowa jest na tyle wartościową, że stanowić może szansę i bazę dla gminy przy kreowaniu jej funkcji turystyczno-krajoznawczej i kulturalnej.

Obiekty tradycyjnej zabudowy



Olesno, chałupa nr 129



Olesno, chałupa nr 151



Olesno, dom nr 150



Olesno, chałupa nr 119



Zalipie, stodoła w zagrodzie nr 62



Dąbrowki Breńskie, zagroda nr 9



Dąbrowki Breńskie, chałupa nr 17



Dąbrowki Breńskie, obora nr 8



Dąbrówki Breńskie, dom nr 30



Adamierz, chałupa nr 9



Ćwików, chałupa nr 93

2. Osadnictwo.

2.1. Rys historyczny rozwoju osadnictwa.

Znaczny stopień zalesienia i zabagnienia obszarów Powiśla, spowodował że stał się on późno przedmiotem akcji osadniczej. Wyjątek stanowił wąski pas nad Wisłą oraz jej dopływami Dunajcem i Brniem, gdzie człowiek osiedlił się wcześniej, a osadnictwo przedhistoryczne wiąże się i wchodzi w okres historyczny, oświetlony przez źródła. Proces zasiedlania, zajmowania i eksploatacji terenu Powiśla trwał długo i rozwijał się stopniowo od XIV aż do XX w. Na rozwoju tego procesu zaważyło też niewątpliwie położenie obszaru na granicy dwóch ziem: Ziemi Krakowskiej i Sandomierskiej - preferyjne w stosunku do głównych ośrodków władzy państwowej, jak też słabe powiązanie z najważniejszymi szlakami komunikacyjnymi i handlowymi. Częste wylewy Wisły i Dunajca stanowiły zagrożenie dla osadnictwa, natomiast szerokie dna dolin rzecznych pokryte urodzajnymi glebami sprzyjały jego rozwojowi. Z bogatych mieszanych lasów pokrywających przed tysiącem lat prawie całe Powiśle, w dość dużym stopniu jeszcze zachowanych pod koniec XVIII wieku, dzisiaj pozostało niewiele – resztki puszczy mędrzechowskiej i dawnych borów w Podborzu. O dawnym zalesieniu obszaru świadczą liczne typowe nazwy miejscowe jak: Olesno, Podborze, Zalipie, Dąbrówki. Warunki środowiskowe istotnie zaważyły na całym rozwoju procesu osadniczego, jak też uwarunkowały wybitnie rolniczy charakter tych terenów i określiły główne zajęcie ludności.

Obszar leżał na uboczu najważniejszych szlaków komunikacyjnych, niemniej jednak niektóre z przebiegających dróg miały pewne znaczenie. Najważniejszymi arteriami komunikacyjnymi były Wisła i Dunajec, wzdłuż ich dolin rozwinęły się najstarsze połączenia komunikacyjne, łączące się z głównymi szlakami komunikacyjnymi i handlowymi. Połączenia południowe stanowią istotną cechę sieci drożnej obszaru. W latach 1123-25 poświadczony jest najwcześniejszy przewóz przez Wisłę w Opatowcu. Należał on do przejść wąskich z komorą celną (1278 r.). Był to punkt docelowy jednej z

najważniejszych dróg południkowych biegnącej z Węgier do Sandomierza poprzez Nowy Sącz – Wojnicz – Radłów – Opatowiec, a stąd do Nowego Korczyna łącząc się tam z głównym „szlakiem ruskim” prowadzącym z Wrocławia przez Kraków i Sandomierz na Ruś. Droga ta miała jednak drugorzędne znaczenie w stosunku do drogi głównej biegnącej przez Kraków – Bochnię – Czchów, Nowy Sącz – Rytro na Węgry. Droga ta o tyle była niebezpieczna dla Krakowa, że mogła pozbawić go pośrednictwa w handlu węgiersko-ruskim. Dlatego w 1329 r. nakazano wszystkim kupcom z Węgier i Sandomierza używać drogi tylko na Kraków. Mimo tego zachowała ona znaczenie ważnego połączenia lokalnego, skoro w 1450 r. jej odcinek z Radłowa do Opatowca został nazwany „wielką drogą”.

Kolejny stary szlak handlowy biegł prawym brzegiem Dunajca również z południa na północ – był to tzw. gościniec tarnowski, wiodący z Tarnowa poprzez Żabno, Otfinów, Hubenice do Nowego Miasta Korczyna. W Hubenicach istniał przewóz promowy przez Wisłę. Droga ta rozwinęła się przypuszczalnie intensywniej dopiero w XIV w. O żywym ruchu na tej drodze świadczy nadanie w r. 1489 przywileju na jarmarki dla Żabna.

Wczesne połączenia miały też osady nad Wisłą. Tak więc lokalny odcinek z Biskupic do Karsów znany już jest w 1391 r., a o drodze ze Szczucina do Słupca pisze J. Długosz około 1470 r. Z lewym brzegiem Wisły łączyły osady nadwiślańskie liczne przewozy: z Brzeźnicy istniał przewóz do wsi królewskiej Pawłów już 1473 r. Mędrzechów posiadał w roku 1474 most na Wiśle, natomiast w 1585 r. zorganizowano w Kupieninie przewóz promowy. Bardziej na wschód istniał przewóz promowy k. Szczucina. Zapewne istniały jeszcze inne przewozy na Wiśle, ale brak na to konkretnych danych. Drogę łączącą wymienione miejscowości nadwiślańskie od Mędrzechowa przez Szczucin do Słupca wykazuje mapa Miega (1779-82).

O drogach biegnących południową i środkową częścią Powiśla istnieją z nielicznymi wyjątkami dane dopiero z XVIII w. Ważna droga biegła z Tarnowa przez Lisią Górę do Dąbrowy, a dalej na północ szła przez Breń, Olesno, Gręboszów, Ujście Jezuckie do Opatowca. W Oleśnie odchodziła od niej droga przez Ćwików do Mędrzechowa, a następnie do Szczucina i Słupca.

Pierwsze fale osadnicze na tereny Powiśla wyszły zapewne ze starych skupisk osadniczych usytuowanych na lewym brzegu Wisły tj. terenów wiślickich. Posuwając się na południe doliną Dunajca i stopniowo w miarę wzrostu ludności, likwidując obszar leśny, doprowadziły z czasem do zasiedlenia całego terenu. Akcja osadnicza szła nie tylko z północy dolinami rzek – przynajmniej częściowo miało w niej swój udział tarnowskie skupienie osadnicze, skąd człowiek zagłębiał się w dawną puszcze.

Zasiedlenie tego terenu można ująć w dwa zasadnicze etapy:

- I etap – osadnictwo średniowieczne,
- II etap – osadnictwo nowożytne.

I etap – obejmuje czasokres od momentu pierwszych wzmianek źródłowych o istniejących tu osadach - od początku XIII w. do lat 30 XVI w. Zajęte zostały w tym czasie najlepsze, najłatwiejsze do eksploatacji tereny o dobrej glebie w dolinach rzek i ich najbliższym otoczeniu, stąd charakterystyczny „pasmowy” układ punktów osadniczych wzdłuż Wisły. Jednocześnie człowiek coraz bardziej wydzierzał lasom wciąż nowe terytoria. Większość osad powstałych w tym okresie to przeważnie duże osiedla, ośrodki najstarszych parafii.

Akcja kolonizacyjna wnętrza i wschodniej części Powiśla rozpoczęła się dopiero w II-jej połowie XIV w., a rozwinęła w XV w. Dowodem zasiedlania wnętrza jest pojawienie się w 1359 r. Wielopola, w 1396 r. Olesna, a parafii w 1411 roku oraz Brnia w 1428 r. Ten okres osadnictwa średniowiecznego to dalsza kolonizacja na prawie magdeburskim. Wprawdzie w większości przypadków brak bezpośrednich dowodów w postaci dokumentów lokacyjnych, czy nadających nowe prawo, jednakże wzmianki o sołtysach czy sołectwach świadczą o jego dalszej recepcji. Dane Długosza z 1470 r. dowodzą istnienia tego prawa między innymi w Oleśnie. Proces lokacji na prawie niemieckim w obszarze Powiśla, dokonał się wyłącznie przy udziale elementu rodzimego, przyjmującego jedynie nowe formy organizacji prawno-ustrojowej i ekonomicznej.

Inny charakter ma osadnictwo II etapu nowożytne. Począwszy od połowy XVI w. stopniowo w związku z rozwojem gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej powstaje szereg osad, przy czym akcja osadnicza posuwa się tu nie tylko kosztem dalszej likwidacji powierzchni lasów, lecz obejmuje także tereny bezleśne w dolinach rzek dotychczas nie zajęte, o gorszej czę-

sto piaszczystej lub bagnistej glebie. Ponadto o ile osadnictwo średniowieczne wykorzystywało doliny rzeczne, trzymając się jednak pierwszej terasy lub jej krawędzi nad zalewowymi dolinami, o tyle w okresie nowożytnym wykorzystane zostały także tereny najniżej położone, leżące nad brzegami rzek (głównie Wisły) i stąd też narażone na ciągłe niebezpieczeństwo ich wylewów. Odmienny jest też charakter osad nowożytnych, ich często rozrzucony, chaotyczny kształt dowodzi żywiołowej akcji wdzierania się w lasy i zajmowania coraz nowych terenów. Z reguły są to osady mniejsze niekiedy wyrosłe kosztem starszych osiedli. Na okres ten przypada powstanie nowych osad których nazwy pojawiają się; w rejestrze poborowym z 1577 r. – Pilcza Żelichowska, Dąbrówka Gorzycka, Jadamierz (dzisiejszy Adamierz); w spisie poborowym ziemi Wiśnickiej z 1674 r. – Podborze, Niwki i Zalipie; a w 1697 r. Kozubów (dzisiejsza Oleśnica), w 1618 r. Ćwików, w 1622 r. Dąbrówki Breńskie.

W 1746 r. Stanisław Czartoryski, łowczy koronny uzyskał od król Augusta III prawo założenia miasta na terenie Olesna. Do realizacji lokacji raczej jednak nie doszło lub było ono tylko efemerydą, gdyż w późniejszych źródłach Olesno jest stale nazywane wsią. Wydaje się, że próba założenia miasta nie miała realnych podstaw ekonomiczno-społecznych, będąc jedynie wyrazem ambicji możnego magnata.

Uwarunkowania historyczne mają dla kształtowania sieci osadniczej pierwszorzędne znaczenie, a dzisiejszy jej obraz jest w dużej mierze dziełctwem tych uwarunkowań.

2.2. Sieć osadnicza.

Sieć osadniczą gm. Olesno tworzy 12 wsi, w miarę równomiernie rozmieszczonych w jej obszarze.

Powierzchnia i ludność poszczególnych jednostek osadniczych gm. Olesno

Lp.	Jednostka osadnicza	Powierzchnia (ha)	Liczba mieszkańców	% mieszkańców gminy	Średnia gęstość zaludnienia osób/km ²
1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.	Adamierz	338	300	3,8	89

1.	2.	3.	4.	5.	6.
2.	Ćwików	1.082	892	11,4	82
3.	Dąbrówki Breńskie	865	709	9,1	82
4.	Dąbrówka Gorzycka	140	223	2,8	159
5.	Niwki	193	228	2,9	118
6.	Olesno	905	1.684	21,6	152
7.	Oleśnica	524	697	8,9	133
8.	Piłcza Żelichowska	246	316	4,0	128
9.	Podborze	1.001	571	7,3	57
10.	Swarzów	609	751	9,2	123
11.	Wielopole	1.049	685	8,8	65
12.	Zalipie	805	743	9,5	92
Gmina		7.757	7.809	100,0	101

Dane UG Olesno 2002 r.

Wsie gminy są bardzo zróżnicowane zarówno pod względem ludnościowym jak i obszarowym. Grupa czterech wsi: Niwki, Pilcza Żelichowska, Dąbrówka Gorzycka, Adamierz – usytuowanych w środkowo-zachodniej części gminy, to najmniejsze jej jednostki osadnicze z liczbą ludności do 300 osób i powierzchnią do 0,3 km². Średnich wielkości wsi, liczących w granicach 600-700 osób jest cztery a to: Dąbrówki Breńskie, Oleśnica, Podborze i Wielopole. Spośród nich Podborze i Wielopole z powierzchnią powyżej 10km² zaliczane są do największych obszarowo wsi gminy. Pozostałe jednostki: Zalipie, Swarzów i Ćwików liczą powyżej 700 osób, natomiast zdecydowanie ludnościowo dominuje ośrodek gminny Olesno z 1.684 mieszkańcami. Ośrodek ten skupia 21,6 % ogółu ludności gminy.

Ludność w obszarze gminy rozmieszczona jest nierównomiernie od 57 osób/km² w Podborzu do 159 osób/km² w Dąbrówce Gorzyckiej, przy średniej gęstości zaludnienia 101 osób/km² w gminie.

Pod względem gęstości zaludnienia w obszarze gm. Olesno wydzielić można 3 pasy:

- pas relatywnie wysokiego zaludnienia przebiegający przez środek gminy na osi północny-zachód – południowy wschód o średniej gęstości zaludnienia 145 osób/km²,

- pas północny i południowo-zachodni o słabym zaludnieniu, średnia gęstość ~80 osób/km².

Według typologii fizjonomicznej wsie gm. Olesno zaliczono do:

- ulicówek z przysiółkami – Olesno, Dąbrowki Breńskie,
- ulicówek – Pilcza Żelichowska, Adamierz, Ćwików,
- wielodrożnic – Podborze, Swarzów,
- wsi o zabudowie rozproszonej – Wielopole, Oleśnica, Zalipie, Niwki,
- samodzielnych przysiółków – Dąbrowka Gorzycka.

Ulicówki to wsie jednodrożne ciągnące się po obu stronach jednej drogi, natomiast przysiółki stanowią małe osady utworzone z kilku lub kilkunastu zagród. Wielodrożnice stanowią układ obudowanych dróg.

Tego typu wsie stanowią zwarte układy osadnicze, powstałe wskutek planowo prowadzonej akcji osiedleńczej. Obecny ich wygląd jest w znacznym stopniu odbiciem najdawniejszych struktur przestrzennych, jednakże rozbudowa organizmów wiejskich spowodowała daleko idące przemiany. Przykładem jest wieś gminna Olesno, gdzie linearnie wzdłuż dróg rozwinęło się budownictwo mieszkaniowe, a w północno-wschodniej części w rejonie stacji kolejowej i ul. Konopki rozbudował się kompleks przetwórczo-usługowy.

Olesno nie posiada wykształconego „centrum”, natomiast rejon skrzyżowania dróg Leśnej – Jagiełły i Długiej stanowi obszar koncentracji obiektów użyteczności publicznej i komercyjnych.

Wsie północno-zachodniej i północnej części gminy charakteryzuje dominacja zabudowy zagrodowej, natomiast na pozostałym obszarze występuje nasilenie zabudowy nierolniczej zwłaszcza w Oleśnie. Zabudowa nierolnicza przemieszana jest z zagrodową, jedynie w Oleśnie rozpoczęto budowę osiedla domów jednorodzinnych u zbiegu ul. Leśnej i Sucharskiego. Tu też znajdują się 2 obiekty mieszkalne wielorodzinne (po 18 mieszkań).

2.3. Diagnoza i uwarunkowania rozwoju osadnictwa.

- Istotnym elementem zagospodarowania przestrzennego gm. Olesno jest osadnictwo wiejskie, charakteryzujące się zwartymi układami przestrzennymi ośmiu wsi i rozproszoną zabudową wsi: Wielopole, Oleśnica,

Niwki i Zalipie. Rozproszenie zabudowy szczególnie w północno-zachodniej części gminy o bardzo dobrych glebach jest zjawiskiem niekorzystnym, ze względu na aspekty ekonomiczne jak i ochronę środowiska.

- Zabudowa w obszarze gminy wymaga porządkowania poprzez:
 - zaniechanie lokalizacji nowych zagród w rozproszeniu oraz zakaz odtwarzania siedlisk rozproszonych o złym stanie technicznym,
 - odejście z zabudową od rzek i cieków – przestrzeganie obowiązku zachowania pasa 50 m od stopy wału bez zabudowy i 15 m od cieków – która powoduje zanieczyszczanie ich wód oraz zaśmiecanie koryt i brzegów, (brzeg meandrującego Brnia w rejonach zabudowy wsi Swarzów i Podboże, stanowi ciąg dzikich wysypisk).

- Ważnym uwarunkowaniem rozwoju jednostek osadniczych jest:
 - ochrona przed przekształceniami układów wsi poprzez utrzymanie zasadniczych elementów rozplanowania przy jednoczesnym dopuszczeniu do ich rozwoju przestrzennego na zasadzie kontynuacji i uzupełnienia istniejących układów,
 - utrzymanie tożsamości krajobrazu kulturowego, istniejących struktur przy porządkowaniu zabudowy wsi zwłaszcza na skrajach w aspekcie nadania jej nowego oblicza, a także tradycyjnego budownictwa Powiśla przez nawiązanie architektury nowych obiektów do miejscowej tradycji,
 - kultywowanie tradycji ludowego malarstwa dekoracyjnego o motywach kwiatowych – ścian domów, budynków gospodarczych, wnętrz izb we wsi Zalipie.

- Wszystkie wsie gminy wyposażone są w urządzenia i sieć wodociagową, energetyczną, telekomunikacyjną i gazową. Oczyszczalnię ścieków posiada Olesno, do której sukcesywnie w miarę realizacji sieci kanalizacyjnej doprowadzane są ścieki. Kontynuacja porządkowania gospodarki wodno-ściekowej poprzez sukcesywne wyposażanie obszaru w urządzenia i sieć kanalizacyjną – to warunek rozwoju osadnictwa gminy, podniesienia jej walorów estetycznych i standardów życia mieszkańców, ochrony środowiska.

- Układ komunikacyjny gminy zapewnia skomunikowanie pomiędzy poszczególnymi jednostkami osadniczymi, jak również z ośrodkiem gminnym Olesno i powiatowym miastem Dąbrową Tarnowską.

3. Wyposażenie inżynieryjne.

3.1. Infrastruktura techniczna – stan istniejący.

3.1.1. Zaopatrzenie w wodę.

Zaopatrzenie ludności gm. Olesno i pozostałych użytkowników w wodę następuje z ujęć wody podziemnej w Konarach k/Żabna i Gorzyc gm. Żabno. Nieliczne zagrody w zabudowie rozproszonej korzystają z własnych studni kopanych.

Z ujęcia w Konarach k/Żabna zaopatrywane są wsie usytuowane we wschodniej części gminy – Ćwików, Olesno, Adamierz, Swarzów, Podborze i Dąbrówki Breńskie. Dostawa wody ma miejsce od strony m. Dąbrowa Tarnowska magistralnym wodociągiem \varnothing 150 mm. Wodociąg ten biegnie w kierunku Olesna, odgałęziając się w Swarzowie odcinkiem \varnothing 80 mm w kierunku Podborza. W Oleśnie poprzez sieć wodociągów \varnothing 150 mm, \varnothing 100 mm i \varnothing 80 mm woda rozprowadzana jest do pozostałych wsi zasilanych z tego ujęcia. Administratorem ujęcia i sieci jest Rejonowe Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Dąbrowie Tarnowskiej.

Dostawa wody w obszar gminy z ujęcia w Gorzycach gm. Żabno następuje poprzez wodociąg \varnothing 200 mm do wsi Wielopole i Oleśnica oraz \varnothing 150 mm do Dąbrówki Gorzyckiej skąd siecią wodociągów kierowana jest do Pilczy Żelichowskiej, Niwek i Zalipia. Ujęcie i sieć wodociągowa pozostaje pod Zarządem Związku Międzygminnego Wodociągów i Kanalizacji Wiejskich w Woli Rzędzińskiej.

Łączna długość sieci rozdzielczej na koniec 2001 r. w obszarze gm. Olesno wynosiła 104,8 km.

Odbiorcy wody w gm. Olesno
wg poszczególnych jednostek osadniczych

Lp.	Miejscowość	Liczba odbiorców*	Dostawca wody
1.	2.	3.	4.
1.	Dąbrówki Breńskie	191	RPWiK Dąbrowa

1.	2.	3.	4.
2.	Podborze	31	Tarnowska - ogółem odbiorców 916
3.	Swarzów	133	
4.	Olesno	316	
5.	Adamierz	62	
6.	Ćwików	183	
7.	Niwki	51	ZMWiKW Wola Rzędzińska - ogółem odbiorców 646
8.	Zalipie	165	
9.	Oleśnica	151	
10.	Dąbrówka Gorzycka	53	
11.	Pilcza Żelichowska	74	
12.	Wielopole	152	
Gmina		1.562	

* Dane 2003 r. PPWiK Dąbrowa Tarnowska
ZMWiKW Wola Rzędzińska

3.1.2. Gospodarka ściekowa.

Na terenie gminy funkcjonują dwie oczyszczalnie ścieków:

- mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia o przepustowości 300 m³/d obsługuje miejscowość Olesno. Siecią kanalizacji sanitarnej o długości 14 km ścieki z około 300 gospodarstw odprowadzane są do oczyszczalni. Odbiornikiem ścieków po oczyszczeniu jest rz. Żabnica. Aktualnie przepustowość oczyszczalni wykorzystana jest w ~35 %. Oczyszczalnia wybudowana w 1998 r. ze środków gminy i Phare,
- oczyszczalnia ścieków przy Zespole Szkół Ponadgminnych w Brniu – Podborzu. Przepustowość oczyszczalni 100 m³/d, obsługuje Zespół Szkoły (budynki szkoły, internat) i bloki mieszkalne.

W pozostałych wsiach ścieki sanitarne odprowadzane są do zbiorników wybieralnych często nieszczelnych. Część gospodarstw posiadająca indywidualne instalacje kanalizacyjne poddaje je dalszej utylizacji, natomiast pozostałe zagospodarowuje je we własnym zakresie poprzez rozprowadzenie na przyległe tereny bądź wywóz na własne grunty.

Zorganizowany wywóz ścieków ze zbiorników wybieralnych zwłaszcza obiektów publicznych, do punktu zlewnego oczyszczalni w Oleśnie – zapewnia Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej.

3.1.3. Energetyka.

Wschodnią częścią gminy na kierunku północ – południe biegnie dwutorowa linia wysokiego napięcia 220 i 110 kV relacji Połaniec – Tarnów Klikowa.

Obszar gm. Olesno zasilany jest z dwóch głównych punktów zasilania usytuowanych w m. Dąbrowa Tarnowska – GPZ 110/SN Grunwaldzka i GPZ 110/SN Oleśnicka.

Z GPZ 110/SN Grunwaldzka linią 15 kV biegnącą do Szczucina, której odgałęzienie kieruje się do Ćwikowa – zasilane są wsie; Ćwików, Dąbrówki Breńskie, Podborze i część Swarzowa. W pozostały obszar gminy energia elektryczna dostarczana jest z GPZ 110/SN Oleśnicka poprzez sieć linii średnich napięć 15 kV.

Linie średnich napięć wykonane są jako napowietrzne. Łączą one gm. Olesno z układem energetycznym sąsiednich gmin.

Za pomocą linii 15 kV energia doprowadzana jest do stacji transformatorowych STSa 20/250, których łącznie w obszarze pracuje 62. Ze stacji liniami niskich napięć, energia kierowana jest bezpośrednio do małych odbiorców – zagród, obiektów usługowych.

We wsi Swarzów biegnie od Dąbrowy Tarnowskiej odcinek sieci kablowej do Zbiornika Gazu Ziemnego.

3.1.4. Gazownictwo.

W obszarze gminy we wsi Swarzów zlokalizowany jest Podziemny Zbiornik Gazu Ziemnego. Sieć gazociągów przesyłowych wysokiego ciśnienia związana jest z tym zbiornikiem. Są to gazociągi:

- DN 300 Łukanowice – Swarzów,
- DN 300 Swarzów – Zborów,
- DN 300 Pogórska Wola – Swarzów,
- DN 250 Tarnów Mościce – Swarzów,
- odgałęzienie DN 150 od DN 300 zasilające stację redukcyjno-pomiarową I^o w m. Dąbrowa Tarnowska,

- odgałęzienie DN 125 od DN 300 zasilające stację redukcyjno-pomiarową I^o w m. Radwan gm. Szczucin,
- odgałęzienie DN 50 od DN 300 zasilające stację redukcyjno-pomiarową I^o w m. Swarzów,
- odgałęzienie DN 50 od DN 300 zasilające stację redukcyjno-pomiarową I^o w Ćwikowie.

Cały obszar gminy został zgazyfikowany w latach 1990-1993 r. Ze stacji redukcyjno-pomiarowych I^o w Swarzowie i Ćwikowie siecią gazociągów średnioprężnych gaz rozprowadzany jest do wszystkich wsi. Łączna długość sieci gazowej to 114,4 km.

3.1.5. Telekomunikacja.

Główne uzbrojenie telekomunikacyjne stanowi linia światłowodowa biegnąca z Dąbrowy Tarnowskiej poprzez Olesno, Podborze, Dąbrówki Breńskie w kierunku Mędrzechowa. Linia ta umożliwiła telefonizację gminy w latach 1990-1994 r., rozwiązując dostępność ludności do telefonów stacjonarnych. Podczas gdy w 1990 r. wskaźnik abonentów telefonii wynosił 27,5 na 1000 mieszkańców, to po ztelefonizowaniu w 1999 r. – wzrósł do 130. Obsługę w zakresie usług telekomunikacyjnych zabezpiecza Telekomunikacja Polska S.A. w Dąbrowie Tarnowskiej.

3.1.6. Gospodarka odpadami.

Gospodarka odpadami prowadzona jest poprzez:

- selektywną zbiórkę odpadów. W obszarze wytypowano pięć punktów zbiórki, gdzie usytuowano po 4-kontenery na: plastik, makulaturę, szkło czyste i kolorowe. Zorganizowany wywóz segregowanych odpadów dokonuje Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej,
- indywidualne umowy z Firmą „Stalbud” w Dąbrowie Tarnowskiej na odbiór śmieci z poszczególnych posesji. Firma wywozi odpady na wysypisko w m. Dębica.

Wdrażane systemy wykorzystania bądź likwidacji odpadów, nie przynoszą pożądanych efektów. Potwierdza to plaga dzikich wysypisk, czego przykła-

dem są: brzegi i koryto Brnia w obszarze wsi – Swarzów, Podborze oraz fosa okalająca tzw. „wały szwedzkie” wykorzystywana jako naturalny śmietnik.

3.1.7. Cmentarnictwo.

Na terenie gminy istnieją 3 cmentarze we wsi; Olesno, Zalipie i Dąbrówki Breńskie.

Lp.	Lokalizacja cmentarza	% wykorzystania powierzchni	Zasięg obsługi
1.	Olesno	90	Olesno, Swarzów, Podborze, Adamierz, Dąbrówka Gorzycka, Wielopole, Oleśnica, cz. Ćwikowa, cz. Pilczy Żelichowskiej.
2.	Zalipie	90	Zalipie, Niwki, cz. Pilczy Żelichowskiej.
3.	Dąbrówki Breńskie	3	Dąbrówki Breńskie, cz. Ćwikowa

Czynne cmentarze - obsługują w zakresie pochówku wszystkie wsie gminy. Zasięg obsługi poszczególnych cmentarzy, nawiązuje do podziału parafialnego i ustalony jest przez władze kościelne.

3.1.8. Komunikacja.

Wzdłuż wschodniej granicy Olesna na odcinku ~2,0 km biegnie droga krajowa Nr 73 Tarnów – Kielce. Granicę na tym odcinku stanowi kompleks leśny w Podborzu.

Podstawowy układ komunikacyjny tworzą drogi powiatowe relacji:

- nr 303 Dąbrowa Tarnowska – Żelichów,
- nr 304 Swarzów – Medrzechów,
- nr 321 Zalipie – Samocice,
- nr 322 Olesno – Kozłów,
- nr 324 Zalipie – Kuzie,
- nr 328 Podborze – Smęgorzów,
- nr 331 Dąbrowa Tarnowska – Otfinów,
- nr 332 Olesno – Wielopole,
- nr 333 Odporyszów – Wielopole.

Charakterystyka dróg powiatowych (odcinków)
w obszarze gm. Olesno

Lp.	Przebieg drogi	Nr drogi	Długość w km	Klasa drogi	Rodzaj nawierzchni
1.	Dąbrowa Tarnowska – Swarzędów – Olesno – Pilcza Żelichowska – Niwki – Żelichów	303	10,3	Z	bitumiczna
2.	Swarzędów – Podborze – Dąbrówki Breńskie – Mędrzechów	304	6,6	Z	bitumiczna
3.	Zalipie – Samocice	321	2,3	L	bitumiczna
4.	Olesno – Ćwików – Kozłów	322	3,9	L	bitumiczna
5.	Zalipie – Kuzie	324	3,4	L	bitumiczna
6.	Podborze – Smęgorzów	328	3,3	L	bitumiczna
7.	Dąbrowa Tarnowska – Oleśnica – Wielopole – Gorzyce – Otfinów	331	6,2	Z	bitumiczna
8.	Olesno – Wielopole	332	4,0	L	bitumiczna
9.	Odporyszów – Wielopole	333	1,5	L	bitumiczna
Gmina Olesno		x	35,5	x	bitumiczna

Łączna długość 9 funkcjonujących dróg powiatowych to 35,5 km. Drogi te pełnią funkcję wewnętrznej obsługi obszaru, a 7 z nich łączy gm. Olesno z sąsiednimi gminami:

- droga 303 – z m. Dąbrowa Tarnowska i gm. Gręboszów,
- droga 304 – z gm. Mędrzechów,
- drogi 321, 322, 324 – z gm. Bolesław,
- droga 328 – z gm. Dąbrowa Tarnowska,
- droga 331 – z gm. Żabno i Dąbrowa Tarnowska,
- droga 333 – z gm. Żabno.

Uzupełnieniem układu drogowego jest sieć dróg gminnych będących w gestii gminy, których główną funkcją jest wewnętrzna obsługa mieszkańców w zakresie dostępności do dróg wyższej rangi oraz obsługa gospodarki rolnej. Długość tych dróg w obszarze gminy Olesno wynosi ~ 80 km.

Ważniejsze drogi gminne

Nr drogi	Nazwa drogi
4329001	Wielopole – Szarwark
4329002	Dąbrowa Tarnowska – Mędrzechów
4329003	Odporyszów – Hubenice
4329004	Wielopole – Podlesie
4329005	Pilcza Żelichowska – Gorzyce
4329006	Pilcza Żelichowska – Kłyż
4329007	Niwka – Pilcza Żelichowska
4329008	Pilcza Żelichowska – Gorzyce
4329009	Pilcza Żelichowska – Olesno
4329010	Pilcza Żelichowska – Dąbrówka Gorzycka
4329011	Adamierz – Gorzyce
4329012	Olesno – Wielopole
4329013	Olesno Podborze
4329014	Swarzów – Oleśnica
4329015	Oleśnica – Dąbrowa Tarnowska
4329016	Swarzów – Wielopole
4329017	Olesno – Owczarnia
4329018	Podborze – Dąbrówki Breńskie
4329019	Ćwików – Dąbrówki Breńskie
4329020	Ćwików – Zakęcie
4329021	Zalipie – Wola Żelichowska
4329022	Zalipie – Stara Wieś
4329023	Zalipie – Nowiny
4329024	Zalipie – Remiza
4329025	Zalipie – Kozubiec
4329026	Dąbrówki Breńskie – Julinów
4329027	Swarzów – gruszów Mały
4329028	Swarzów – Gruszów Wielki
4329029	Wielopole – Borek
4329030	Dąbrówki Breńskie – Druga Wieś
4329031	Dąbrówki Breńskie – stadion
4329032	Niwki – Kłyż
4329033	Olesno – koło torów

Gęstość dróg kształtuje się średnio 53,5 km/100 km² dróg powiatowych i 103 km/100 km² dróg gminnych. Wszystkie drogi powiatowe posiadają nawierzchnię bitumiczną.

Gmina nie posiada gminnej komunikacji zbiorowej. Obsługę przewozów pasażerskich świadczą PKS i prywatni przewoźnicy. Częstotliwość kursów PKS uzupełnia:

- Firma Usługi Transportowe B. Pławecki na trasie Gręboszów – Dąbrowa Tarnowska przez Kozłów – Żelichów – Pilcza Żelichowska – Olesno – Swarzędzów (kilka kursów dziennie w obie strony),
- prywatni przewoźnicy: Czosnyka Kazimierz i Janczak – dowóz autobusami pracowników do Tarnowa.

Przewoźnicy zabezpieczają w pełni potrzeby transportowe mieszkańców gminy.

W obszar gminy wkracza od Dąbrowy Tarnowskiej kolej jednotorowa, która kieruje się do stacji w Oleśnie a następnie na północ do Mędrzechowa i Szczucina docelowej stacji. Aktualnie władze kolejowe zaniechały eksploatację tej trasy, ze względów ekonomicznych. Władze gm. Olesno zawarły z Urzędem Marszałkowskim porozumienie dotyczące przygotowania, realizacji i współfinansowania „Studium wykonalności wdrożenia systemu regionalnych przewozów pasażerskich na linii Tarnów – Szczucin w oparciu o szybkie pojazdy szynowe”.

3.2. Diagnoza wyposażenia w infrastrukturę techniczną i uwarunkowania rozwoju.

Możliwości rozwoju gm. Olesno z powodu stopnia wyposażenia w infrastrukturę techniczną określa się w poszczególnych mediach, identyfikując ich jakość, ilość i dostępność.

- W obszarze gminy dominuje zaopatrzenie w wodę z wodociągów zbiorczych, do których podłączonych jest 1562 odbiorców. Część gospodarstw (około 15 % ogółu) głównie w zabudowie rozproszonej korzysta z własnych studni. Rezerwy na ujęciach zarówno w Konarach jak i Gorzycach oraz spięcie sieci wodociągowej w sposób umożliwiający zasilanie również z

ujęcia w Mędrzechowie – zapewniają dostawę dodatkowych ilości wody. Rozprowadzenie sieci w obszarze umożliwia podłączenia do niej dodatkowych użytkowników. Równocześnie prowadzona jest rozbudowa sieci dostawczej dla podpięcia gospodarstw usytuowanych w zabudowie rozproszonej – przysiółkach.

W ubiegłym roku wykonano wodociąg do przysiółka w Podborzu, a dla dwóch przysiółków w Swarzowie opracowano projekty. Rejonowe Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Dąbrowie Tarnowskiej w ramach inwestycji własnych przewiduje wymianę rurociągów przesyłowych azbestowych w pierwszej kolejności Dąbrowa Tarnowska – Olesno, Swarzów – Podborze.

- W obszarze gminy poza miejscowością Olesno brak jest zbiorczych urządzeń kanalizacyjnych i oczyszczalni. Nieuporządkowana gospodarka ściekowa zwłaszcza przy wysokim zwodociągowaniu (85 %), to istotny czynnik ograniczający rozwój gminy i degradujący jej środowisko naturalne, a zwłaszcza zasoby wodne.

W zamierzeniach dotyczących wyposażenia terenów w zbiorcze sieci kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków opracowanych przez Urząd Gminy zakłada się;

- skanalizowanie wsi Adamierz i części Ćwikowa z odprowadzeniem ścieków na oczyszczalnię w Oleśnie. Obecnie przepustowość tej oczyszczalni wykorzystana jest w 35 %. Realizację sieci kanalizacyjnej dla wsi Adamierz planuje się w bieżącym roku,
- budowę oczyszczalni ścieków we wsi Dąbrówki Breńskie.

Oczyszczalnia typu biologiczno-mechanicznego o przepustowości 300 m³/d obejmie swym zasięgiem obsługi wsie: Dąbrówki Breńskie, Breń – Podborze, Ćwików i Swarzów. Budowę obiektu i sieci określa się na lata 2005-2006. Po wybudowaniu oczyszczalni, działające przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Brniu urządzenia oczyszczające zostaną zlikwidowane.

- budowę oczyszczalni ścieków we wsi Wielopole.

Zasięg obsługi oczyszczalni to: Wielopole, Oleśnica, Pilcza Żelichowska, Dąbrówka Gorzycka i Niwki. Przepustowość oczyszczalni określono na 300 m³/d, a termin jej realizacji 2007-2008.

Wieś Zalipie o rozproszonej zabudowie uwzględniono do indywidualnego rozwiązania gospodarki ściekowej.

- Przecinająca gminę dwutorowa linia energetyczna wysokiego napięcia 220 i 110 kV ogranicza zagospodarowanie jej otoczenia, w pasie o szerokości 18 m od osi linii – 110 kV, 26 m od skrajnego przewodu linii 220 kV – stanowiącym strefę ochronną. Odległość zabudowy od elektroenergetycznych linii napowietrznych określa norma PN-E-051001-1.

- Standardy jakościowe dostarczanej energii dla odbiorców gminy są prawidłowe. Stan techniczny urządzeń sieciowych średnich napięć dobry, za wyjątkiem odcinka o długości ~3 km w Wielopolu. Odcinek ten ujęty jest do remontu po istniejącej trasie przez Zakład Energetyczny.

Uwzględnienia rezerwy terenu wymaga przygotowywana do realizacji przez Zakład Energetyczny dwutorowa linia 15 kV relacji GPZ 110/SN Oleśnicka – Pompownia Gazu.

- Wszystkie wsie gminy zostały zgazyfikowane. Sieć rozdzielcza zabezpieczająca dostawę gazu do odbiorców, w miarę potrzeb jest rozbudowana. Obecnie realizowany jest odcinek gazociągu o długości 1 km w ul. Adamierskiej w Oleśnie. Zgazyfikowanie stanowi ważny element dla ochrony środowiska, zwłaszcza powietrza atmosferycznego. Gaz jako ekologiczny nośnik energii, ograniczył stosowanie węgla, a tym samym emisję dwutlenku siarki i węgla do atmosfery.

- Przebiegające magistralne gazociągi wysokiego ciśnienia \varnothing 300, \varnothing 150, \varnothing 125 i \varnothing 50 wymagają zachowania strefy ochronnej o szerokości – 15 m licząc od krawędzi gazociągu, eliminującej wszelkie zainwestowanie w jej obszarze. W przypadku lokalizacji stacji paliw strefa ta winna wynosić minimum 40 m.

Szerokość strefy ochronnej dla stacji redukcyjno-pomiarowej określono na 30 m od ogrodzenia.

- Systemy energetyczny i gazowniczy gm. Olesno posiadają możliwości przesyłu dodatkowych dostaw dla aktualnych i nowych odbiorców. Przyłączenie nowych odbiorców do urządzeń energetycznych wymagać będzie rozbudowy sieci niskich napięć.

- Funkcjonowanie Obszaru Górniczego „Swarzów – 1” wymaga opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a w przypadku regulowań decyzjami o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu – w granicach tego obszaru – uzgadniania ich z państwowym nadzorem górniczym (Okręgowy Urząd Górniczy – Kraków). Istniejące odwierty wymagają zachowania stref ochronnych (tzw. odległości bezpiecznych). Dla otworów pozytywnych odległość ta wynosi $R - 50$ m, a dla zlikwidowanych $R_{\min} - 5$ m.

- Wywóz niewielkiej części powstających odpadów oraz brak wysypiska komunalnego, powoduje zaśmiecanie terenów i funkcjonowanie plagi dzikich wysypisk. Rozwiązanie gospodarki odpadami poprzez organizację wysypiska śmieci i zobligowanie do korzystania z niego właścicieli posesji, powinno być jednym z priorytetowych zadań władz gminnych.

Konieczne jest uwzględnienie odpowiednich rezerw terenu pod gminne wysypisko bądź wspólne z innymi gminami Powiśla.

- Układ komunikacyjny gminy pozbawiony dróg wyższego rzędu krajowych i wojewódzkich, ogranicza jej aktywizację i rozwój. Istniejący zabezpiecza wewnętrzną obsługę obszaru, skomunikowanie poszczególnych wsi z ośrodkiem gminnym, a także połączenia z sąsiednimi gminami i powiatowym miastem Dąbrowa Tarnowska.

4. Warunki życia mieszkańców.

4.1. Zasoby mieszkaniowe.

Zabudowa mieszkaniowa i jej przestrzenne rozmieszczenie

Lp.	Miejscowość	Zabudowa mieszkaniowa (siedliska)	w tym:		Udział zabudowy jednorodzinnej w ogółem %	Pustostany
			zabudowa zagrodowa	zabudowa jednorodzinna		
1.	Adamierz	53	46	7	13,2	3
2.	Ćwików	217	198	19	8,7	10
3.	Dąbrówki Breńskie	191	161	30	15,7	3
4.	Dąbrówka Gorzycka	53	49	4	7,5	3
5.	Niwki	57	50	7	12,2	4
6.	Olesno	360	175	185	51,4	8
7.	Oleśnica	147	103	44	30,0	2
8.	Pilcza Żelichowska	77	70	7	9,1	3
9.	Podborze	119	92	27	22,7	1
10.	Swarzów	211	157	54	25,6	7
11.	Wielopole	163	140	23	14,1	9
12.	Zalipie	204	190	14	6,7	14
Gmina		1.852	1.431	421	22,7	67

Dane: Inwentaryzacja urbanistyczna 2003 r. (uwzględniono obiekty mieszkalne w trakcie realizacji)

W obszarze gminy Olesno zasoby mieszkaniowe usytuowane są w obrębie 1852 siedlisk. Zabudowa o charakterze zagrodowej stanowi 77 %, a jednorodzinna 23 %. Przestrzenne jej rozmieszczenie wskazuje na dominację zabudowy jednorodzinnej w ośrodku gminnym Olesno (51,4 %). Również tego typu zabudowa stanowi znaczny udział we wsiach usytuowanych w południowo-wschodniej części gminy. Wsie typowo rolnicze charakteryzuje niski udział siedlisk nierolniczych.

Wśród zabudowy zinwentaryzowano 67 pustostanów, których najwięcej odnotowano we wsiach Zalipie, Ćwików, Wielopole.

Stan techniczny 170 obiektów określono jako zły, 243 jako średni, a pozostałych jako dobry bądź bardzo dobry. Zabudowa o złym lub średnim stanie technicznym to głównie obiekty drewniane.

Zasoby mieszkaniowe – wskaźnik zagęszczenia 2001 r.

Wyszczególnienie	Mieszkania	Izby	Powierzchnia użytkowa w tys. m ²	Przeciętna pow. użytkowa mieszk. /osobę	Liczba osób na	
					mieszkanie	izbę
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Gmina Olesno	1.806	6.470	138,0	17,8	4,3	1,20
Powiat dąbrowski	14.610	50.754	1.016,5	17,4	3,99	1,15
Województwo małopolskie	921.186	3.224.417	59.448,3	18,8	3,43	0,98

Dane: WUS 2001

Wg stanu na 31.XII.2001 r. gmina Olesno posiadała 1806 mieszkań zamieszkałych o 6470 izbach. Warunki mieszkaniowe jej mieszkańców we wskaźnikach, liczby osób przypadających na mieszkanie i izbę są gorsze zarówno od wojewódzkich jak i powiatu dąbrowskiego, jedynie powierzchnia użytkowa przypadająca na osobę kształtuje się na poziomie średniej powiatu.

4.2. Diagnoza i uwarunkowania rozwoju mieszkalnictwa.

- W obszarze gm. Olesno dominuje zabudowa zagrodowa. Budownictwo jednorodzinne koncentruje się głównie w Oleśnie, stanowiąc ponad 50 % zabudowy tej miejscowości. Również wysoki udział tego typu zabudowy występuje we wsiach południowo-wschodniej części gminy tj. w bezpośrednim sąsiedztwie m. Dąbrowy Tarnowskiej. W pozostałych wsiach – typowo rolniczych, udział budownictwa mieszkaniowego nierolniczego jest znikomy.

Budownictwo jednorodzinne w poszczególnych wsiach usytuowane jest wśród siedlisk rolniczych, jedynie w Oleśnie występują jego skupiska, a w rejonie ul. Leśnej i Sucharskiego rozpoczęto budowę osiedla domów jednorodzinnych. Tu też zlokalizowane są 2 budynki wielorodzinne po 18 miesz-

kań. Budownictwo wielorodzinne występuje również przy kompleksie Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych w Brniu (3 bloki).

- Standardy mieszkaniowe określone wskaźnikami zagęszczenia, są gorsze zarówno od średnich dla powiatu dąbrowskiego, jak i województwa małopolskiego.

Również dostępność mieszkań w gminie jest mniejsza niż w województwie. Potwierdza to wskaźnik dostępności statystycznej – ilości mieszkań przypadającej na 1000 mieszkańców, który wynosi dla województwa 284, a gminy 229. Wielkość wskaźnika w ilości 400 m/1000 mieszkańców stanowi stan względnego nasycenia. Jest to dolna granica wskaźnika dostępności mieszkań w krajach Unii Europejskiej.

- Każda wieś posiada pustostany, przy czym najczęściej odnotowano ich w Ćwikowie, Zalipiu, Wielopolu. Pustostany to efekt wymierania ludzi starych, często bez następców bądź migracji ludności poza granice kraju głównie do USA i Niemiec. W wymienionych wsiach znaczną część zabudowy stanowią stare obiekty drewniane.

- Rozmiary budownictwa mieszkaniowego na przestrzeni ostatnich lat uległy znacznemu ograniczeniu. Notuje się systematyczny spadek liczby mieszkań oddanych do użytku.

Mieszkania oddane do użytku.

Lata	Ilość mieszkań	Ilość izb
1995	32	140
1996	20	113
1997	12	63
1998	8	41
1999	5	29

- Stopień wyposażenia obszaru w infrastrukturę techniczną; urządzenia i sieć energetyczną, gazową, telekomunikacyjną, wodociagową, a w Oleśnie w oczyszczalnię ścieków i kanalizację, sprawia, że warunki zamieszkania ludności są dobre. Problemem pozostającym do rozwiązania jest uporządkowanie gospodarki ściekowej pozostałych wsi gminy.

- Usytuowanie wsi Swarzów i Oleśnicy w bezpośrednim sąsiedztwie m. Dąbrowy Tarnowskiej i ich dogodne skomunikowanie sprawia, że tereny w obrębie tych wsi znajdują zainteresowanie do inwestowania również wśród mieszkańców tego miasta.

- Słaby rozwój demograficzny ludności wsi gminy za wyjątkiem miejscowości Olesno – nie wywołuje potrzeby wyznaczenia dużych rezerw terenowych pod zabudowę mieszkaniową.

Jakość i stan techniczny zabudowy szczególnie w terenach typowo rolniczych północno-zachodniej części, wskazuje na działania w kierunku wymiany substancji mieszkaniowej w obrębie istniejących siedlisk. Natomiast w Oleśnie i wsiach podmiejskich Dąbrowy Tarnowskiej należy rozpatrzyć lokalizacje dla nowych terenów mieszkaniowych uwzględniających obecne i przyszłe trendy osiedleńcze.

- Ograniczone rozmiary budownictwa mieszkaniowego i stan istniejącej substancji wymaga koncentracji działań na rzecz jej zachowania (remonty, modernizacje) oraz podnoszenia estetyki (porządkowanie zabudowy w obrębie siedlisk i otaczających terenów).

4.3. Infrastruktura społeczna.

4.3.1. Oświata i opieka przedszkola.

W gm. Olesno działalność edukacyjną prowadzą 1 gimnazjum i 6 szkół podstawowych.

Sieć placówek szkolnictwa gm. Olesno

Lp.	Miejscowość	Rodzaj szkoły	Liczba uczniów 2002/2003	Liczba pomieszczeń do nauki	Liczba uczniów/ 1 pdn
1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.	Olesno	gimnazjum	329	13	25
2.	Olesno	szkoła podstawowa	327	12	27
3.	Wielopole	szkoła podstawowa	81	8	10
4.	Pilcza Żelichowska	szkoła podstawowa	66	6	11
5.	Zalipie	szkoła podstawowa	60	8	8

1.	2.	3.	4.	5.	6.
6.	Ćwików	szkoła podstawowa	82	9	9
7.	Dąbrówki Breńskie	szkoła podstawowa	74	8	9
Gmina		gimnazjum	329	13	25
		szkoła podstawowa	690	51	14

Publiczne Gimnazjum znajduje się w Oleśnie i kształci młodzież z całej gminy. Mieści się ono w obiekcie wspólnie ze szkołą podstawową. Rejonizacja nauczania podstawowego przedstawia się następująco:

- szkoła podstawowa w Oleśnie – edukuje dzieci ze wsi Olesno, Swarzów, Podborze, Adamierz, cz. Oleśnica,
- szkoła podstawowa w Wielopolu – ze wsi Wielopole i cz. Oleśnicy,
- szkoły podstawowe w Pilczy Żelichowskiej, Zalipiu, Ćwikowie i Dąbrówkach Breńskich – zabezpieczają naukę dla dzieci z tych miejscowości.

Wszystkie szkoły posiadają boiska przyszkolne, natomiast sale gimnastyczną jedynie szkoła w Oleśnie.

Personel nauczycielski w gimnazjum to 20 pełnozatrudnionych nauczycieli, a w szkołach podstawowych – 43.

Szkolnictwo ponadgimnazjalne reprezentuje Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. St. Reymonta w Podborzu – Brniu. Jednostki pedagogiczne Zespołu to; Technikum Inżynierii Środowiska i Melioracji, Technikum Budowlane, Technikum Ogrodnicze, Liceum Profilowane i Liceum Zawodowe. Zespół Szkół prowadzi kształcenie młodzieży z gm. Olesno i okolicznych gmin, pod kątem zmieniających się potrzeb na rynku pracy poszerzając oferty edukacyjne. Stwarza to młodzieży dostępność wyboru kształcenia na miejscu, bez potrzeb wyjazdu poza teren zamieszkania.

Placówki wychowania przedszkolnego

Lp.	Miejscowość	Liczba dzieci 2002/2003	Ilość oddziałów	Ilość nauczycieli
1.	Przedszkole Publiczne Olesno	104	4	6
2.	Przedszkole Publiczne Zalipie	31	1	2

Opiekę dla dzieci do lat 6 świadczą placówki przedszkolne. Przedszkole Publiczne w Oleśnie świadczy opiekę dla dzieci ze wsi: Olesno, Wielopole, Swarzów, Adamierz, Podborze, Oleśnica. Przedszkole w Zalipiu dla miejscowych dzieci. Tą formą opieki w bieżącym roku objęto 135 dzieci.

4.3.2. *Opieka zdrowotna.*

Opiekę zdrowotną mieszkańcom gminy zapewniają:

- Ośrodek Zdrowia w Oleśnie dysponujący 2 gabinetami: lekarskim i stomatologicznym. Obsługę medyczną świadczy 2 lekarzy, 2 stomatologów, 5 pielęgniarek i 1 pomoc stomatologiczna,
- Ośrodek Zdrowia w Zalipiu (mieści się w obiekcie „Domu Malarek”) posiada 1 gabinet, a obsługę świadczy – lekarz i pielęgniarka.

Zaopatrzenie w leki prowadzi apteka w Oleśnie.

Z usług specjalistycznych i lecznictwa zamkniętego mieszkańcy gminy korzystają głównie z placówek Dąbrowy Tarnowskiej i Tarnowa.

4.3.3. *Kultura i sport.*

Baza materialna placówek kulturalno-oświatowych to;

- „Dom Malarek” w Zalipiu,
- remizy OSP w Oleśnie, Zalipiu, Pilczy Żelichowskiej, dom strażaka w Ćwikowie,
- domy ludowe w Oleśnicy, Dabrówce Gorzyckiej, Niwkach i Swarzowie.

Placówki te w większości mieszczą się w obiektach wielofunkcyjnych, w których część pomieszczeń wykorzystana jest na cele handlowo-usługowe. Obiekty w których działają placówki kulturalno-oświatowe są w dobrym stanie technicznym.

Działalność kulturalną prowadzi Gminna Biblioteka w Oleśnie mieszcząca się w budynku Urzędu Gminy wraz z filiami bibliotecznymi w Ćwikowicach (w domu strażaka) i w Zalipiu (dom malarek). Placówki te swym zasięgiem obejmują cały obszar gminy. Biblioteki oprócz swej działalności statutowej organizują różnego rodzaju imprezy kulturalno-oświatowe, a także ściśle współpracują z Domem Malarek w promowaniu Zalipia „Malowanej Wsi”.

W gminie aktywnie działają Ludowe Związki Sportowe propagujące kulturę fizyczną szczególnie wśród młodzieży. Zaplecze sportowe stanowi 7 boisk sportowych we wsiach: Olesno, Pilcza Żelichowska, Niwki, Ćwików, Zalipie, Dąbrówki Breńskie, Oleśnica.

4.3.4. Rekreacja i turystyka.

Kompleksy leśne (za wyjątkiem pełniących funkcje wodochronne) przydatne do penetracji turystycznej, zasoby dziedzictwa kulturowego oraz tradycje malarstwa ludowego „zalipianek” – predystynują gminę do rozwoju funkcji turystycznej i rekreacyjnej.

Preferowaną formą wypoczynku jest agroturystyka, która stwarza szansę aktywizacji terenów wiejskich (nowe miejsca pracy, dodatkowe źródło dochodów). Zaczątkiem agroturystyki są funkcjonujące gospodarstwa agroturystyczne we wsiach Dąbrówka Gorzycka i Zalipie. Uzupełnieniem agroturystyki winna być turystyka rowerowa trasami, biegnącymi atrakcyjnymi terenami gminy.

4.3.5. Placówki publiczne i komercyjne gm. Olesno.

Placówki publiczne i komercyjne w gminie Olesno.

	Adamierz	Ćwików	Dąbrówki Bretnskie	Dąbrówka Gorzyczna	Niwki	Olesno	Oleśnica	Podborze	Plicza Zelichowska	Swarzów	Wielopole	Zalpie
Placówki												
Administracji publicznej						+						
Poczty						+						+
Bank Spółdzielczy						+						
Placówki kulturalne, remizy OSP		+		+	+	+			+	+	+	+
Sakralne			+			+	+	+				+
Przedszkola						+						+
Szkoły Podstawowe		+	+			+			+		+	+
Gimnazja						+						
Ponadgimnazjalne						+		+				
Sportu		+	+		+	+	+	+		+	+	+
Ośrodek zdrowia						+						+
Apteka						+						
Biblioteki, pkt filialne		+				+						+
Handlu	+	+	+			+	+	+		+	+	
Gastronomii						+		+	+			+
Usługi bytowe		+	+		+	+	+			+	+	

4.4. Poziom zaspokojenia potrzeb w zakresie usług publicznych i komercyjnych.

- Funkcjonujące jednostki usługowe zarówno publiczne jak i komercyjne świadczą usługi wyłącznie dla ludności gminy. Jedyną placówką o zasięgu ponadlokalnym jest Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Brniu – Podborzu, w których nauki pobiera również młodzież z sąsiednich gmin. Natomiast ludność gminy korzysta z usług o charakterze ponadlokalnym w miastach Dąbrowa Tarnowska i Tarnów. Dotyczy to w szczególności: lecznictwa zamkniętego, specjalistycznego, szkolnictwa ponadgimnazjalnego, kultury.
- Warunki nauczania w placówkach szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego gminy – określone wskaźnikiem liczby uczniów na 1 pomieszczenie do nauczania – są korzystniejsze zarówno w szkolnictwie podstawowym jak i w gimnazjum, niż w powiecie dąbrowskim.

Wyszczególnienie	Szkoły podstawowe l. uczniów/pdn	Szkoły gimnazjalne l. uczniów/pdn
gm. Olesno	14,0	25,0
powiat dąbrowski	17,3	24,6
województwo małopolskie	19,0	29,5

Niekorzystnym jest fakt braku sal gimnastycznych poza szkołą w Oleśnie.

- Wyposażenie w placówki lecznictwa otwartego określone liczbą ludności przypadającą na 1 ośrodek, kształtuje się w gm. Olesno na poziomie 3,9 tys. osób podczas gdy w powiecie dąbrowskim 4,2 tys. osób, a województwie małopolskim 4,4 tys.
- Ośrodkiem usługowym wyposażonym w pełny zestaw usług publicznych z zakresu administracji, oświaty, zdrowia, opieki społecznej, kultury, sportu jest miejscowość gminna Olesno. Jednostkami dysponującymi niepełnym wyposażeniem są Zalipie, Ćwików, Wielopole, Dąbrówki Breńskie i Podborze. Pozostałe wsie, są słabo wyposażone i korzystają z obiektów infrastruktury społecznej zlokalizowanych w w/wymienionych jednostkach

gm. Olesno, bądź z racji bliskości i dogodnego skomunikowania z placówek m. Dąbrowa Tarnowska.

- Poziom wyposażenia wsi w usługi komercyjne reguluje rynek, stąd oprócz wolnostojących obiektów handlowo-usługowych istnieje wiele sklepów i zakładów usługowych w budynkach mieszkalnych (liczba sklepów przypadająca na 1000 mieszkańców dla gminy wynosi 5,9, dla powiatu dąbrowskiego – 9,3, a terenów wiejskich województwa małopolskiego – 6,3).

- Uwarunkowaniem rozwoju turystyki i wypoczynku jest wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczo-kulturowego poprzez:

- rewaloryzację z przystosowaniem na rekreację „wałów szwedzkich”,
- zagospodarowanie terenów zbiornika wód, po ukończeniu eksploatacji złoża Wielopole Moszczyńskie na cele rekreacji,
- kultywowanie tradycji ludowego malarstwa dekoracyjnego „Zalipianek”,
- dbałość o czystość środowiska poprzez uporządkowanie gospodarki odpadami, zwłaszcza likwidacji dzikich wysypisk.

5. Demografia, rynek pracy.

5.1. Potencjał ludnościowy i jego zmiany.

Ludność gm. Olesno w 2001 r. liczyła 7.879 osób z tego 3.902 mężczyzn i 3.977 kobiet. Na przestrzeni lat 1975-2001 dynamika przyrostu ludności wyniosła 112,9 %, a jej rzeczywisty przyrost to 901 osób. W okresie tym nastąpiła poprawa proporcji pomiędzy liczbą kobiet przypadającą na 100 mężczyzn z 110 do 102.

Rozwój demograficzny ludności gm. Olesno w latach 1975-2001

Lata	Ludność ogółem	w tym:		Wskaźnik feminizacji
		mężczyźni	kobiety	
1975	6.978	3.321	3.657	110
1976	7.004	3.344	3.660	109
1977	7.040	3.359	3.681	109
1978	7.054	3.383	3.671	108
1985	7.214	3.500	3.714	106
1990	7.459	3.640	3.819	105
1993	7.634	3.747	3.887	104
1994	7.658	3.770	3.888	103
1995	7.670	3.785	3.885	103
1996	7.712	3.811	3.901	102
1997	7.715	3.816	3.899	102
1999	7.807	3.854	3.953	102
2000	7.875	3.902	3.973	102
2001	7.879	3.902	3.977	102

Dane: Roczniki Statystyczne WUS

Ludność według jednostek osadniczych.

Lp.	Jednostka osadnicza	Liczba ludności		Przyrost rzeczywisty w latach 1978-2002	Dynamika 1978-2002 w %
		1978 r.	2002 r.		
1.	Adamierz	280	300	20	107,1
2.	Ćwików	840	892	52	106,2
3.	Dąbrówki Breńskie	683	709	26	103,8
4.	Dąbrówka Gorzycka	231	233	2	100,8
5.	Niwki	229	228	-1	99,6
6.	Olesno	1.079	1.684	605	156,1
7.	Oleśnica	585	697	112	119,1
8.	Pilcza Żelichowska	314	316	2	100,6
9.	Podborze	730	571	-159	78,2
10.	Swarzów	733	751	18	102,5
11.	Wielopole	688	685	-3	99,6
12.	Zalipie	662	743	81	112,2
Gm. Olesno		7.054	7.809	755	110,7

Dane: NSP - 1978 r.
UG Olesno - 2002 r.

Dynamika przyrostu ludności gminy w latach 1978-2002 wyniosła 110,7%, a rzeczywisty przyrost – 755 osób. Przestrzenne rozmieszczenie przyrostu ludności wskazuje, iż największą dynamikę wzrostu osiągnęło Olesno – 156,1 % dając przyrost rzeczywisty w ilości 605 osób. Przyrost ten stanowił 80 % ogółu przyrostu rzeczywistego gminy. Rozwój demograficzny nastąpił również w Oleśnicy, Zalipiu, Adamierzu i Ćwikowie. We wsi Podborze wystąpiło zjawisko depopulacji, bowiem liczba jej mieszkańców zmniejszyła się o 159 osób dając dynamikę w wysokości 78,2 %. Pozostałe wsie cechował bardzo słaby rozwój demograficzny wręcz stagnacja.

Głównymi czynnikami zmian ilościowych i strukturalnych są ruchy naturalne i migracyjne.

Ruch naturalny ludności gm. Olesno
(w liczbach bezwzględnych)

Lata	Urodziny	Zgony	Przyrost naturalny	Przyrost naturalny na 1000 M. (w ‰)
1977	158	68	90	12,8
1985	155	85	70	9,5
1990	143	73	70	9,3
1993	155	75	80	10,5
1994	120	62	58	7,6
1995	118	76	42	5,4
1996	121	78	43	5,6
1997	92	71	21	2,7
1999	87	56	31	4,0
2001	70	63	7	0,9

Wskaźnik przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców w 2001 r. wyniósł dla gm. Olesno 0,9 ‰ (analogiczny dla powiatu dąbrowskiego 0,7 ‰ a województwa małopolskiego 1,6 ‰). Wskaźnik ten na przestrzeni ostatnich lat 1993-1997 wykazał systematyczny spadek z 10,5 ‰ aż do 2,7 ‰. W 1999 r. nastąpił wzrost wskaźnika przyrostu do 4,0 ‰ by w 2001 osiągnąć wartość zaledwie 0,9 ‰. Spadek przyrostu naturalnego w obszarze gm. Olesno to efekt systematycznego zmniejszania się liczby urodzin przy utrzymującej się, a w ostatnich latach nieznacznie malejącej liczbie zgonów.

Migracja stała

Lata	Napływ	Odływ	Saldo migracji
1995	65	85	-17
1997	69	75	-6
1998	74	60	+14
1999	x	x	-4
2000	71	71	0
2001	51	40	+11

Saldo migracji stałej w latach 1995-2001 osiągnęło niewielkie rozmiary. Ostatnio notuje się dodatnie wartości, co oznacza napływ ludności na teren gminy.

Saldo migracji czasowej:

1994 r.	-	43 osoby	1999 r.	-	2 osoby
1995 r.	-	56 osób	2000 r.	-	2 osoby
1996 r.	-	49 osób	2001 r.	-	12 osób
1997 r.	-	61osób			

Rozmiary migracji czasowej ocenia się średnio rocznie w latach 1994-97 na około 50 osób, natomiast obecnie uległy one znacznemu ograniczeniu.

Struktura wiekowa ludności gm. Olesno.

Lata	Ludność ogółem	w tym w wieku			Ludność ogółem w %	w tym w wieku %		
		przedprodukcyjnym	produkcyjnym	poprodukcyjnym		przedprodukcyjnym	produkcyjnym	poprodukcyjnym
1995	7.670	2.436	4.136	1.098	100,0	31,7	53,9	14,4
1996	7.712	2.410	4.181	1.121	100,0	31,2	54,2	14,5
1997	7.715	2.358	4.217	1.140	100,0	30,6	54,6	14,8
1999	7.807	2.294	4.351	1.162	100,0	29,4	55,7	14,9
2000	7.875	2.239	4.463	1.173	100,0	28,4	56,7	14,9
2001	7.879	2.140	4.551	1.188	100,0	27,2	57,8	15,0
2001 powiat dąbrowski	58.934	15.756	34.297	8.881	100,0	26,7	58,2	15,1
2001 woj. małopolskie	3.240.928	792.202	1.965.060	484.666	100,0	24,4	60,6	15,0

Dane: WUS

Struktura ludności według podstawowych grup wieku w 2001 r. wskazuje, iż gm. Olesno ma „młodsza” ludność niż powiat dąbrowski i województwo małopolskie. Charakteryzuje ją wyższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym, niższy w wieku produkcyjnym i identyczny w wieku poprodukcyjnym. Mimo to, w ostatnich latach widoczny jest trend „starzenia” się

społeczności gminy, bowiem nastąpiły zmiany struktury w kierunku zmniejszania się liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (z 31,7 % 1995 r. do 27,2 % 2001 r.) oraz systematycznego wzrostu w wieku produkcyjnym (z 53,9 % do 57,8 %) i poprodukcyjnym (14,4 % do 15,0 %).

Wskaźnik obciążenia demograficznego (liczba ludności nieprodukcyjnej przypadająca na 100 osób wieku produkcyjnego) dla gm. Olesno w 2001 r. wyniósł 73, natomiast dla powiatu dąbrowskiego 72, województwa małopolskiego 65, a terenów wiejskich województwa 74. Wysoki wskaźnik obciążenia stanowi negatywne zjawisko, wpływające ograniczająco na średni poziom życia mieszkańców.

5.2. Sytuacja na rynku pracy.

Pracujący w gospodarce narodowej gm. Olesno poza rolnictwem indywidualnym w latach 1997-2001:

1997 r. -	559 osób	1999 r. -	421osób
1998 r. -	508 osób	2000 r. -	409 osób
		2001 r. -	385 osób

Liczba osób pracujących w gospodarce narodowej gm. Olesno na przestrzeni ostatnich 5 lat, wykazuje systematyczny spadek. Ponieważ dane WUS nie uwzględniają pracujących w podmiotach gospodarczych zatrudniających do 9 osób - podane wielkości dla gm. Olesno wymagają korekty. W obszarze gminy funkcjonowały bowiem w 2001 r. 232 małe podmioty gospodarcze osób fizycznych, które w zdecydowanej większości nie objęła statystyka. Szacuje się faktyczną liczbę pracujących w gospodarce narodowej na 550-600 osób.

W rolnictwie indywidualnym wyłącznie lub głównie pracowało - 2,9 tys. osób w tym - 2,7 w indywidualnych gospodarstwach rolnych (dane PSR - 1996 r.).

Pracujący w rolnictwie stanowią około 85 % ogółu pracujących gminy.

Bezrobocie rejestrowane w gm. Olesno

Lata	Bezrobotni	z tego:			
		kobiety	absolwenci	z prawem do zasiłku	pozostający bez pracy > 12 m-cy
1995	666	312	61	x	275
1997	577	290	34	x	282
2000	688	330	57	125	362
2001	735	341	59	123	400
2002	710	320	47	123	390

Bezrobocie w obszarze gminy Olesno wykazuje tendencję wzrostową. Wśród bezrobotnych 55 % stanowią mężczyźni. Wskaźnik bezrobocia mierzony liczbą bezrobotnych do ludności wieku produkcyjnego dla gm. Olesno wyniósł w 2001 r. –16 %. Analogiczny wskaźnik dla powiatu dąbrowskiego – 16,8 %, a województwa małopolskiego - 10,8 %.

Przestrzenne rozmieszczenie bezrobocia rejestrowanego w gm. Olesno według stanu 30.XII.2002 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba bezrobotnych	% bezrobocie ogółem
1.	Adamierz	26	3,7
2.	Ćwików	72	10,2
3.	Dąbrówki Breńskie	79	11,1
4.	Dąbrówka Gorzycka	22	3,1
5.	Niwka	15	2,1
6.	Olesno	146	20,6
7.	Oleśnica	79	11,1
8.	Pilcza Żelichowska	23	3,2
9.	Podborze	66	9,3
10.	Swarzów	79	11,1
11.	Wielopole	62	8,7
12.	Zalipie	41	5,8
Gmina		710	100,0

Najwięcej bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Dąbrowie Tarnowskiej z obszaru gminy, pochodzi z Olesna, Swarzowa, Oleśnicy, Dąbrówek Breńskich.

Bezrobotni według wykształcenia – 2002 r.

Wykształcenie	Gm. Olesno		Powiat dąbrowski	
	liczba bezrobotnych	% ogółu bezrobotnych	liczba bezrobotnych	% ogółu bezrobotnych
- wyższe	14	2,0	129	2,3
- policealne, średnie zawodowe	173	24,4	1.237	21,5
- średnie ogólnokształcące	38	5,3	321	5,6
- zasadnicze zawodowe	299	42,1	2.691	46,8
- podstawowe i niepełne podstawowe	186	26,2	1.366	23,8
Razem	710	100,0	5.744	100,0

Wśród bezrobotnych dominują ludzie słabo wykształceni – 68,3 % z nich legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym, podstawowym i niepełnym podstawowym. Bezrobotni gminy są również słabiej wykształceni niż średnio w powiecie dąbrowskim, co zmniejsza ich szansę na pozyskanie pracy.

Bezrobotni według wieku – 2002 r.

Wyszczególnienie	Gm. Olesno		Powiat dąbrowski	
	liczba bezrobotnych	% ogółu bezrobotnych	liczba bezrobotnych	% ogółu bezrobotnych
15 – 17 lat	-	-	-	-
18 – 24 lat	281	39,6	2.097	36,5
25 – 34 lat	200	28,2	1.716	29,9
35 – 44 lat	142	20,0	1.231	21,4
45 – 54 lat	80	11,3	649	11,3
55 – 59 lat	6	0,8	46	0,8
60 – 64 lat i więcej	1	0,1	5	0,1
Razem	710	100,0	5.744	100,0

Ludzie młodzi w wieku 18-34 lat stanowią 67,8 % ogółu bezrobotnych, a w wieku produkcyjnym mobilnym do 44 lat aż 87,8 %.

Bezrobotni według stażu pracy – 2002 r.

Wyszczególnienie	Gm. Olesno		Powiat dąbrowski	
	liczba bezrobotnych	% ogółu bezrobotnych	liczba bezrobotnych	% ogółu bezrobotnych
- do 1 roku	355	50,0	2.607	45,4
- 1 – 5 lat	79	11,1	683	11,9
- 5 – 10 lat	45	6,3	385	6,7
- 10 – 20 lat	49	6,9	424	7,4
- 20 – 30 lat	16	2,3	167	2,9
- 30 lat i więcej	2	0,3	17	0,3
- bez stażu	164	23,1	1.461	25,4
Razem	710	100,0	57,44	100,0

Bezrobotni według czasu pozostawania bez pracy – 2002 r.

Wyszczególnienie	Gm. Olesno		Powiat dąbrowski	
	liczba bezrobotnych	% ogółu bezrobotnych	liczba bezrobotnych	% ogółu bezrobotnych
- do 1 miesiąca	45	6,3	432	7,5
- 1 – 3 miesięcy	92	13,0	706	12,3
- 3 – 6 miesięcy	85	12,0	767	13,3
- 6 – 12 miesięcy	98	13,8	842	14,7
- 12 - 24 miesięcy	142	20,0	1.058	18,4
- powyżej 24 miesięcy	248	34,9	1.939	33,8
Razem	710	100,0	5.744	100,0

5.3. Diagnoza i uwarunkowania rozwoju wynikające z sytuacji demograficznej i na rynku pracy.

- Rezultatem podstawowych procesów demograficznych zachodzących w latach 1978-2002 była dynamika 110,7 % rozwoju ludności gminy Olesno, co dało rzeczywisty przyrost ludności – 755 osób.
- Dynamiczny rozwój demograficzny w ostatnich 25 latach osiągnęła wieś gminna Olesno (156 %), skupiając około 80 % ogółu przyrostu

rzeczywistego ludności gminy. Wsie Oleśnica i Zalipie, wykazały dynamikę rozwoju ludności powyżej 110 %. Zmniejszenie ludności – depopulacja wystąpiła bardzo ostro we wsi Podborze. Pozostałe jednostki osadnicze cechował słaby rozwój bądź stagnacja.

- Głównym czynnikiem rozwoju populacji gm. Olesno był przyrost naturalny, który wykazał jednakże systematyczny spadek od 12,8 ‰ w 1978 do 0,9 ‰ w 2001 r. głównie z powodu zmniejszania się liczby urodzeń, przy utrzymującej się liczbie zgonów. Saldo migracji stałej, w obszarze gminy osiągnęło niewielkie rozmiary w porównaniu z innymi rejonami Powiśla. Aktualnie zaznacza się trend napływu ludności w obszar gminy.

- W gm. Olesno ma miejsce proces „starzenia” się społeczeństwa. Udział populacji wieku przedprodukcyjnego zmniejsza się, natomiast wzrasta populacja ludzi starych. Systematycznie wzrasta również udział ludności wieku produkcyjnego, wywołując zapotrzebowanie na nowe miejsce pracy, pogłębiając i tak bardzo trudną sytuację na miejscowym rynku pracy.

- Stan zasobów ludzkich stanowi ważne uwarunkowanie rozwoju społeczno-gospodarczego, wywołując zapotrzebowanie na różnego rodzaju usługi. Zachodzące zmiany w strukturze wiekowej ludności mają istotny wpływ na rodzaj i ilość niezbędnych usług. Tak więc „starzenie się” społeczeństwa wywołuje potrzebę rozwoju usług typu opieki społecznej i służby zdrowia, a wkraczanie w wiek produkcyjny roczników wyżu – organizacji nowych miejsc pracy.

- Ważnym elementem rynku pracy, stanowiący ogromny i doniosły problem stało się bezrobocie. Bezrobocie w obszarze gminy osiągnęło znaczne rozmiary i utrzymuje się na poziomie ~700 osób. Najwięcej bezrobotnych zarejestrowanych w RUP Dąbrowa Tarnowska z obszaru gminy Olesno pochodzi ze wsi: Olesno, Swarzów, Dąbrówki Breńskie i Ćwików.

- Bezrobotni gm. Olesno to ludzie:
 - młodzi – 67,8 % bezrobotnych liczy 18-34 lat (powiat dąbrowski 66,4 %),
 - słabo wykształceni – 68,3 % bezrobotnych legitymuje się wykształceniem zasadniczym, podstawowym i niepełnym podstawowym (powiat dąbrowski 70,6 %),

- o małym stażu pracy – 50,0 % posiada staż pracy do 1 roku, a 23,1 % jest bez stażu. Niepokojącym zjawiskiem jest wysoki 54,9 % udział bezrobotnych, pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy.

- Problem bezrobocia ludzi młodych może się pogłębiać, gdyż na rynek pracy wchodzi liczne roczniki wyżu demograficznego. Bezrobocie wśród młodzieży stanowi również problem społeczny, gdyż ma zdecydowany wpływ na kreowanie negatywnych postaw życiowych i społecznych tej grupy (zachowania patologiczne).

- Poza bezrobociem rejestrowanym w obszarze gminy, występują znaczne nadwyżki pracujących w rolnictwie. Autorzy „Małopolskiego Programu Rozwoju Wsi i Rolnictwa” dla efektywnego wykorzystania zasobów siły roboczej, określili pożądany docelowo wskaźnik pracujących w rolnictwie w ilości 20 osób/100 ha UR. Przy tym wskaźniku, nadwyżkę siły roboczej określa się na około 1000 osób. Dla zagospodarowania tych nadwyżek, niezbędna jest organizacja nowych miejsc pracy bądź alternatywnych źródeł dochodu.

- Rozmiary bezrobocia rejestrowanego, nadwyżki siły roboczej w gospodarstwach chłopskich – to problemy najważniejsze i jednocześnie najtrudniejsze do rozwiązania. Stąd priorytetowymi zadaniami winno być:
 - organizowanie i rozwój pozarolniczych miejsc pracy, przy równoczesnym podnoszeniu wykształcenia środowisk wiejskich,
 - tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości szczególnie małych i średnich firm. Firmy te odgrywają istotną rolę w kreowaniu miejsc pracy, stwarzając przy tym możliwość zatrudnienia osobom o stosunkowo niskich kwalifikacjach.

6. Przedsiębiorczość i działalność gospodarcza.

6.1. Działalność gospodarcza i uwarunkowania jej rozwoju.

Na terenie gm. Olesno w 2001 r. w systemie REGON zarejestrowanych było 282 podmioty gospodarcze. Na przestrzeni lat 1990-2001 liczba podmiotów uległa zmianom, niemniej w ostatnich latach zaznaczył się widoczny trend wzrostowy.

Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w systemie REGON

Podmioty gospodarki narodowej	1990r.	1993r.	1994r.	1995r.	1996r.	1997r.	2001r.
ogółem	97	216	227	217	190	184	282
- sektor publiczny	10	13	13	12	15	16	18
- sektor prywatny	87	203	214	205	175	168	264
w tym							
• spółdzielnie	4	4	4	4	3	3	2
• zakłady osób fizycznych	x	192	198	188	161	148	232

W strukturze własnościowej podmiotów gospodarczych ponad 90% stanowią podmioty sektora prywatnego. Dominującą formą organizacyjną są zakłady osób fizycznych. Według danych Urzędu Gminy w miesiącu kwietniu 2003 r. tego typu podmiotów gospodarczych funkcjonowało 233.

Podmioty gospodarcze według sekcji PKD

Rodzaj działalności	Ilość podmiotów gospodarczych	
	1995 r.	2001 r.
Ogółem	217	282
z tego:		
- rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	12	12
- przetwórstwo przemysłowe	26	31
- budownictwo	33	52
- handel i naprawy	94	97
- hotele i restauracje	4	6
- transport, gosp. magazynowa i łączność	16	23
- obsługa nieruchomości i firm nauka	14	18
- pozostałe	18	43

Najwięcej podmiotów prowadzi działalność z zakresu handlu i budownictwa. Stanowią one ponad 50 % ogółu podmiotów.

Przestrzenne rozmieszczenie podmiotów
gospodarczych zarejestrowanych w Urzędzie Gminy 04.2003

Lp.	Miejscowość	Ilość podmiotów ogółem	Rodzaj działalności
1.	2.	3.	4.
1.	Adamierz	6	- działalność usługowa – 1 - handel – 2 - budownictwo – 3
2.	Ćwików	25	- działalność usługowa – 13 - handel – 6 - budownictwo – 5 - gastronomia – 1
3.	Dąbrówka Gorzycka	5	- działalność usługowa – 3 - budownictwo – 2
4.	Dąbrówki Breńskie	20	- działalność usługowa – 12 - handel – 6 - budownictwo – 1 - transport – 1
5.	Niwki	4	- działalność usługowa – 2 - przetwórstwo – 1 - budownictwo – 1
6.	Olesno	73	- działalność usługowa – 32 - handel – 19 - gastronomia – 1 - transport – 11 - budownictwo – 10
7.	Oleśnica	28	- działalność usługowa – 6 - handel – 15 - budownictwo – 5 - przetwórstwo – 1 - rolnictwo – 1
8.	Pilcza Żelichowska	6	- działalność usługowa – 4 - handel – 1 - transport – 1
9.	Podborze	13	- działalność usługowa – 4 - handel – 7 - transport – 1 - budownictwo – 1
10.	Swarzów	15	- działalność usługowa – 7 - handel – 4 - przetwórstwo – 3 - budownictwo – 1
11.	Wielopole	24	- działalność usługowa – 11 - handel – 5 - przetwórstwo – 1 - budownictwo – 4 - transport – 1 - rolnictwo – 2

1.	2.	3.	4.
12.	Zalipie	14	- działalność usługowa – 4 - handel – 5 - gastronomia – 1 - budownictwo – 4
Gmina		233	x

We wszystkich wsiach gminy funkcjonują podmioty gospodarcze - zakłady osób fizycznych, przy czym najwięcej 73 tego typu podmiotów ponad 30 % ich ogółu znajduje się w ośrodku gminnym Olesno. Tu też działalność gospodarczą prowadzi większość zakładów innych form prawnych (spółki handlowe, cywilne, spółdzielnie i inne). We wschodniej części Olesna w rejonie stacji kolejowej i ul. Konopki wykształcił się obszar produkcyjno-składowy, gdzie zlokalizowane są: Zakład Zbożowy Spółka z o.o., Hurtownia Spożywcza, Firma Handlowo-Transportowa „Rolnex”, Hurtownia materiałów budowlanych, opadowych i nawozów sztucznych i pasz, „Elplast” Zakład Tworzyw Sztucznych, Nida Gips LAFARGE „Dolina Nidy”. Przestrzenne rozmieszczenie podmiotów, wskazuje na większą przedsiębiorczość ludności wsi usytuowanych w południowo-wschodniej części gminy.

Wskaźnik przedsiębiorczości wyrażony ilością podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców wyniósł w 2001 r. – 36 (w powiecie dąbrowskim 49, a województwie małopolskim 83,5).

- Systematyczny wzrost liczby podmiotów w ostatnich latach świadczy o przedsiębiorczości mieszkańców gminy. Ponad 80 % ogółu podmiotów stanowią jednak małe zakłady osób prywatnych, które nie wpływają w istotny sposób na rynek pracy.

- Struktura rodzajowa wg PKD podmiotów wskazuje, że większość z nich dotyczy handlu i budownictwa - 149 podmiotów (około 50 % ogółu) natomiast przetwórstwo prowadzi jedynie 31 podmiotów.

- Gmina posiada korzystne warunki dla rozwoju działalności gospodarczej związanej z przetwórstwem głównie płodów rolnych, obsługą rolnictwa i obszarów wiejskich oraz produktem turystycznym. Szczególnie działalność produkcyjna nie ograniczona popytem na lokalnym rynku, lecz mogąca wytwarzać na odległe rynki - kryje niewykorzystane możliwości.

- Rozwój przedsiębiorczości oraz szeroko pojętych pozarolniczych usług uwarunkowany jest działaniem władz samorządowych m. in. w zakresie:
 - uwzględnienia odpowiednich rezerw terenów pod inwestycje wytwórczo-usługowe,
 - zagospodarowania pustych obiektów i terenów po byłych bazach GS i innych na działalność gospodarczą (wytwórczo-usługową),
 - poszukiwania i pozyskiwania inwestorów z zewnątrz, dla uruchomienia działalności pozarolniczej w ramach wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich (tworzenie nowych miejsc pracy),
 - uzupełnienia wyposażenia obszaru w infrastrukturę kanalizacyjną oraz uporządkowania gospodarki odpadami dla podniesienia wartości i atrakcyjności terenów dla inwestorów.

6.2. Rolnictwo.

6.2.1. Warunki przyrodnicze.

Syntetyczną ocenę warunków produkcji rolnej określa waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej opracowana przez Instytut Upraw, Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach.

Wyszczególnienie	Ocena gleb w pkt					
	bonitacja		przydatność rolnicza		wskaźnik syntetyczny jakości	
	grunty orne	grunty zielone	grunty orne	grunty zielone	grunty orne	grunty zielone
Gmina Olesno	45,9	43,8	56,2	45,1	51,1	44,5
Polska	50,5	39,7	54,1	39,2	52,3	39,5

Wyszczególnienie	Wskaźnik bonitacji rolniczej				Ogólny wskaźnik rolniczej przydatności produkcyjnej
	jakości i przydatności rolniczej	agroklimatu	rzeźby terenu	warunków wodnych	
Gmina Olesno	50,5	13,0	4,1	3,5	71,1
Polska	49,5	9,9	3,9	3,3	66,6

Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej, oceniający poszczególne elementy środowiska – gleby, warunki klimatyczne, wodne i rzeźbę terenu – wynosi 71,1 pkt. Gmina Olesno ma zatem nieco lepsze niż przeciętne w kraju warunki dla produkcji rolnej.

Gmina posiada gleby średniej jakości. Dominują gleby zaliczone do bielic piaskowych i brunatnych, jedynie w północno-zachodniej części występują kompleksy mad.

Bonitacja użytków rolnych gm. Olesno

Klasy bonitacyjne	Użytki rolne	
	powierzchnia w ha	%
II	1	-
III	1.259	20
IV	3.462	55
V	1.385	22
VI	189	3
Razem	6.296	100,0

Według klasyfikacji gleboznawczej w gm. Olesno na użytkach rolnych największy udział mają gleby IV klasy – 55 % ogólnego areалу. Gleby dobre III klasy zajmują około 20 %, a gleby słabe V i VI klasy aż 25 %.

Powierzchnia użytków rolnych w poszczególnych jednostkach osadniczych według klas bonitacyjnych

Lp.	Miejscowość	Grunty orne w ha	Ogółem %	w tym klasy gleb				
				II	III	IV	V	VI
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.	Adamierz	290,2	100,0	-	-	87	12	1
2.	Ćwików	956,7	100,0	-	4	77	17	2
3.	Dąbrówka Gorzycka	115,7	100,0	-	14	28	55	3
4.	Dąbrówki Breńskie	777,3	100,0	1	7	53	37	2
5.	Niwki	174,1	100,0	-	65	32	-	-
6.	Olesno	746,5	100,0	-	2	56	31	11
7.	Oleśnica	391,1	100,0	-	1	49	44	6

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
8.	Pilcza Żelichowska	217,6	100,0	-	32	59	6	3
9.	Podborze	566,5	100,0	-	26	51	13	10
10.	Swarzów	500,9	100,0	-	10	56	31	3
11.	Wielopole	839,0	100,0	-	3	74	23	-
12.	Zalipie	720,2	100,0	-	62	38	-	-
Gmina		6.295,3	100,0	-	20	55	22	3

Dane „Strategia”

Najlepsze warunki glebowe posiadają wsie usytuowane w północno-zachodniej części gminy a to: Zalipie, Niwki, Pilcza Żelichowska. Bardzo słabe pokrywy glebowe charakteryzują Dąbrówkę Gorzycką i Oleśnicę gdzie udział gleb najłabszych V i VI klasy wynosi powyżej 50 % ogółu ich użytków rolnych.

W klasyfikacji gruntów rolnych według przydatności rolniczej, odznaczające się zasobnością pokrywy glebowe północno-zachodniej części zaliczono do 2 kompleksu – pszennego bardzo dobrego. Na pozostałym terenie występuje różnorodność kompleksów rolnych od 5-9 tj. żytniego dobrego, słabego, bardzo słabego do zbożowo-pastewnego mocnego i słabego. Kompleksy stanowią typy siedliskowe rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Przy określaniu ich uwzględniono typy gleb o zbliżonych właściwościach rolniczych i podobnym sposobie użytkowania, stopień kultury rolnej, trudności uprawy, warunki agroklimatyczne i rzeźbę terenu.

Jak całe Powiśle gm. Olesno odznacza się bardzo korzystnym klimatem. Charakteryzuje się on długim okresem wegetacji (> 5°C) i intensywnego rozwoju roślin (z temp. > 10°C) oraz wystarczającymi opadami w granicach 650-700 mm. Również rzeźba terenu nie stwarza trudności w gospodarowaniu. W obszarze gminy stosunki wodne w glebie zostały uregulowane poprzez zmeliorowanie urządzeniami podstawowymi i szczegółowymi 2.506,4 ha gruntów ornych i 38,0 ha użytków zielonych (w tym siecią drenarską 2.036,9 ha).

Obszar zmeliorowany w gm. Olesno
według poszczególnych wsi

Lp.	Nazwa wsi	Obszar zmeliorowany urządzeniami podstawowymi i szczegółowymi (w ha)	Rowy cieków (w m)	Obszar zmeliorowany urządzeniami szczegółowymi – siecią drenarską (ha)
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Adamierz	117,19 – grunty orne	7.100	71,74 – grunty orne
2.	Ćwików	143,50 – grunty orne	2.200	-
3.	Dąbrówka Gorzycka	5,32 – grunty orne	254	-
4.	Dąbrówki Breńskie	97,62 – grunty orne 37,95 – użytki zielone	7.027	-
5.	Niwki	28,85 – grunty orne	2.480	-
6.	Olesno	295,16 – grunty orne	9.430	263,49 – grunty orne
7.	Oleśnica	322,66 – grunty orne	6.030	317,34 – grunty orne
8.	Pilcza Żelichowska	2,23 – grunty orne	520	-
9.	Podborze	11,91 – grunty orne	970	-
10.	Swarzów	265,29 – grunty orne	4.617	177,50 – grunty orne
11.	Wielopole	596,64 – grunty orne	17.370	586,75 – grunty orne
12.	Zalipie	620,07 – grunty orne	8.855	620,07 – grunty orne
Ogółem:		2.506,44 – grunty orne 37,95 – użytki zielone	66.853	2.036,89 – grunty orne

Dane: MZM i UW Inspektorat w Dąbrowie Tarnowskiej

Woda z urządzeń melioracyjnych odprowadzana jest do dwóch stacji pomp usytuowanych nad Żabnicą w Dąbrówkach Breńskich i w Ćwikowie nad Żymanką. Wydajność stacji wynosi 5.840 l/sek. Długość rowów melioracyjnych i cieków liczy 66,8 km. Tereny wymagające uregulowania stosunków wodnych (tereny podtopień) uwzględniono na planszy „Uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego”.

6.2.2. Użytkowanie gruntów i produkcja rolna.

Struktura użytkowania gruntów gm. Olesno na tle powiatu dąbrowskiego i województwa małopolskiego.

(%)

Wyszczególnienie	Ogółem powierzchnia	Użytki rolne				Lasy i grunty leśne	Pozostałe
		Razem	z tego:				
			Grunty orne	Sady	Łąki i pastwiska		
gm. Olesno	100,0	81,4	71,8	1,6	8,0	8,5	10,1
powiat dąbrowski	100,0	76,1	61,5	0,5	14,1	11,3	12,6
woj. małopolskie	100,0	58,3	42,5	1,5	14,3	29,1	12,6

Dane: US 2000 r.

Struktura użytkowania gruntów gm. Olesno jest nieco odmienna zarówno od powiatu dąbrowskiego jak i województwa małopolskiego. Wyższy jest udział użytków rolnych, natomiast niska lesistość.

Struktura użytkowania terenów w gm. Olesno

(w ha)

Lp.	Miejscowość	Powierzchnia ogółem	Użytki rolne	Lasy i grunty leśne	Grunty zadrzewienia i zakrzewienia	Grunty pod wodami	Tereny komunikacyjne	Tereny osiedlowe	Tereny różne	Nieużytki
1.	Adamierz	338 ha	290,0	16,0	2,0	11,0	6,0	9,0	4,0	-
		100 %	85,8	4,7	0,6	3,2	1,8	2,7	1,2	-
2.	Ćwików	1.082 ha	960,0	7,0	23,0	12,0	24,0	36,0	16,0	4,0
		100 %	88,8	0,6	2,1	1,1	2,2	3,3	1,5	0,4
3.	Dąbrówki Breńskie	865 ha	783,0	12,0	2,0	12,0	18,0	25,0	11,0	2,0
		100 %	90,5	1,4	0,2	1,4	2,1	2,9	1,3	0,2
4.	Dąbrówka Gorzycka	140 ha	116,0	6,0	3,0	2,0	4,0	8,0	-	1,0
		100 %	82,9	4,3	2,1	1,4	2,9	5,7	-	0,7
5.	Niwki	193 ha	174,0	-	3,0	1,0	6,0	8,0	-	1,0
		100 %	90,1	-	1,5	0,6	3,1	4,1	-	0,6
6.	Olesno	905 ha	750,0	53,0	8,0	9,0	30,0	49,0	1,0	5,0
		100 %	82,9	5,8	0,9	1,0	3,3	5,4	0,1	0,6
7.	Oleśnica	524 ha	392,0	87,0	5,0	4,0	12,0	21,0	-	3,0
		100,0 %	74,8	16,6	0,9	0,8	2,3	4,0	-	0,6
8.	Pilcza Żelichowska	246 ha	218,0	1,0	3,0	3,0	9,0	10,0	-	2,0
		100 %	88,6	0,4	1,2	1,2	3,7	4,1	-	0,8
9.	Podborze	1.001 ha	569,0	353,0	9,0	14,0	21,0	29,0	3,0	3,0
		100 %	56,8	35,3	0,9	1,4	2,1	2,9	0,3	0,3
10.	Swarzów	609 ha	502,0	27,0	37,0	4,0	14,0	22,0	1,0	2,0
		100 %	82,4	4,4	6,1	0,7	2,3	3,6	0,2	0,3
11.	Wielopole	1.049 ha	839,0	94,0	46,0	12,0	25,0	28,0	3,0	2,0
		100 %	80,0	9,0	4,4	1,1	2,4	2,6	0,3	0,2
12.	Zalipie	805 ha	720,0	-	13,0	10,0	24,0	36,0	-	2,0
		100 %	89,5	-	1,6	1,2	3,0	4,5	-	0,2
Gmina		7.757 ha	6.313,0	656,0	154,0	94,0	193,0	281,0	39,0	27,0
		100 %	81,4	8,5	1,9	1,2	2,6	3,6	0,5	0,3

Dane: Starostwo Powiatowe Dąbrowa Tarnowska

Średni udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni gm. Olesno wynosi 81,4 %. Poniżej średniego udziału gruntów rolnych posiadają wsie Podborze, Oleśnica i Wielopole. Wsie te charakteryzuje znaczny udział lasów i gruntów zakrzewionych w użytkowaniu gruntów.

Struktura użytków rolnych wg poszczególnych jednostek osadniczych

Lp.	Jednostka osadnicza	Powierzchnia użytków rolnych	w tym:		
			gruntów ornych	sadów	łąk i pastwisk
1.	Adamierz	290 ha	278,0	3,0	9,0
		100 %	95,8	1,0	3,2
2.	Ćwików	960 ha	898,0	21,0	41,0
		100 %	93,5	2,2	4,3
3.	Dąbrówki Breńskie	783 ha	454,0	17,0	312,0
		100 %	58,0	2,2	39,8
4.	Dąbrówka Gorzycka	116 ha	112,0	1,0	3,0
		100 %	96,5	0,9	2,6
5.	Niwki	174 ha	165,0	1,0	8,0
		100 %	94,8	0,6	4,6
6.	Olesno	750 ha	721,0	16,0	13,0
		100 %	96,1	2,2	1,7
7.	Oleśnica	392 ha	348,0	9,0	35,0
		100 %	88,8	2,3	8,9
8.	Pilcza Żelichowska	218 ha	210,0	4,0	4,0
		100 %	96,4	1,8	1,8
9.	Podborze	569 ha	518	14,0	37,0
		100 %	91,0	2,5	6,5
10.	Swarzów	502 ha	452,0	15,0	35,0
		100 %	90,0	3,0	7,0
11.	Wielopole	839 ha	711,0	10,0	118,0
		100 %	84,7	1,2	14,1
12.	Zalipie	720 ha	703,0	11,0	6,0
		100 %	97,6	1,5	0,9
Gmina		6.313 ha	5.570,0	122,0	621,0
		100 %	88,3	1,9	9,8

Dane: Starostwo Powiatowe Dąbrowa Tarnowska

Użytki rolne gminy zajmują 6.313 ha stanowiąc 81,4 % ogólnej jej powierzchni. Struktura użytkowania gruntów charakteryzuje się dominacją gruntów ornych – 88,3 %. Sady mają niewielkie znaczenie, a udział łąk i pastwisk wynosi 9,8 %. W obszarze gminy występują zróżnicowania wewnętrzne w proporcjach pomiędzy gruntami ornymi, a użytkami zielonymi. W większości wsi łąki i pastwiska zajmują znikomą część użytków rolnych, bowiem w czterech wsiach jedyne 3 %, w dalszych pięciu nie przekraczają 7%. Kon-

centracja użytków zielonych ma miejsce głównie w Dąbrówkach Breńskich gdzie udział sięga 40 %, Wielopolu 14,0 % i Oleśnicy 8,9 %.

We władaniu sektora prywatnego pozostaje ponad 90 % użytków rolnych. Pozostałe grunty to własność; Agencji Własności Skarbu Państwa, Grupy Producentkiej i komunalne.

W Wielopolu działa Grupa Producentów „Wielopolanka”. Grupa prowadzi gospodarstwo rolne na gruntach przejętych od RSP Wielopole specjalizując się w hodowli bydła mlecznego (około 400 szt.). W zamierzeniach grupy jest uruchomienie chowu trzody chlewnej.

W produkcji roślinnej prowadzonej przez gospodarstwa chłopskie dominują uprawy na gruntach ornych, a wśród nich zboża, którymi obsiewa się około 57 % powierzchni gruntów ornych. Drugą pozycję w uprawach stanowią warzywa polowe zajmujące 12 % gruntów. Obok warzyw ważne miejsce zajmują plantacje truskawek, a także uprawiane choć w niewielkim wymiarze buraki cukrowe. Wymienione uprawy, intensywne i pracochłonne, a zarazem dające produkty drogie zajmują łącznie około 22 % powierzchni gruntów ornych. Rolnicy gm. Olesno zdecydowanie przełamali typowy schemat struktury zasiewów, w którym dominowały zboża, ziemniaki i rośliny pastewne. Urzeczywistnili w znacznej mierze to co w innych gminach jest postulowane bądź zalecone. Uprawa ziemniaków zajmuje około 10 %, a roślin pastewnych 11 % areалу gruntów ornych.

W produkcji zwierzęcej podobnie jak na całym Powiślu, w gm. Olesno dominuje chów bydła, które w pogłowie przeliczone na sztuki duże ma udział 57 %. Znaczny jest także udział trzody chlewnej (23 % pogłowie). Obsada zwierząt, wobec znacznej redukcji pogłowie notowanej w całym kraju, również w gm. Olesno nie jest wysoka i kształtuje się 63 SD/100 ha UR tj. w średnich wielkościach dla Małopolski.

Według autorów „Strategii” w rolnictwie gm. Olesno wypracowano profil który w skrócie można ująć: warzywa gruntowe, truskawki, trzoda chlewna.

Produkcja większości gospodarstw wykorzystywana jest na spożycie własne, jednakże obok tych gospodarstw istnieje grupa mocnych, dobrze prowadzonych gospodarstw o towarowym charakterze, dostarczających duże ilości

produktów określonego rodzaju. Liczbę takich gospodarstw ocenia się na 326, co stanowi około 27 % ogółu indywidualnych gospodarstw rolnych gminy.

Gospodarstwa towarowe o zdecydowanym kierunku produkcji w poszczególnych jednostkach osadniczych gm. Olesno

Lp.	Miejscowość	Liczba indywidualnych gospodarstw rolnych	Gospodarstwa towarowe	
			liczba	% od ogółu indywidualnych gospodarstw
1.	Adamierz	37	24	64,9
2.	Ćwików	93	49	52,7
3.	Dąbrówka Gorzycka	37	15	40,5
4.	Dąbrówki Breńskie	139	30	21,6
5.	Niwki	40	8	20,0
6.	Olesno	237	51	21,5
7.	Oleśnica	75	10	13,3
8.	Pilcza Żelichowska	47	31	66,0
9.	Podborze	50	8	16,0
10.	Swarzów	213	30	14,1
11.	Wielopole	120	35	29,2
12.	Zalipie	130	35	26,9
Gmina		1.218	326	26,7

Dane: Strategia

Rozkład przestrzenny gospodarstw towarowych wskazuje, że znaczny ich odsetek niekiedy > 50 % ogółu gospodarstw – występuje w miejscowościach usytuowanych w północno-zachodniej części gminy, natomiast jest on wyraźnie niższy na jej wschodnich obrzeżach. Większość gospodarstw towarowych specjalizuje się w produkcji roślinnej, w tym najliczniejsza grupa 92 gospodarstwa w uprawie truskawek, 34 gospodarstwa w uprawie truskawek względnie warzyw polowych, 28 gospodarstw w uprawie warzyw polowych. Wyłącznie w produkcji zbóż specjalizuje się 11 gospodarstw. Liczne są gospodarstwa o różnorodnej produkcji. Około 140 gospodarstw towarowych specjalizuje się w produkcji zwierzęcej głównie chowie trzody chlewnej (128 gospodarstw).

6.2.3. *Struktura agrarna i zatrudnienie w rolnictwie*

Struktura agrarna indywidualnych gospodarstw rolnych.

Grupy obszarowe gospodarstw	1999 r.*	
	liczba indywidualnych gospodarstw	%
1 – 2 ha	338	27,7
2 – 5 ha	449	36,9
5 – 7 ha	380	31,2
> 7 ha	50	4,1
Razem	1.218	100,0

Dane: Strategia

Oprócz indywidualnych gospodarstw rolnych funkcjonuje 285 mikro-gospodarstw (działki rolne < 1 ha). Wśród gospodarstw rolnych najliczniejsza jest grupa w przedziale 2-5 ha, a następnie 5-7 ha. Do tych grup należy ponad 75 % ogółu gospodarstw. Średnia powierzchnia indywidualnego gospodarstwa rolnego w gm. Olesno kształtuje się w granicach 4,7 ha UR. Występuje jednak duże zróżnicowanie tego wskaźnika w obszarze gminy. W Swarzowie, Oleśnie i Dąbrówce Gorzyckiej ma miejsce duże rozdrobnienie ziemi – przeciętna powierzchnia gospodarstwa nie przekracza 3 ha, natomiast wieś Ćwików posiada gospodarstwa o średniej powierzchni zbliżającej się do 10 ha. Tak więc gm. Olesno nie jest wolna od problemu rozdrobnienia ziemi – jednakże rozdrobnienie to nie osiągnęło tak ostrych rozmiarów jak w większości gmin małopolskich.

Określony przez autorów Strategii wskaźnik zatrudnienia w rolnictwie gminy w ilości 36 pełnozatrudnionych na 100 ha UR jest o wiele za wysoki, co powoduje że problem nadwyżek siły roboczej istnieje. Wysoka obsada siły roboczej świadczy o ukrytym w rolnictwie bezrobociu, jest przyczyną niskiej wydajności, a tym samym dochodów rolników. Stąd dochód z gospodarstwa rolnego stanowi podstawę utrzymania tylko dla części z nich. Znajduje to odzwierciedlenie w strukturze gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego (działki) wg źródeł utrzymania (NPS 1996). Dla 38 % gospodarstw podstawą egzystencji pozostaje dochód z własnego gospodarstwa,

24 % gospodarstw utrzymuje się z pracy zarobkowej i 38 % z niezarobkowych źródeł utrzymania.

6.3. Diagnoza i uwarunkowania rozwoju rolnictwa.

- Wiodącą funkcją gm. Olesno jest rolnictwo, które stanowi podstawę egzystencji jej mieszkańców. Rolnictwo ma charakter surowcowy, z uwagi na brak miejscowego przetwórstwa rolnego.
- Produkcję rolniczą charakteryzuje niska efektywność ekonomiczna. Przyczyną nie jest wydajność ziemi, lecz wydajność pracy spowodowana przede wszystkim przerostami zatrudnienia.
- Profil produkcji który wypracowało rolnictwo gm. Olesno a to; warzywa gruntowe, plantacje truskawek i chów trzody chlewnej – zdaniem autorów „Strategii” należy uznać za właściwy i już mocno ugruntowany.
- W gminie funkcjonuje grupa 326 gospodarstw towarowych co stanowi 27 % ogółu gospodarstw, o zdecydowanym kierunku produkcji bądź tzw. „ogólnorolnych”, bez specjalizacji. Większość gospodarstw towarowych specjalizuje się w produkcji roślinnej (uprawa truskawek, warzyw polowych, zbóż), a około 140 w produkcji zwierzęcej głównie w chowie trzody chlewnej.
- Istotnym czynnikiem dla dobrego funkcjonowania gospodarstw szczególnie wobec słabo rozwiniętych usług produkcyjnych i transportowych jest posiadanie siły pociągowej. Wyposażenie gospodarstw w ciągniki stanowi ogólnie przyjęty miernik poziomu technicznego rolnictwa. W gminie na 1 ciągnik przypada 8,4 ha użytków rolnych, przy średniej krajowej 14 ha. Wskaźnik traktoryzacji wynoszący 56 ciągników na 100 gospodarstw nie jest zbyt wysoki. Z punktu widzenia potrzeb, a także stopnia wykorzystania ciągników, wskaźnik ten uznać można za wystarczający.
- Dogodne warunki naturalne dla rolnictwa szczególnie w północno-zachodniej części gminy, relatywnie mniejsze rozdrobnienie gospodarstw niż w Małopolsce, duża liczba towarowych gospodarstw o określonym kierunku produkcji - to predyspozycje rozwoju rolnictwa i funkcji rolniczej terenu. Zdaniem autorów „Strategii” należy konsekwentnie rozwijać te kierunki pro-

dukcji, w których gmina już się specjalizuje w szczególności w drogich i pracochłonnych produkcjach roślinnych. Szansą dla komplementarnego rozwoju rolnictwa jest uruchomienie przetwórstwa rolnego.

- Umocnienie rolnictwa uzależnione jest od uwolnienia go od nadwyżek siły roboczej, szacowanej na ponad 1000 osób, a także przebudowy struktury agrarnej. Określona nadwyżka siły roboczej wynika z różnicy pomiędzy faktycznym zatrudnieniem, a obliczonym w oparciu o pożądany wskaźnik zatrudnienia w ilości 20 osób/100 ha UR przyjęty przez autorów „Małopolskiego Programu Rozwoju Wsi i Rolnictwa”. Zagospodarowanie nadwyżek siły roboczej wymaga rozwoju działów pozarolniczych – przedsiębiorczości zwłaszcza lokalnego przetwórstwa rolno-spożywczego szeroko rozumianych usług obsługi rolnictwa (przechowalnictwa, punktów skupu, usług sprzętowych) względnie alternatywnych do rolnictwa źródeł dochodów. Działania władz winny koncentrować się na aktywnym poszukiwaniu inwestorów dla uruchomienia tego typu przedsięwzięć w obszarze gminy.

- Nadwyżki siły roboczej, a także niski poziom wykształcenia ludności rolniczej, w tym użytkowników gospodarstw rolnych – stanowią jedną z podstawowych barier restrukturyzacji rolnictwa i przebudowy obszarów wiejskich. Według PSR – 1996 r. poziom wykształcenia ludności związanej z rolnictwem jest niski. Aż 80,8 % ludności rolniczej > 15 lat posiadało wykształcenie podstawowe, niepełne i zasadnicze zawodowe (52,1 % edukację ukończyło w szkole podstawowej lub nie uzyskało żadnego wykształcenia). Wyższym i policealnym wykształceniem legitymują się 3,4 %, a średnim zawodowym bądź ogólnokształcącym 19,8 %.

Poziom wykształcenia i kwalifikacje użytkowników gospodarstw rolnych, podobnie jak i ludności związanej z rolnictwem jest niski. Przygotowanie rolnicze posiadało 436 użytkowników, co stanowiło 35,2 % ogółu z tego 288 posiadało jedynie ukończone kursy rolnicze. Mimo to, jest to stosunkowo niezły wskaźnik w porównaniu z innymi gminami Powiśla.

- *Uwarunkowania sprzyjające rozwojowi rolnictwa:*

- dogodne warunki przyrodnicze szczególnie północno-zachodniej części gminy, dla produkcji rolniczej,

- bardzo wysoki 81,4 % udział użytków rolnych, w strukturze użytkowania gruntów,
- korzystna struktura produkcji rolniczej,
- duża liczba gospodarstw towarowych, o określonym kierunku produkcji,
- zaczątki współdziałania producentów rolnych.

Czynniki ograniczające rozwój rolnictwa:

- surowcowy charakter rolnictwa, brak przetwórstwa rolno-spożywczego,
- znaczna skala problemu nadwyżek siły roboczej w rolnictwie,
- niski poziom wykształcenia ludności, w tym użytkowników gospodarstw rolnych.

6.4. Leśnictwo.

Obszary leśne gm. Olesno administracyjnie i gospodarczo podlegają Nadleśnictwo Dąbrowa Tarnowska – obręb Dąbrowa Tarnowska.

Ogólna powierzchnia lasów i gruntów leśnych według danych Urzędu Gminy wynosi 656 ha z tego:

- Skarbu Państwa – 425 ha; 65 % powierzchni leśnej,
- prywatne – 231 ha; 35 % powierzchni leśnej.

Lasy stanowią istotny element zagospodarowania przestrzennego. Wskaźnik lesistości gminy kształtuje się na poziomie 8,5 %.

Rozmieszczenie powierzchni leśnej
według poszczególnych jednostek osadniczych

Wieś	Lasy i grunty leśne (ha)	Lasy		% pow. ogółu wsi	Grunty za- drzewione i zakrzewione
		państwowe	prywatne		
1.	2.	3.	4.	5.	6.
Adamierz	16	-	16	4,7	2
Ćwików	7	3	4	0,6	23
Dąbrówki Breńskie	12	1	11	1,4	2
Dąbrówka Gorzycka	6	-	6	4,3	3
Niwki	-	-	-	-	3
Olesno	53	9	44	5,9	8
Oleśnica	87	10	77	16,6	5

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Pilcza Żelichowska	1	-	1	0,4	3
Podborze	353	352	1	35,3	9
Swarzów	27	-	27	4,4	37
Wielopole	94	50	44	9,0	44
Zalipie	-	-	-	-	13
Gmina ogółem	656	425	231	8,5	154

Dane: Starostwo Powiatowe

W obszarze gminy lasy występują jedynie w większym kompleksie na wschodnich jej obrzeżach. Największe powierzchnie leśne posiadają wsie Podborze, Wielopole i Oleśnica, w których grupuje się ~60 % ogólnej powierzchni leśnej gminy. Wsie Niwki i Zalipie pozbawione są lasów, natomiast pozostałe miejscowości posiadają niewielkie płaty leśne, urozmaicające i podnoszące walory estetyczne rolniczego krajobrazu gminy. Walory te wzmacniają grunty zakrzewione i zadrzewione o łącznej powierzchni 154 ha, wpisujące się w pejzaż gminy – szpalerami drzew i kępami krzewów.

W obrębie Dąbrowa Tarnowska, do którego przynależą lasy gm. Olesno występują w 52,5 % siedliska borowe, a w 47,5 % siedliska leśne. Dominującym gatunkiem jest drzewostan iglasty z udziałem 78,2 %. W strukturze gatunkowej dominuje monokultura sosny, z niewielką domieszką dębu, olchy i innych gatunków. Skutkiem wadliwej gospodarki leśnej jest prawie 73,6 % powierzchni drzewostanów o częściowo zgodnym i niezgodnym z siedliskiem składzie gatunkowym. Do tego stanu doprowadziła dominacja funkcji gospodarczych lasu nad funkcjami przyrodniczymi. Ocena zgodności składu gatunkowego drzewostanów z siedliskowym typem lasów, stanowi istotny wskaźnik wykorzystania zdolności produkcyjnych siedlisk. Drzewostany zgodnie z siedliskiem są odporniejsze na wszelkie bio i abiotyczne czynniki zagrażające trwałości lasów. Zgodność składu gatunkowego z siedliskiem to bardzo ważny czynnik dla ochrony przyrody, utrzymujący różnorodność lasu.

6.5. *Diagnoza i uwarunkowania rozwoju leśnictwa.*

- Lasy łącznie z zadrzewieniami odgrywają ważną rolę ekologiczną. Stanowią wyjątkowo cenny element krajobrazu, a zarazem najbardziej żywotne ekologicznie tereny.
 - Gmina odznacza się bardzo słabą lesistością – 8,5 % (analogiczny wskaźnik dla powiatu dąbrowskiego 11,3 %, a województwa małopolskiego 29,1 %). Podstawową funkcją lasów gospodarczych jest produkcja, a ochronnych o powierzchni ~145 ha ochrona siedlisk wilgotnych, utrzymanie wody gruntowej na stałym poziomie (lasy wodochronne).
 - Lasy prywatne o powierzchni 231 ha charakteryzują się dużym rozdrobieniem, co utrudnia prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej. W „Uproszczonych planach urządzenia lasu na okres do 2006 r.” opracowanych dla lasów będących własnością osób fizycznych, a zatwierdzonych zarządzeniem Wojewody Tarnowskiego z dnia 31 grudnia 1996 r. określono kierunki gospodarowania a to:
 - typy gospodarcze drzewostanów oraz orientacyjne składy gatunkowe upraw dla poszczególnych siedlisk,
 - rodzaje rębni w zależności od składu gatunkowego drzewostanów oraz rodzaju siedliska,
 - max miąższość do pozyskania,
 - zabiegi w zakresie gospodarki leśnej.
- Jako cel strategiczny „Planu urządzenia lasu” i „Planu Ochrony Przyrody” opracowanych dla lasów Skarbu Państwa przyjęto restytucję siedlisk leśnych i przebudowę drzewostanów z niezgodnym z siedliskiem składem gatunkowym.
- Przyrodnicze podstawy skłaniają do uznania potrzeby ilościowego i jakościowego rozwoju leśnictwa, a w szczególności:
 - zwiększenia lesistości gminy,
 - ochrony lasów i ekosystemów leśnych, stanowiących naturalne fragmenty rodzimej przyrody,

- poprawy gospodarki leśnej poprzez realizację ustaleń zawartych w „Uproszczonych planach urządzenia lasów”,
- restytucji siedlisk leśnych i przebudowę drzewostanów z niezgodnym z siedliskiem składem gatunkowym,
- utrzymania i zwiększenie funkcji ochronnych w zagospodarowaniu lasów (zwłaszcza ochrony wody i ziemi).

- Nadleśnictwo w swoich planach uwzględni tworzenie na obrzeżach lasu pasa ochronnego o szerokości 20-30 m. tzw. strefy ekotonowej. Ekoton to pas przejściowy odznaczający się większym bogactwem flory i fauny na styku dwóch biocenoz. Ochronna funkcja ekotonu polega na ograniczeniu ujemnego wpływu terenów otwartych na środowisko leśne. Strefy ekotonowe na obrzeżach lasów złożone z roślinności zielonej, krzewów, niskich drzew i luźnego piętra górnego – działają również korzystnie na estetykę monotonnych kompleksów leśnych.

- Wysoki udział słabych gleb V i VI kl. (25 % ogólnej powierzchni UR) stwarza dogodne uwarunkowanie dla rozbudowy terenów leśnych. Zaleganie w bezpośrednim sąsiedztwie terenów leśnych gruntów słabych klas, sprzyja zagospodarowaniu ich poprzez dolesienia. Dolesienia winny zmierzać do zwiększenia i racjonalnego kształtowania terenów leśnych, tworzenia powiązań ekologicznych sprzyjających powstawaniu i utrwalaniu ciągów biocenotycznych i migracji gatunkowej.

- W litym krajobrazie gruntów rolnych ważną rolę pełnią zadrzewienia. Powiększanie zadrzewień poprzez ich rozbudowę wzdłuż rowów, cieków, dróg, miedz śródpolnych, winno być preferowane w południowej części gminy tj. w obszarze występowania erozji eolicznej.

6.6. Finanse.

Kondycję finansową gm. Olesno obrazuje budżet, jego wielkość i struktura, a także wskaźniki dochodów na 1 mieszkańca w odniesieniu do analogicznych dla gmin powiatu dąbrowskiego i województwa małopolskiego.

Dochody budżetu gm. Olesno

Wyszczególnienie	Lata	Dochody						Środki na dofinansowanie własnych zadań
		Ogółem	Własne		Dotacje celowe	Subwencje ogólne	Środki na dofinansowanie własnych zadań	
			Razem	Udział w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa				
gm. Olesno	2000	7803,4	1275,9	667,5	944,1	5163,1	420,4	
	2001	8827,8	1460,8	548,0	564,4	6359,0	443,6	
	2002	7748,4	1591,2	x	687,7	5170,5	299,0	
powiat dąbrowski	2000	63039,1	17640,1	5577,2	10968,8	33702,2	728,0	
	2001	68093,4	16516,5	4471,6	9137,7	41363,8	1075,4	
województwo małopolskie	2000	2543758,9*	1074860,5	385551,8	331506,9	1100620,0	36771,5	
	2001	2802920,1*	1160515,9	371231,1	291142,2	1307093,2	44168,9	

* bez gmin mających status miasta na prawach powiatu.

Dochody gm. Olesno w 2001 r. stanowiły 11,4 % dochodów gmin powiatu dąbrowskiego. Wskaźnik dochodów ogółem na 1 mieszkańca wyniósł 1.120 zł, a dochodów własnych – 183 zł (analogiczne wskaźniki dochodów ogółem na 1 mieszkańca dla gmin powiatu dąbrowskiego 1.155 zł i 280 zł, województwa małopolskiego 1.224 zł i 505 zł). Wartości dochodów ogółem na 1 mieszkańca gm. Olesno mieszczą się na poziomie średnich powiatu dąbrowskiego, natomiast dochodów własnych są niższe o 97 złotych, co świadczy że pozostałe jednostki gminne powiatu wypracowały większe dochody własne.

Struktura dochodów budżetu gminy według źródeł wskazuje, że główną pozycję stanowią zarówno w 2001 r. jak i 2002 subwencje ogólne z udziałem – 72 % i 67 %, przekazywane przez Ministerstwo Finansów. Są to subwencje: oświatowa, podstawowa oraz rekompensująca. Udział dochodów własnych kształtował się na poziomie 16,4 % w 2001 r. i 20,5 % w 2002 r. Dochody gminy to również przekazane dotacje celowe na zadania zlecone z zakresu administracji rządowej, własne oraz z funduszy celowych.

Wydatki budżetu gm. Olesno

w tys. zł

Wyszczególnienie	Lata	Wydatki			
		Ogółem	%	w tym	
				majątkowe	%
gm. Olesno	2000	7.830,6	100,0	732,0	9,3
	2001	8.548,9	100,0	1.523,7	17,8
	2002	7.649,9	100,0	408,6	5,4
powiat dąbrowski	2001	70.964,6	100,0	12.291,1	17,3

Wydatki 2001 r. w 17,8 % dotyczyły majątku gminy (prawie w całości inwestycji), podobnie jak w powiecie dąbrowskim, natomiast w następnym roku zmniejszyły się do 5,4 %.

Struktura wydatków budżetowych gm. Olesno

w tys. zł

Wyszczególnienie	2001 r.		2002 r.	
	w tys. zł	%	w tys. zł	%
- rolnictwo i łowiectwo	70,6	0,8	60,9	0,8
- transport i łączność	1.376,8	16,1	343,1	4,4
- administracja publiczna	1.198,1	14,0	1.166,7	15,3
- urzędy naczelne organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa sądownictwa	16,8	0,2	20,5	0,3
- bezpieczeństwo publiczne i ochrona p.pożarowa	88,3	1,0	67,8	0,9
- różne rozliczenia	391,8	4,6	280,0	3,6
- oświata i wychowanie	3.583,2	41,9	3.739,5	48,9
- ochrona zdrowia	29,7	0,3	19,9	0,3
- opieka społeczna	591,4	6,9	645,5	8,4
- edukacyjne opieka wychowanie	489,6	5,8	540,2	7,1
- gospodarka komunalna i ochrona środowiska	452,7	5,3	510,4	6,7
- kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	185,0	2,2	194,5	2,5
- kultura fizyczna i sport	74,9	0,9	61,0	0,8
Ogółem	8.548,9	100,0	7.649,9	100,0

W strukturze wydatków główną pozycję zajmuje oświata i wychowanie, której udział wyniósł średnio rocznie ponad 50 %.

6.7. Realizacja budżetu gminy w aspekcie możliwości jej rozwoju.

- Dochody własne gminy zabezpieczają w około 20 % jej wydatki. Nie daje to możliwości prawidłowego rozwoju gminy, a zwłaszcza realizacji niezbędnych przedsięwzięć inwestycyjnych – bez finansowego wsparcia z zewnątrz. Priorytetowe zadanie jakim jest uporządkowanie gospodarki ściekowej dla poprawy stanu sanitarnego gminy, podniesienia atrakcyjności terenów pod zainwestowanie- wymagać będzie sięgnięcia po środki pomocowe z funduszy unijnych jak i innych funduszy (np. ochrony środowiska).

- Środki budżetowe w ostatnich latach kierowane na inwestycje dotyczyły głównie uzupełnienia uzbrojenia technicznego - budowy odcinków sieci kanalizacyjnej, wodociągowej i gazowej.

Dla utrzymania i poprawy stanu technicznego posiadanego majątku, władze gminy kierowały środki z wydatków bieżących na remonty i modernizację głównie dróg gminnych, obiektów oświatowych.

- Niepokojącym zjawiskiem jest wzrost środków finansowych i ich udziału w wydatkach budżetu gminy na opiekę społeczną. Duże potrzeby w tym zakresie, to sygnał ubożenia społeczeństwa i rozszerzania się strefy ubóstwa.

7. Zasoby gruntów.

Zasoby gruntów mienia komunalnego w obszarze gm. Olesno wynoszą 71,3 ha, a Skarbu Państwa 868,2 ha.

Przestrzenne rozmieszczenie zasobów gruntów w gminie Olesno*

Lp.	Wieś	Grunty komunalne		Grunty państwowe		Razem	
		ha	%	ha	%	ha	%
1.	Adamierz	0,09	0,1	11,51	1,3	11,60	1,2
2.	Ćwików	15,72	22,0	80,44	9,3	96,16	10,2
3.	Dąbrówki Breńskie	4,19	5,9	82,06	9,5	86,25	9,2
4.	Dąbrówka Gorzycka	0,38	0,5	0,21	0,0	0,59	0,1
5.	Niwki	2,23	3,1	2,54	0,3	4,77	0,5
6.	Olesno	17,09	24,0	57,01	6,6	74,10	7,9
7.	Oleśnica	1,81	2,6	3,53	0,4	5,34	0,6
8.	Podborze	1,01	1,4	550,76	63,4	551,77	58,7
9.	Pilcza Żelichowska	3,38	4,7	3,54	0,4	6,92	0,7
10.	Swarzów	5,42	7,6	14,80	1,6	20,22	2,2
11.	Wielopole	9,52	13,4	49,03	5,7	58,55	6,2
12.	Zalipie	10,49	14,7	12,75	1,5	23,24	2,5
	Gmina	71,33	100,0	868,18	100,0	939,51	2,5

* Sporządzono na podstawie danych UG Olesno i Starostwa Powiatu Dąbrowskiego

Grunty mienia komunalnego to: tereny rolne, pod drogami gminnymi, zainwestowane (obiekty i urządzenia użyteczności publicznej).

Najwięcej gruntów komunalnych znajduje się w obszarze wsi: Olesno, Ćwików i Wielopole (~60 % ogółu zasobów komunalnych).

Zasoby gruntów Skarbu Państwa według użytkowników lub władających w gm. Olesno

Użytkownik wieczysty lub władający	Skarb Państwa Państwowy Fundusz Ziemi	Polskie Koleje Państwowe	Lasy Państwowe	Wojewódzki Zarząd Dróg Publicznych	Wojewódzki Zarząd Inwestycji Rolniczych	Rejon Dróg Publicznych	Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo	Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa	Skarb Państwa ogółem
Adamierz					11,01 0,50				11,51
Ćwików	0,65	3,87	3,09	4,46	15,74			52,63	80,44
Dąbrówki Breńskie	0,47	3,93			28,76 4,16	1,72		43,02	82,06
Dąbrówka Gorzycka					0,21				0,21
Niwki					1,09	1,45			2,54
Olesno		3,66	9,66	9,79	4,81			29,09	57,01
Oleśnica		0,76			1,10	1,67			3,53
Podborze	0,88		353,65		7,13	7,34		181,76	550,76
Pilcza Żelichowska	0,13				1,21	2,20			3,54
Swarzów		2,20	0,36		3,86	4,11	2,01	2,26	14,80
Wielopole	0,50		2,99		5,25	11,40		28,89	49,03
Zalipie	0,49				2,52	9,74			12,75
Gmina Olesno	3,12	14,42	369,75	14,25	87,35	39,63	2,01	337,65	868,18

Okolo 80 % zasobów gruntów Skarbu Państwa pozostaje we władaniu Lasów Państwowych (42,6 %) oraz Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa (38,9 %). Kompleks leśny w Podborzu stanowi w całości własność Lasów Państwowych. Zasoby gruntów AWRSP to głównie zwarte kompleksy gruntów orných dobrych gleb, usytuowane we wsi Podborze oraz na pograniczu jej ze wsią Ćwików i Olesno. W Obszarze Dąbrówek Breńskich część podmokłych łąk położonych u zbiegu rzek Żabnica – Breń należy również do zasobów Agencji.

Tereny pozostałych użytkowników bądź władających stanowią grunty pod wodami, drogami powiatowymi, urządzeniami kolejowymi.

- Dla potrzeb rozwoju gm. Olesno szczególnie pod zainwestowanie z w/w gruntów przydatne mogą być jedynie tereny tworzące większe enklawy, usytuowane w sąsiedztwie istniejącej zabudowy bądź w obszarach planowanych do zagospodarowania. Tego typu tereny komunalne występują w centrum wsi Zalipie, w Ćwikowie przy drodze Olesno – Bolesław, przysiółku Borek we wsi Wielopole. Pozostałe stanowią małe działki położone wśród pól.

Zasoby Skarbu Państwa tworzą zwarte obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Mniejsze kompleksy i nieliczne małe działki tego typu gruntów, ze względu na ich usytuowanie z dala od istniejącej zabudowy – nie są przydatne pod zainwestowanie.

III. BIBLIOGRAFIA

- Studium fizjograficzne województwa tarnowskiego - „Geoprojekt” Przedsiębiorstwo Geologiczno-Fizjograficzne i Geodezyjne Budownictwa Kraków 1986 r.
- Opracowanie fizjograficzne podstawowe dla gm. Olesno „Geoprojekt” Przedsiębiorstwo Geologiczno-Fizjograficzne i Geodezyjne Budownictwa – Kraków 1990 r.
- Warunki hydrograficzne województwa tarnowskiego – Praca Monograficzna WSP w Krakowie Wydawnictwo Naukowe WSP Kraków 1981 r.
- Atlas województwa tarnowskiego - PAN Oddział w Krakowie, Komisja Nauk Geograficznych Kraków 1988 r.
- Inwentaryzacja złóż kopalin stałych do lokalnej produkcji materiałów budowlanych gm. Olesno - Przedsiębiorstwo Geologiczne Kraków 1991 r.
- Dokumentacja geologiczna dla złoża kruszywa „Podborze” – Przedsiębiorstwo geologiczne Kraków 1970 r.
- Dokumentacja geologiczna uproszczona złoża piasków czwartorzędowych „Wielopole Moszczyńskie” – Lucyna Skępska, Żabno 1999 r.
- Przyroda województwa tarnowskiego – Praca Zbiorowa pod red. A. Zięby Tarnów 1995 r.
- Województwo tarnowskie – monografia - PAN Oddział Kraków, Komisja Nauk Geograficznych Kraków 1989 r.
- Koncepcja krajowej sieci ekologicznej „EKONET – POLSKA – IUCN Program Europy. Praca zbiorowa pod red. dr A. Liro Warszawa 1995 r.
- Raporty o stanie środowiska województwa tarnowskiego – Państwowy Inspektorat Ochrony Środowiska Tarnów.
- Raport o stanie środowiska w 1999 r. na obszarze województwa małopolskiego – Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska Kraków 2000.
- Ocena stanu zanieczyszczenia gleb województwa małopolskiego metalami ciężkimi i siarką - Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza Kraków 1999 r.
- Karty adresowe obiektów architektury i budownictwa – Delegatura PSOZ w Tarnowie.
- Archeologiczne Zdjęcie Polski.

- Katalog Parków Województwa Tarnowskiego: Olesno, Niwki, Breń – Podborze – Liga Ochrony Przyrody, Zakład Zadrzewień Zieleni i Rekultywacji Warszawa 1985 r.
- Krajobraz Kulturowy Polski – Województwo Małopolskie. Praca pod red. J. Bogdanowskiego Kraków 2001 r.
- Inwentaryzacja Urbanistyczna do „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gm. Olesno” - Pracowania Urbanistyczno-Architektoniczna Tarnów 2003 r.
- Zabytki Urbanistyki i Architektury Województwa Tarnowskiego – A.B. Krupiński, Tarnów 1989 r.
- Dąbrowa Tarnowska – Zarys dziejów miasta i powiatu. PWN Warszawa – Kraków 1974 r.
- Gmina Olesno. Szkice o przeszłości i teraźniejszości – St. Babiarez, Olesno 2001 r.
- Zamierzenia dotyczące gospodarki ściekowej na terenie gm. Olesno – Urząd Gminy Olesno 2003 r.
- Materiały Rejonowego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w Dąbrowie Tarnowskiej oraz Związku Międzygminnego Wodociągów i Kanalizacji Wiejskich w Woli Rzędzińskiej.
- Strategia Rozwoju gm. Olesno - Zakład Socjologii i Rozwoju Wsi Akademii Rolniczej Kraków 1999 r.
- Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej Polski - Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa Puławy 1994 r.
- Uproszczone plany urządzeniowe lasów własności osób fizycznych dla wsi: Ćwików, Adamierz, Dąbrówka Gorzycka, Podborze, Pilcza Żelichowska, Swarzów, Wielopole, Oleśnica, Olesno – Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „KRAMEKO” Sp. z o.o. Kraków 1976 r.
- Powszechny Spis Rolny – 1996 r.
- Materiały i dane statystyczne RUP Dąbrowa Tarnowska.
- Roczniki Statystyczne Województwa Tarnowskiego - Wojewódzki Urząd Statystyczny Tarnów.

- Roczniki Statystyczne Województwa Małopolskiego - Wojewódzki Urząd Statystyczny Kraków.
- Materiały i dane statystyczne Urzędu Gminy Olesno.